

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
ĢEOGRĀFIJAS UN ZEMES ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĢEOGRĀFIJAS NODAĻA

Matrikulas numurs: dg12014

Daiga Gruzīte

**CIEMU ATTĪSTĪBAS IESPĒJAS PIERĪGĀ:
GARKALNES NOVADA PIEMĒRS**

Maģistra darbs

Zinātniskais vadītājs:

Pēteris Šķiņķis, Dr. geogr., asoc. prof.

Konsultants:

Gunta Lukstiņa, Msc. vid. zin. un pārv.

Ar savu parakstu apliecinu, ka esmu šī
darba autore

.....
(paraksts)

Rīgā 2015

ANOTĀCIJA

Mūsdienās piepilsētu izplešanās jeb suburbanizācija ir raksturīgākā apdzīvojuma attīstības problēmā. Tā aktuāla ar 21. gadsimta sākuma jauno savrupmāju ciematu attīstību bez kopēja plānojuma un pilnvērtīgas sociālās, tehniskās un transporta infrastruktūras.

Maģistra darba „Ciemu attīstības iespējas Pierīgā: Garkalnes novada piemērs” mērķis ir izvērtēt Garkalnes novada ciemu attīstību Pierīgā, par piemēru izvēloties Upesciemu un Sunīšu ciemu, un izstrādāt priekšlikumus ciemu tālākās attīstības iespējām.

Maģistra darbs ir latviešu valodā. Teksta daļa sastāv no ievada 6 nodaļām un 6 apakšnodaļām, secinājumiem, 37 attēliem, 2 tabulām un izmantotās literatūras saraksta, kopā 84 lappusēm.

Atslēgas vārdi: ciemi, ciemu attīstība, pilnvērtīga kopiena, jaunais urbānisms.

ANOTATION

The urban sprawl or suburbanisation is a characteristic distribution of population development problem. Since 21st century beginning a topical with the new mansion of village development without a common plan and full social, technical and transport infrastructure.

Master thesis “Development opportunities of villages in Pieriga: Garkalne novads case” target is to appraise Garkalne municipality village development in Pieriga, for example choosing Upesciems and Sunisi villages, and to develop proposals for the villages further development opportunities.

Master thesis in latvian language. The text consists from introductory, 6 chapters and 6 subchapters, conclusions, 37 images, 2 tables and bibliography list, total amount 84 pages.

Keywords: villages, development of villages, complete community, new urbanism.

SATURA RĀDĪTĀJS

ANOTĀCIJA	2
ANOTATION	3
SATURA RĀDĪTĀJS.....	4
IEVADS	5
1. PIEPILSĒTAS APDZĪVOJUMA ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKAIS IETVARIS UN STARPTAUTISKĀ PIEREDZE	8
1.1. Teorētiskie koncepti un atziņas par piepilsētas apdzīvojuma attīstību.....	8
1.2. Piepilsētas apdzīvojuma attīstības negatīvie aspekti	16
1.3. Ārvalstu piemēri piepilsētas apdzīvojuma attīstības plānošanai un pārvaldībai	18
2. MATERIĀLI UN METODES	20
3. GARKALNES NOVADA APDZĪVOJUMA ATTĪSTĪBA	22
3.1. Garkalnes novada vispārējs raksturojums un apdzīvojuma attīstība	22
3.2. Upesciema un Sunīšu ciema apdzīvojuma veidošanās un plānošanas pirmsākumi	28
3.3. Upesciema un Sunīšu ciema pašreizējās apdzīvojuma attīstības raksturojums..	34
3.3.1. Apdzīvojuma struktūras un attīstības tendences.....	34
3.3.2. Problēmas un iespējas publiskās infrastruktūras attīstībai.....	40
4. TERITORIJAS ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTU ANALĪZE	47
5. IEDZĪVOTĀJU VĒRTĒJUMS PAR DZĪVES KVALITĀTI UPESCIEMĀ UN SUNĪŠU CIEMĀ	63
6. CIEMU TĀLĀKĀ ATTĪSTĪBA PIERĪGĀ	73
SECINĀJUM	77
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	79
PIELIKUMI	83

IEVADS

Maģistra darbā aplūkotā tēma - Ciemu attīstības iespējas Pierīgā: Garkalnes novada piemērs. Tā aktuāla ar 21.gadsimta sākuma jauno savrupmāju ciematu attīstības problemātiku, Latvijas un citviet pasaulē, lielāko pilsētu tuvumā.

Pasaulē 20.gadsimta otrajā pusē cilvēkiem sāka mainīties dzīves vietas vērtības. Savu dzīves vietu cilvēki sāka meklēt tuvāk dabai, kur svaigs gaiss, sakoptāka vide un mierīgāki dzīves apstākļi. Ārpus pilsētu centriem, piepilsētās, tuvākajās un tālākajās lauku teritorijās, strauji sāka pieaugt dzīvojamo māju būvniecība, kas lielākoties notika haotiski, bez pārdomātas stratēģijas, atstājot negatīvas sekas uz vidi, iedzīvotājiem, veicinot nekvalitatīvas dzīves telpas veidošanu un suburbanizācijas norises.

Pilsētas izplešanās jeb suburbanizācija pēdējos piecpadsmit gadus ir raksturīgākā apdzīvojuma attīstības problēmā arī Latvijā. Kā norāda A. Pužulis un P.Šķiņķis, apdzīvojumam ir tendence izplūst uz pilsētai pieguļošajām teritorijām, lielākoties savrupmāju apbūves veidā. Izkaisītajām jaunās apbūves teritorijām, bieži trūkst ciemam raksturīgu strukturālu un funkcionālu pazīmju, tām nav kopēja plānojuma, kopējas infrastruktūras (Pužulis, Šķiņķis, 2009).

Garkalnes novadā tāpat kā visā Pierīgā kopš 2000 gadu sākuma urbanizācijas spiediens sācis izplatīties pa visu novadu, plānojot un veidojot jaunas privātmāju apbūves teritorijas. Novadā izveidojusies urbanizētai piepilsētai tipiska apdzīvojuma struktūra, kura pamatā attīstījusies, lai apmierinātu Rīgas iedzīvotāju mājokļu teritorijas pieprasījumu, jeb Rīgas mājokļu tirgus piedāvājumu. Apdzīvojums vispirms izpleties vai transformējies pie Rīgas pilsētas robežām, kas veicinājis apdzīvoto vietu saplūšanu (Berģi, Suži), un tālāk pieaugot būvniecības apjomam, jaunas apbūves teritorijas veidojušās visā novadā (Garkalnes novada..., 2008).

Pašreiz joprojām Garkalnes novada ciemos manāma pēdējo piecpadsmit gadu laikā haotiskā un fragmentārā apbūve. Novada ciemos trūkst ciemam raksturīgu strukturālu un funkcionālu pazīmju, jo ir nepilnvērtīga publiskās infrastruktūras un transporta infrastruktūras pieejamība. Jaunajās savrupmāju apbūves teritorijās ielu platums ir nepietiekošs un ielu tīkls ir savstarpēji nesaistīts un haotisks. Esošās ielas un ceļi vietām

ir sliktas kvalitātes, jo nav izbūvēti trotuāri, ierīkots ielu apgaismojums un lietusūdeņu novadīšanas sistēmas.

Novadā nav attīstīta ražošana un uzņēmējdarbība, liekā daļa strādājošo iedzīvotāju strādā ārpus Garkalnes novada, līdz ar to notiek ikdienas iedzīvotāju migrācija uz darbu un atpakaļ.

Neskatoties uz nepilnvērtīgo sociālo infrastruktūru un tehnisko infrastruktūru, Garkalnes novada ciemos joprojām tiek izstrādāti jauni detālplānojumi, paredzot jaunas privātmāju apbūvju teritorijas, lai gan īsti nav skaidra esošo ciemu telpiskās attīstības koncepcija.

Maģistra darba mērķis: Izvērtēt Garkalnes novada ciemu attīstību Pierīgā, par piemēru izvēloties Upescienu un Sunīšu ciemu, un izstrādāt priekšlikumus ciemu tālākās attīstības iespējām. Lai sasniegtu izvirzīto darba mērķi tika veikti vairāki darba uzdevumi.

Maģistra darba uzdevumi:

1. Apzināt piepilsētas apdzīvojuma attīstības teorētisko ietvaru, negatīvos aspektus pasaulē un Latvijā, un ārvalstu pieredzi.
2. Raksturot Garkalnes novada ciemu apdzīvojuma attīstības šodienas situāciju, tuvāk izvērtējot Upescienu un Sunīšu ciemu situāciju. Veikt nacionālā, reģionālā un vietējā līmeņa teritorijas attīstības plānošanas dokumentu analīzi, lai apzinātu to kopējos attīstības plānošanas mērķus attiecībā uz Garkalnes novada ciemu attīstību?
3. Apzināt Garkalnes novada Upesciema un Sunīšu ciema iedzīvotāju vērtējumu par dzīves kvalitāti un ciema attīstību.
4. Sniegt priekšlikumus ciemu attīstībai Pierīgā.

Darbs sastāv no sešām nodaļām un sešām apakšnodaļām. Pirmā nodaļa ar trīs apakšnodaļām veido maģistra darba teorētisko daļu, kurā tiek analizēti ārvalstu un latviešu zinātniskās literatūras, raksti un pētījumi par piepilsētas apdzīvojuma attīstības konceptiem un atziņām, negatīvajiem aspektiem un ārvalstu piemēri piepilsētas apdzīvojuma attīstības plānošanai un pārvaldībai. Otrā nodaļa sastāv no izmantotajiem materiāliem un metodēm. Trešā nodaļa ar trīs apakšnodaļām veido izklāstu par Garkalnes novada vispārēju raksturojumu un apdzīvojuma attīstību, Upesciema un Sunīšu ciema

apdzīvājuma veidošanās un plānošanas pirmsākumiem, un pašreizējās apdzīvājuma attīstības raksturojumu. Ceturtnā nodaļa sastāda teritoriju attīstības plānošanas dokumentu - nacionālajā līmenī, reģionālajā līmenī un vietējā līmenī - analīzi. Piektā nodaļā apkopoti aptaujas laikā sniegtie iedzīvotāju viedokļi un vērtējumi par dzīvošanas, strādāšanas, pārvietošanās un pilnveidošanās iespējām Upesciemā un Sunīšu ciemā. Sestajā nodaļā ir apkopoti pētījuma rezultāti un sniegti priekšlikumi ciemu attīstībai Pierīgā.

1. PIEPILSĒTAS APDZĪVOJUMA ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKAIS IETVARIS UN STARPTAUTISKĀ PIEREDZE

1.1. Teorētiskie koncepti un atziņas par piepilsētas apdzīvojuma attīstību

Apdzīvotai vietai cilvēki vienmēr izvēlējušies robežas starp sauszemi un ūdeņiem, mežu un pļavām, kalniem un ielejām. Kopš 20.gs. vidus cilvēki izvēlas robežas starp pilsētām un laukiem (Miklaša, 2011).

Pēdējo 20 gadu laikā notikušās attīstības tendences iezīmējās ar strauju suburbanizācijas procesu Rīgas apkārtnē, ko noteica vēlme dzīvot savrupmājā. Tā rezultātā veidojās nelīdzsvarota dzīves un darbavietu attīstība, palielinās privātā transporta plūsmas, ir izveidojušas apbūvētas teritorijas ar nepilnīgu publisko infrastruktūru (Rīgas plānošanas..., 2014).

Līdz ar apdzīvojuma izplūšanu arī iedzīvotāju skaits pieaug Rīgas pilsētai pieguļošajās teritorijās. Pēdējo gadu laikā, vislielākā jaunā apbūve Pierīgā ir attīstījusies Mārupes, Salaspils, Garkalnes, Babītes, Ķekavas un Stopiņu novadā, kur jaunās apbūves platības svārstās 2-6% no novada teritorijas, turpretī apbūvei plānotās ciemu un ārpusciemu teritorijas ir 22-47%. Ciemu iekšējā struktūra uzrāda lielas attīstības teritoriju rezerves ciemu iekšienē (A.Pužulis, P.Šķiņķis, 2009).

Kā liecina Valsts reģionālās attīstības aģentūras (VRAA) pasūtītā pētījuma rezultāti, iedzīvotāju skaits Pierīgā – Mārupes, Garkalnes, Babītes, Stopiņu un Ķekavas novados - periodā no 2008.gada sākuma līdz 2013.gada sākumam ir pieaudzis par 11,4-31,4% (VRAA, 2013, 136). Tai pat laikā iedzīvotāju skaits Rīgā, periodā no 2008.gada sākuma līdz 2014.gada sākumam ir samazinājies par apmēram 7,7% (LR CSP, 2015).

Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta pasūtītā pētījuma „Pierīgas iedzīvotāju dzīves vietas izvēles kritēriji” rezultāti, liecina ka pārcelties uz Pierīgu pēdējos gados arvien vairāk izvēlas jauni cilvēki, kuri ir ar augstu sociālo statusu, kā arī ģimenes ar bērniem. Iemesli kāpēc cilvēki izvēlas pārcelties uz Pierīgu ir dažādi, bet visbiežāk tie saistīti ar labākiem, mierīgākiem dzīves apstākļiem, sakoptāku vidi, svaigāku gaisu, kā arī drošības sajūtu par savu ģimeni un īpašumu (Rīgas domes..., 2014). Pievilcīga daba un kultūrvide ir unikāla, aizvien pieaugoša sociāla un ekonomiska vērtība.

Plānojot apdzīvotas vietas svarīgi ir nodrošināt iedzīvotājus ar nepieciešamajiem publiskajiem pakalpojumiem, labiekārtotu, drošu dzīves vidi, pievilcīgu un brīvi pieejamu publisko ārtelpu. Apdzīvota vieta ar savu apdzīvojuma centru, kas sniedz savam līmenim atbilstošus pakalpojumus un piedāvājot darba vietas, piesaista apkārtnes iedzīvotājus. Raksturīgākās apdzīvojumu centru funkcijas ir administratīvā pārvalde, sakari un informācija, tirdzniecība un sabiedriskā ēdināšana, sadzīves pakalpojumi, kultūras dzīve, atpūta, ārējās satiksmes mezgli, vēsturisko centru kodolu saglabāšana un renovācija (Briņķis, Buka, 2008).

Eiropā un citur pasaulē bagātākajās pilsētās (Oslo, Stokholma, Kopenhāgena, Amsterdamā, Hamburgā, Brēmene u.c.) cilvēki atbalsta suburbanizācijas ierobežošanai veltītu pilsētplānošanas praksi. Pašvaldības sadarbībā ar attīstītājiem veido kompaktas pilsētas modeli un nodrošina kvalitatīvu sabiedriskā transporta infrastruktūru (Divritenis.lv, bez dat.).

Piepilsētas un lauku kopienu attīstībai, jāpiemin pilnvērtīgās kopienas (angļu val. *complete community*) ideja. Pilnvērtīgā kopiena ideja ir pretstatījums pilsētas izplešanās fenomenam, jo kā ikdienas pārvietošanās līdzekli ideja atbalsta sabiedrisko transportu, nevis privāto automašīnu. Kopienas vajadzību pamatelementi ir atbalstīt ekonomiskās un veselības iespējas visiem cilvēkiem, neatkarīgi no ienākuma līmeņa, kultūras un politiskās nostājas. Nav iespējams uzskaitīt visus rādītājus, kas veicina pilnīgu kopienu, bet ir iespējams identificēt dažus būtiskus elementus, kuros apkopoti šie rādītāji un kuri palīdz pārveidot mūsu apkaimes par pilnvērtīgām kopienām (Brooks et al., 2012).

Brooks et al. Izpratnē pilnvērtīga kopiena ir vieta, kas ietver elementus, skatīt 1.1.attēlu, kur cilvēkiem:

Dzīvot – lai izveidotu un saglabātu kopienas, kas nodrošina pieejamu mājokli, integrētas transporta sistēmas un kvalitatīvu izglītību.

Strādāt – lai uzlabotu reģionālo ekonomisko labklājību izmantojot darba vietas, apmācības un izglītības pieejamību cilvēkiem, kas ir paredzēti, lai saglabātu un piesaistītu jaunus uzņēmumus.

Pārvietoties – lai veicinātu kustību palielināšanos un uzlabošanasos visā reģionā, izmantojot sabiedrisko transportu, elektromobīlus un veicinātu lielāku kustību pārvietojoties ar kājām un velosipēdu, tādā veidā panākot labāku fizisko pašsajūtu.

Pilnveidoties – lai atbalstītu kopienas kas nodrošina veselīgu uzturu, mākslas, atpūtas un izklaides iespējas, kas padara mūsu dzīvi laimīgāku, liekot justies jēgpilnam ar aktīvu pilsonisko līdzdalību (Brooks et al., 2012).

1.1.attēls **Pilnvērtīgas kopienas elementi – māja, darbs, pārvietošanās, atpūta un pilnveidošanās/pašizaugsme.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Plānojot pilnvērtīgas kopienas var izmantot dažādus zemes izmantošanas plānošanas instrumentus un metodes, kas var palīdzēt pašvaldībām. Mērķis ir izmantot mazāk zemes un samazināt attālumus, lai panāktu tādas vērtības, kā gaisa kvalitāti, kopienas vitalitāti, pieejamus mājokļus, tranzīta izmantošanu un kājāmgājējiem piemērotu vidi (Brooks et al., 2012).

Delavēras Universitātes izpratnē vispārīgie principi, kas palīdzētu veidot pilnvērtīgu kopienu ir:

- ielas, kas ir drošas, ērtas braukšanai ar automašīnu, iešanai ar kājām, braukšanai ar velosipēdu neatkarīgi no vecuma un spējām;

- efektīva zemes izmantošana, kas piedāvā dažādus zemes izmantošanas veidus, atbalsta kompakus būvprojektus, stiprina un atjauno centrus, komercplatības un galvenās ielas;
- veselīgi dzīves apstākļi, kas sabiedrībai rada augstu dzīves kvalitāti un produktivitāti, ar pieejamu atbilstošu mājokli un pakalpojumiem un atbilstošām mobilitātes iespējām, kas veicina personisko neatkarību un iesaisti iedzīvotāju pilsoniskajā un sociālajā dzīvē;
- aktīvas sabiedrības iesaistīšana, kura cenšas savu dzīvesvietu padarīt labāku, tādā veidā veicinot ne tikai sabiedrības iespējas, bet arī lielāku iedzīvotāju apmierinātību ar savu kopienu;
- ilgtspējīgas un elastīgas kopienas veidošana, kas plānota, būvēta un pielāgota, lai veicinātu ilgtspējīgu dzīvi, kas attiecas uz ūdens, transporta, enerģētikas, atkritumu un materiālu reprodukciju, koncentrējoties uz vides un ekonomisko ilgtspējību (University of Delaware, S.a.).

Plānošanā nekontrolēto pilsētu izaugsmi cenšas novērst arī ar gudru izaugsmi (angļu val. *Smart Growth*) ideju, kas ir viena no izplatītākajām idejām, lai cīnītos ar izplešanos. Terminu *Smart Growth* pārsvarā lieto Ziemeļamerikā un paši kustības principi ir plaši pārstāvēti un īstenoti daudzos projektos ASV pilsētās. Eiropā un it īpaši Apvienotajā Karalistē, līdzīgas koncepcijas apzīmē ar kompakta pilsētas jēdzienu, kas ietekmēja valdības plānošanas politiku Apvienotajā Karalistē, Nīderlandē un vairākās citās Eiropas valstīs. Gudrā izaugsme ir teritorijas un transportēšanas plānošanas teorija, kuras pamatā ir integrēta un pret vidi jūtīga pieeja, tā balstās uz nekontrolētās izplešanās radīto negatīvo aspektu izskaušanu un labākas, ērtākas, pievilcīgākas dzīves vides radīšanu ilgtermiņā (Cornell University, S.a).

Vairākos gudrās izaugsmes ideju pētījumos, ir aplūkotas sešas pamat tēmas – plānošana, transporta iespējas, mājokļu politika, ekonomiskā attīstība, dabas resursu saglabāšana, kopienu attīstība. (Lu, Glanz, Zimring, Zook, 2012).

Kornela universitātes norādītie galvenie gudras izaugsmes principi ir:

- jaukti zemes izmantošanas veidi;
- veidot kompakta apkaimes;
- nodrošināt dažādus transporta izmantošanas veidus;

- izveidot dažādas mājokļa tipa iespējas;
- veicināt izaugsmi esošajās kopienās;
- saglabāt atklātas vietas ārtelpu, dabas skaistumu un ekoloģiski jutīgas teritorijas;
- uzturēt lauksaimniecības zemes;
- izmantot gudrāku un lētāku infrastruktūru un materiālus ēku celtniecībai;
- sekmēt unikālas kaimiņattiecības;
- veicināt iedzīvotāju nodarbinātību.

Gudrās izaugsmes ideja ir izstrādāta balstoties uz mērķi samazināt negatīvās sekas, kas rodas pēc pilsētu izplešanās. Iedeja atbalsta kompakta apdzīvotas vietas veidošanos, kurā nav vienveidīgi plānota zemes izmantošana un kurā pēc iespējams mazāk izmanto automašīnas (Dong, Zhu, 2015). Plānojot tiek meklēti visefektīvākie veidi kā radīt labāku dzīves vietas kvalitāti cilvēkiem, kas pārvietojas ar kājām. Veidojot kopienu kas orientēta uz kājāmgājējiem piemērotu ceļa infrastruktūru (Audirac, 2005).

Gudrā izaugsme nozīmē jau esošas teritorijas revitalizāciju, lai veicinātu piepilsētas attīstību, radot dzīvotspējīgu kopienu (Scott, 2007). Daudzās piepilsētās ir izveidojušies apdzīvojuma centri, kuri tiek pielāgoti negatīvajām pārmaiņām – esošajai ekonomiskajai situācijai un pilsētas izplešanās radīto seku iespaidā uz sociālo un vides stāvokļa izmaiņām. Tās ir komplicētas jauktas izmantošanas teritorijas, kas ir orientētas uz tranzītu. (Goetz, 2013).

Izmantojot gudrās izaugsmes plānošanas principus var novērst un nepieļaut nelabvēlīgu ietekmi uz vidi (gaisa piesārņojumu, bagātīgās augsnes un biotopu zudumus), samazināt finanšu izmaksas (apdrošināšanas izmaksas, nodokļu izmaksas, izmaksas par ēkas uzturēšanu un ceļu, tiltu remontiem, autostāvietām, lietus novadīšanas sistēmām), novērst nelabvēlīgu sociālu ietekmi (trūkums mājokļu un transporta izvēlē, veselībai nelabvēlīgi - gaisa piesārņojumi, satiksmes negadījumi, nepieejami pakalpojumi un sadzīves nepieciešamības preces, fizisku aktivitāšu trūkums), nesavienotu un ar strupceļiem veidotu ielu infrastruktūru (Frank et al., 2006). Gudrā izaugsme ir attīstība, kas vērsta uz ekonomiku, sabiedrību un vidi.

Pētot arī citas pilsētplānošanas kustības un idejas, pēdējos gadu desmitos par vienu no plānošanas virzieniem ir izvirzīta Jaunā urbānisma ideja, kas ir radusies kā reakcija uz

pilsētu izplešanos. Jaunā urbānisma centrālā doma ir vietas izveide, kas vienkāršo cilvēka ikdienas gaitas un vajadzības (Brain, 2005). Jaunais urbānisms piedāvā alternatīvu urbānajam izplešanās fenomenam, piedāvājot plānot kompaktas apdzīvotas vietas, kas pielāgotas kājāmgājējiem, ar patīkamu ielu skatu un ar cerību nākotnē veidot attīstītas kopienas sociālā ziņā, vērstas un vides un ekoloģijas uzlabošanu (Skaburskis, 2015).

Piepilsētu kontekstā, jaunais urbānisms tiek konstruēts, tā lai būtu šī jauktā izmantošana (uzņēmējdarbība, ražošana, savrupmāju apbūves, daudzstāvu apbūves, publiskās telpas un citi), tas viss tiek plānots sadarbojoties ar tajā esošo kopienu (Day, 2003). Tā pat kā gudrās izaugsmes, jaunais urbānisms ir uz tranzītu orientēts, kas nozīmē, ka vieta tiek veidota, lai tā varētu kalpot kā tranzītceļš (dzelzceļš). Šis faktors ļoti ietekmē arī blakus esošās apdzīvotās vietas un ļauj tām attīstīties (Amorim, Veras, bez dat.).

Jaunā urbānisma ideja, kas aizsākusies ASV, pamatojas uz vairākiem plānošanas un arhitektūras principiem, kas kopā izmantoti, lai veicinātu cilvēka mērogam atbilstošas, kājāmgājējiem piemērotas kopienas radīšanu. Jaunā urbānisma idejas atjauno pilsētvides struktūru pilsētās un ciematos, veidojot ielas un kvartālus, kas piemērotas kājāmgājējiem. Jaunais urbānisms sev līdzi nes jaunas idejas un pārlicību par apdzīvotu vietu formām un funkcijām, lai tie varētu būt ilgtspējīgi un pašpietiekami ar līdzsvarotām funkcijām (Treija, Trušīņš, 2008).

Jaunā urbānisma princips ir stipri saistīts ar dažādības principiem, tas nenozīmē tikai dažādību arhitektūras ziņā un zemes izmantošanas ziņā, bet arī sociālo dažādību, nekonzentrējoties tikai uz vienu sociālo slāni (Talen, 2015). Laika gaitā ir izstrādāti vairāki Jaunā urbānisma principu traktējumi, minot gan vadlīnijas, gan sniedzot detalizētākus skaidrojums. Saskaņā ar pilsētu plānotājiem Andres Duany un Elizabeth Plāteru-Zyberk, kuri ir nodibinājuši Arhitektūras un pilsētplānošanas uzņēmumu Duany Plāteru-Zyberk & Co. (DPZ) un kuri ir arī Jaunā urbānisma kongresa dibinātāji, sākotnēji ir definējuši šādus 13 pamatprincipus:

1. Apkaimei ir izteikts telpisks un funkcionāls centrs, kurā ir arī sabiedriskā transporta pieturvietā;
2. Vairums mājokļu atrodas 5 minūšu gājiena attālumā no centra;

3. Apkaimē ir izvietoti dažādi mājokļu tipi, piemēram, ģimenes mājas, rindu mājas un daudzdzīvokļu mājas, līdz ar to nodrošinot cilvēkiem no dažādiem sociālajiem slāņiem iespēju atrast sev piemērotu mājokli;
4. Apkaimē jāatrodas ikdienas nepieciešamajām vajadzībām atbilstoši objekti – veikali un citi apkalpes objekti;
5. Nelielas palīgēkas ir pieļaujamas katras mājas pagalma pusē, kuras var izmantot kā darbnīcas;
6. Pamatskola atrodas pietiekami tuvu, lai bērni varētu iet uz skolu ar kājām no mājām;
7. Bērnu rotaļlaukumi ir viegli pieejami un sasniedzami, gājiena attālumā no mājām.
8. Apkaimes ielas veido vienotu sistēmu, kas izkliedē transportu un ļauj tam ērti sasniegt dažādus mērķus;
9. Ielas ir relatīvi šauras un noēnotas ar koku stādījumiem. Tas palēnina satiksmi un rada piemērotu vidi kājāmgājējiem un velobraucējiem;
10. Ēkas apkaimes centrā ir izvietotas tuvu ielai, radot labi definētu ārtelpu;
11. Automašīnu stāvvietas parasti nav vērstas pret ielu, bet ir izvietotas ēku aizmugurē;
12. Atsevišķas teritorijas ielu noslēgumos vai apkaimes centrā tiek rezervētas sabiedriskajām ēkām, līdz ar to nodrošinot apkaimes iedzīvotāju komunikāciju, izglītības vai kultūras aktivitāšu iespējas;
13. Apkaimē ir organizēta pašpārvalde un iedzīvotāji piedalās uzturēšanas, drošības un telpiskās attīstības jautājumu risināšanā (Treija, Trušīņš, 2008).

Jauno urbānistu pamatuzdevums ir saglabāt vietai raksturīgo arhitektūru un apbūves raksturu, kas veicina iedzīvotāju pārvietošanos ar kājām un arī radīt vietai identitāti (Grant, 2007). Pozitīvais, ko aptver jauno urbānistu projekti, ietver sevī efektīvu zemes izmantošanu, kā arī apkārtējās vides un dabas kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu apkaimēs, rajonos un reģionos (Garde, 2015).

Jaunā urbānisma ideja ir vēsturiski jau bijusi mēģinājuma kopums, kas cenšas panākt pēc iespējas labāku dzīvi visiem cilvēkiem, sabiedrībai kopumā, to visu apvienojot ar vides un ekoloģijas uzlabošanu (Saab, 2007). Jaunā urbānisma idejai tagad ir ievērojama ietekme uz attīstību ASV. Vairāk nekā 600 jaunas pilsētas, ciemati, un

apkaimes tiek plānotas vai tiek būvētas ASV, izmantojot Jaunā urbānisma principus. Jaunā urbānisma principi tiek ievēroti arī atjaunojot pilsētas struktūru pēc viesuļvētras Katrīnas un Ritas postījumiem. Atjaunojot pilsētas, to struktūra tiek veidota, kas piemērota kājāmgājējiem un velobraucējiem.

Pasaulē veselīgas kopienas (angļu val. *Healthy Community*) plānošana strauji attīstās un pārvēršas par arvien svarīgāku lauku attīstības plānošanas jomā. Par veselīgu kopienu uzskata dzīves vidi, kurā iedzīvotāji ir nodrošināti ar kvalitatīvu izglītību, atbilstoši drošu un veselīgu mājvietu, nodarbinātības iespējām un darba prasmju apmācību, piekļuvi sabiedriskajam transportam un atpūtas iespējām, veselīgu, drošu un tīru fizisko vidi un veselības izglītības un veselības aprūpes pieejamību (Ashby Tanata, Pharr, 2012).

Cilvēks nedzīvo tikai no materiālajiem labumiem vien. Aizvien lielāku nozīmi ikdienas dzīvē iegūst garīgās vērtības, to skaitā apkārtējās telpiskās vides organizācija un estētika (Karpova, 2008).

Dzīves telpas un vides kvalitātei ir būtiska loma attīstībā. Jēdziens - dzīves telpa – ietver sevī ne tikai indivīdam piederošu īpašumu vai apdzīvotu mājokli, bet arī privāto un publisko telpu kopumu ap mājokli, kas ir neatņemam dzīves kvalitātes sastāvdaļa. Dzīves kvalitāte ir komplekss jēdziens, kas ietver sociālo, ekonomisko un politisko dzīves apstākļu kopumu. Tas ir indivīda vai cilvēku grupas labsajūtas līmenis, kas sastāv no diviem aspektiem - fiziskais aspekts (veselība, dzīvības enerģija), psiholoģiskais aspekts (stress, atpūta). To raksturo indivīdam vai cilvēku grupai pieejamais patēriņa līmenis, sociālo pakalpojumu klāsts un kvalitāte, iespēja iegūt izglītību, piedalīties sabiedriskajā dzīvē, dzīvot ilgu un veselīgu mūžu (Karpova, 2008).

Dzīves telpa ir cilvēka pamatvajadzība. Vispārīgās cilvēka vajadzības apkopotas amerikāņu psihologa Abrahama Maslova vajadzību piramīdā, skatīt 1.2.attēlu. Maslova modelim ir trijstūra forma jeb piramīdas forma, kur vajadzības, kas atrodas tuvāk piramīdas pamatam, pieprasa vienpakāpju apmierinājumu un tikai pēc tam, kad tās pamatā būs sasniegtas, sāk darboties nākamā līmeņa vajadzības, kuras var apmierināt ar vairākiem veidiem. Pie pirmā līmeņa vajadzībām Maslovs nolika fizioloģiskās vajadzības jeb pamatvajadzības, kas ir gaiss, ūdens, miegs, barība, siltums, veselība, dzīves telpa.

1.2.attēls **Abrahama Maslova vajadzību piramīda.** (www.cits-citam.org)

Svarīgi, lai attīstot jaunas apdzīvojamas teritorijas tiktu risināta atbilstoša ekoloģiskā (gaisa, augsnes, ūdens tīrība urbānā vidē) un sociālā (ikdienas nepieciešamo pakalpojumu nodrošinājums, nodrošinājums ar atbilstošu inženiertehnisko aprīkojumu) attīstība. Tādā veidā veicinot jaunas apdzīvotas teritorijas attīstības ilgtspējību.

1.2.Piepilsētas apdzīvojuma attīstības negatīvie aspekti

Pilsētu un ciemu attīstība, kas vērsta uz to izplešanos (angļu val. urban sprawl) mūsdienu plānošanas praksē netiek vērtēta pozitīvi. Pilsētas parasti nekontrolēti aug un izplešas uz tām apkārt esošo rekreācijas teritoriju, mežu vai lauksaimniecības zemju rēķina, tādējādi samazinot apdzīvoto vietu dažādību, veicina plašu homogēnu apgabalu rašanos. Izplešanās tiek definēta, kā izkliedēta, autoatkarīga, monofunkcionāla attīstība, kurā nav iespējams veikt ikdienā nepieciešamās funkcijas. Šāda tipa apdzīvojums parasti ir izvietots gar automaģistrālēm lauku teritorijās ārpus iepriekš apdzīvotām vietām. Pilsētu izplešanos var labi novērot pārvietojoties pa automaģistrālēm, tās ir samērā

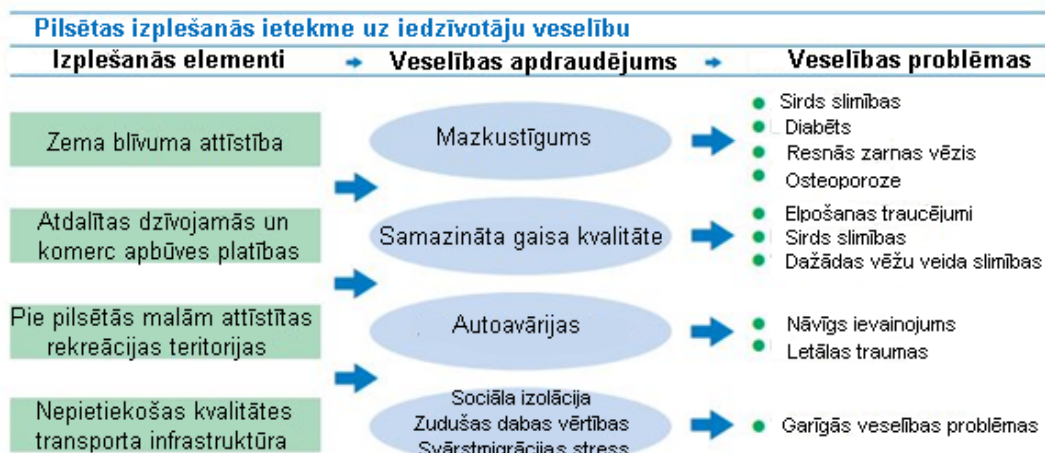
vienveidīgas ainavas, apbūve izvietota garlaicīgā dabas pamatnē un bieži vien nav novērojami lieli koki vai publiski apstādījumi (Treija, Trušņš, 2008).

Pilsētu teritoriju paplašināšanās ir viens no galvenajiem ilgtspējīgas teritorijas attīstības apdraudējumiem, jo dabas resursi tiek pārmērīgi izmantoti, grūtāk ir nodrošināt sabiedriskos pakalpojumus un tie ir dārgāki, nav pietiekami sabiedriskā transporta tīkli, iedzīvotāji mēdz būt atkarīgi no automašīnu lietošanas, kas veido ievērojamus sastrēgumus (European Commission..., 2011).

Pilsētu teritorijai izplešoties, tas ekosistēma izjūt spiedienu, augsnei pārklājoties ar mākslīgu segumu tiek apdraudēta bioloģiskā daudzveidība un paaugstina gan plūdu, gan ūdens trūkumu risku (European Commission..., 2011). Piepilsētās notiek dabisko savvaļas biotopu samazināšanās, savvaļas dzīvnieku dzīvesvides un barošanās vietu sašaurināšanās, kas veicina dzīvnieku parādīšanos cilvēku apdzīvotajās teritorijās un uz lielceļiem. Par šāda fakta esamību arī liecina šī gada sākumā medijos esošās fotogrāfijas un raksti, par mežacūku ienākšanu Rīgas pilsētas centrā.

Pilsētu izplešanās tiešā veidā ietekmē apdzīvotās vietas iedzīvotāju ikdienu un paradumus. Suburbanizācijas procesos radušās apbūves teritorijās parasti nav pieejamas izglītības vai kultūras iestādes, tirdzniecības un citi pakalpojumi, kā arī darba iespēju praktiski nav. Šādi apstākļi veicina lielu iedzīvotāju svārstmigrāciju diennakts periodā. Ja pilsētas izplešanās apgabalos sabiedriskais transports ir vāji attīstīts vai vispār nepastāv, iedzīvotāji ikdienā ir atkarīgi no personīgā automobiļa. Liels transportlīdzekļu skaits rada sastrēgumus, pieaug radītais piesārņojuma līmenis agrāk nepiesārņotos apgabalos, palielinās siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas un citi vides piesārņojumi (Cornell University, S.a).

Ir arī pētījumi, kas pierāda, ka pilsētu izplešanās negatīvi ietekmē iedzīvotāju veselību –auto atkarības dēļ izplatītāks kļūst mazkustīgs dzīvesveids, piesārņotāks gaiss rada elpceļu slimības, intensīvās satiksmes dēļ notiek biežākas avārijas, skatīt 1.3.attēlu.

1.3.attēls. Piepilsētas izplešanās ietekme uz cilvēka veselību (Alberta Health Services, 2009)

Jo plašākā teritorijā izplešas apbūve, jo vairāk pieaug pašvaldības izdevumi - ceļu uzturēšanā, sabiedriskā transporta nodrošināšanā, ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu nodrošināšanā un citu veidu publiskās infrastruktūras nodrošināšanai (Cornell University, S.a).

Spekulatīvas darbības ar vairākām ieinteresētām pusēm (pašvaldībām, investoriem u.c.) un tirgus pieprasījums/piedāvājums ietekmēja suburbanizēto mājokļu straujo attīstību un apdzīvotas vietas kvalitāti, to spilgti apliecina spēkā esošie teritorijas plānojumi un detālplānojumi. (Modarres, Kirby, 2009). Pilsētu izplešanos ietekmē dažādu pušu lēmumi, gan mājvietas pircēju pieprasījums, gan attīstītāju izvēles, gan izvēles ko veic vietējās pašvaldības, reģionālās un valsts iestādes.

1.3.Ārvalstu piemēri piepilsētas apdzīvojuma attīstības plānošanai un pārvaldībai

Amerikā ir izveidota organizācija „*Smart Growth Amerika*”, kas pēta metropoļu izplešanās ietekmi uz vidi, dzīves kvalitātes un ekanomikas ilggspējību. Organizācijas biedri ir gan valsts institūcijas un vietējās grupas, kas strādā viena mērķa labad, saglabāt vēsturisko vidi, veicināt sociālo aktīvistu sadarbību, aizsargāt lauksaimniecības zemes, veicināt kaimiņattiecību uzlabošanu (Ewing, Hamidi, 2014).

2002.gadā organizācija „*Smart Growth Amerika*” veica pētījumu, par metropoļu izplešanos un tā ietekmi. Pētītas tika izmaksas, iedzīvotāju veselības stāvoklis, satiksmes negadījumu skaits, gaisa kvalitāte, privātā autotransporta līdzekļa izmantošana un ceļā pavadītais laiks, metropoļu izplešanās rezultātā. Pētījums tika atjaunots 2014.gadā, kad veica pētījumu (*Measuring Sprawl 2014*), kurā analizēja attīstības modeļus 221 lielpilsētu teritorijai un 994 novadiem, kas Amerikas Savienotajās Valstīs no 2010.gada atsevišķās vietās ir kompakts un pilnvērtīgs, bet citās atkal ar suburbanizācijas iezīmēm. Pētnieki izmantoja četrus galvenos faktorus – apdzīvojuma dažādība un nodarbinātības blīvums, pakalpojumu un darba vietas pieejamība, aktivitātes centru stiprums, tehniskās un transporta infrastruktūras pieejamība. Tika novērtēta attīstība šajās jomās piešķirot indeksa rezultātu katram. Vidējais rādītājs ir 100, kas nozīmē apgabalus ar augstu kompakta apdzīvojumu un teritorijas ar punktu skaitu mazāku par 100 atbilda vairāk teritorijām ar suburbanizācijas iezīmēm. Sarakstā iekļaujot sākot no visvairāk kompakta apdzīvojuma un visvairāk attīstītākās transporta infrastruktūras. Pētījumā tika atklāts, ka vairāk dzīves kvalitātes faktoriem uzlabotie indeksa rādītāji pieaug, kompaktajās apdzīvotajās vietās ar attīstītu transporta infrastruktūru. Individīdi šajās vietās tērē mazāk izmaksas kombinētu mājokļu uzturēšanai un transporta izdevumiem, jo ir vairāk transporta veida tipi pieejami. Turklāt cilvēki, kas dzīvoja kompaktās apdzīvotās vietās ar attīstītu transporta infrastruktūru mēdza dzīvot ilgāku mūža garumu un bija ar veselīgākiem dzīves apstākļiem, nekā vienaudži no apdzīvotām vietām ar suburbanizācijas iezīmēm. Novērots tika arī, ka kompaktās apdzīvotās vietās mazāk izplatīta ir iedzīvotāju aptaukošanās un arī mazāk izplatīti fatālie autoavārijas negadījumi (Ewing, Hamidi, 2014).

2. MATERIĀLI UN METODEDES

Maģistra darba izvirzītā mērķa sasniegšanai, darbā tika apkopoti un izmantoti šādi materiāli:

- Ārvalstu zinātniskā literatūra, raksti un pētījumi;
- Literatūra, raksti un pētījumi latviešu valodā;
- LR normatīvie akti un teritorijas attīstības plānošanas dokumenti;
- Publicētie un nepublicētie dati par Garkalnes novadu;
- Intervijās iegūtā informācija;
- Intervijās ar ekspertiem iegūtā informācija;
- Teritoriju apsekošanas laikā iegūtie fotoattēli.

Maģistra darba izstrādē tika veikta ārvalstu un latviešu zinātniskās literatūras, rakstu un pētījumu analīze par piepilsētas apdzīvojuma attīstības konceptiem un atziņām, pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem. Par meklēšanas atslēgas vārdiem angļu valodā sākotnēji nosakot „complete community” (pilnvērtīgās kopienas), „smart growth” (gudrā izaugsme), „healthy community” (veselīgas kopienas) un „urban sprawl” (pilsētu izplešanās). Tika aplūkoti arī ārvalstu piemēri piepilsētas apdzīvojuma attīstības plānošanai un pārvaldībai.

Paralēli zinātniskās literatūras apskatam, tika uzkrāti un analizēti statistiskie dati par Garkalnes novada ciemiem: Upesciems un Sunīši. Sadarbībā ar Garkalnes novada pašvaldības struktūrvienībā un tās pakļautībā esošajām iestādēm tika iegūti dati, par iedzīvotāju skaitu, izstrādāto un realizēto detālpilnojumumu skaitu, izsniegto būvatļauju skaitu. Šo datu apkopojums tika izmantots, lai varētu veikt analīzi par Garkalnes novada ciemu: Upesciems un Sunīši apdzīvojuma attīstību un esošo situāciju.

Tika veikta arī teritorijas attīstības plānošanas dokumentu nacionālajā līmenī (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam), reģionālajā līmenī (Rīgas plānošanas reģiona attīstības stratēģija 2000-2020, aktualizēta 2008.gadā un Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014 – 2030, projekts 25.05.2015.) un vietējā līmenī (Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, Garkalnes novada telpiskas attīstības stratēģija 2008.-2030.gadam) analīze par galvenajām attīstības

prioritātēm, virzieniem, mērķiem un risinājumiem, ciktāl tie atbilst vai skar Garkalnes novada attīstības intereses.

Maģistra darba izstrādē, lai iepazītos ar pētāmas teritorijas esošo situāciju tika veikti vairāki lauku apsekojumi, kuros tika fiksēta apdzīvojuma esošā struktūra un apdzīvojuma veidojošie objekti – skolas, veikali, parki, pakalpojuma punkti u.c. Tika fiksēts šo objektu izvietojums, daudzums, pieejamība, lietotāju grupas.

Paralēli apsekojumam tika uzsākta pētāmās teritorijas iedzīvotāju aptauja (skatīt 3.pielikumu). Aptauja ir sastādīta tā, lai izprastu vietējo iedzīvotāju viedokļus par esošo dzīves, darbības un atpūtas telpu, par apkārtējām teritorijām, kā arī izjūtām un komunikācijas veidiem, savstarpējām saitēm. Aptauja tika veikta pēc nejaušības principa, izmantojot papīra formāta veidlapas tika aptaujāti respondenti uz ielām.

Maģistra darba noslēdzošajā nodaļā sniegti ieteikumi un priekšlikumi Garkalnes novada ciemu tālākai attīstībai Pierīgā.

3. GARKALNES NOVADA APDZĪVOJUMA ATTĪSTĪBA

3.1. Garkalnes novada vispārējs raksturojums un apdzīvojuma attīstība

Garkalnes novads atrodas Rīgas rajonā, Vidzemes dienvidrietumu daļā pie Rīgas pilsētas ZR-DA robežas. Novada teritorijas kopējā platība ir 15274,1 ha vai 152,7 km², kas robežojas ar galvaspilsētu Rīga un Carnikavas, Ādažu, Stopiņu, Ropažu, Inčukalna novadiem un Inčukalna novada pilsētu Vangaži, skatīt 3.1.attēlu.

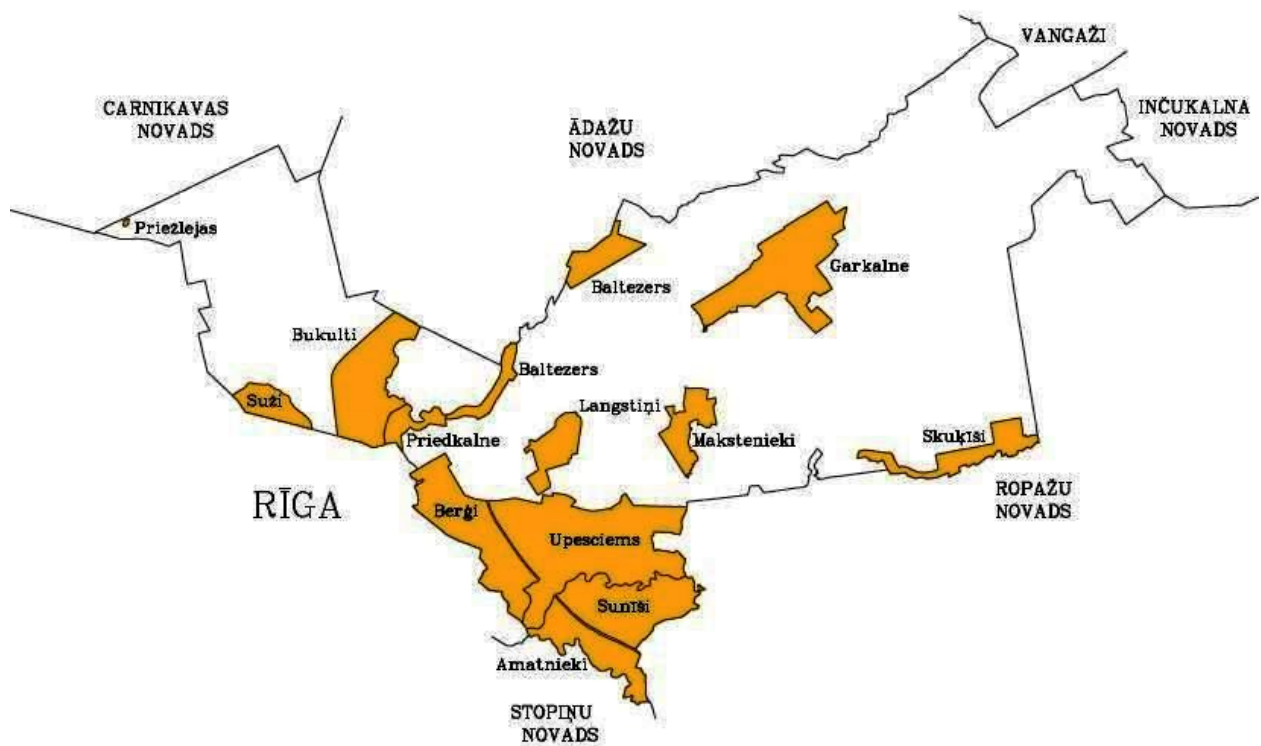

3.1.attēls. **Garkalnes novads Pierīgā.** (Garkalnes novada..., 2013).

Garkalnes novada apdzīvotās vietas pieder pie Latvijas visērtāk sasniedzamām gan no citiem Latvijas reģioniem, gan no ārvalstīm. Garkalnes novadu šķērso desmit valsts nozīmes autoceļi. Novadu šķērso trīs galvenie autoceļi „Via Baltica” (A1) Rīga (Baltezers) – Igaunijas robeža (Ainaži), Rīga – Sigulda – Igaunijas robeža (Veclaicene) (A2) un Rīgas apvedceļš (Baltezers – Saulkalne) (A4) kā arī divi 1.šķiras autoceļi P3 Garkalnes – Alaukstis, P2 Juglas papīrfabrika – Upesciems un pieci 2.šķiras autoceļi (Pievadceļš Muceniekiem), (Garkalne – Ošlauki), (Āņi – Lapmeži), Pievadceļš Langstiņiem), (V kategorijas ceļš caur Garkalnes ciemu). Šie ceļi nodrošina novada

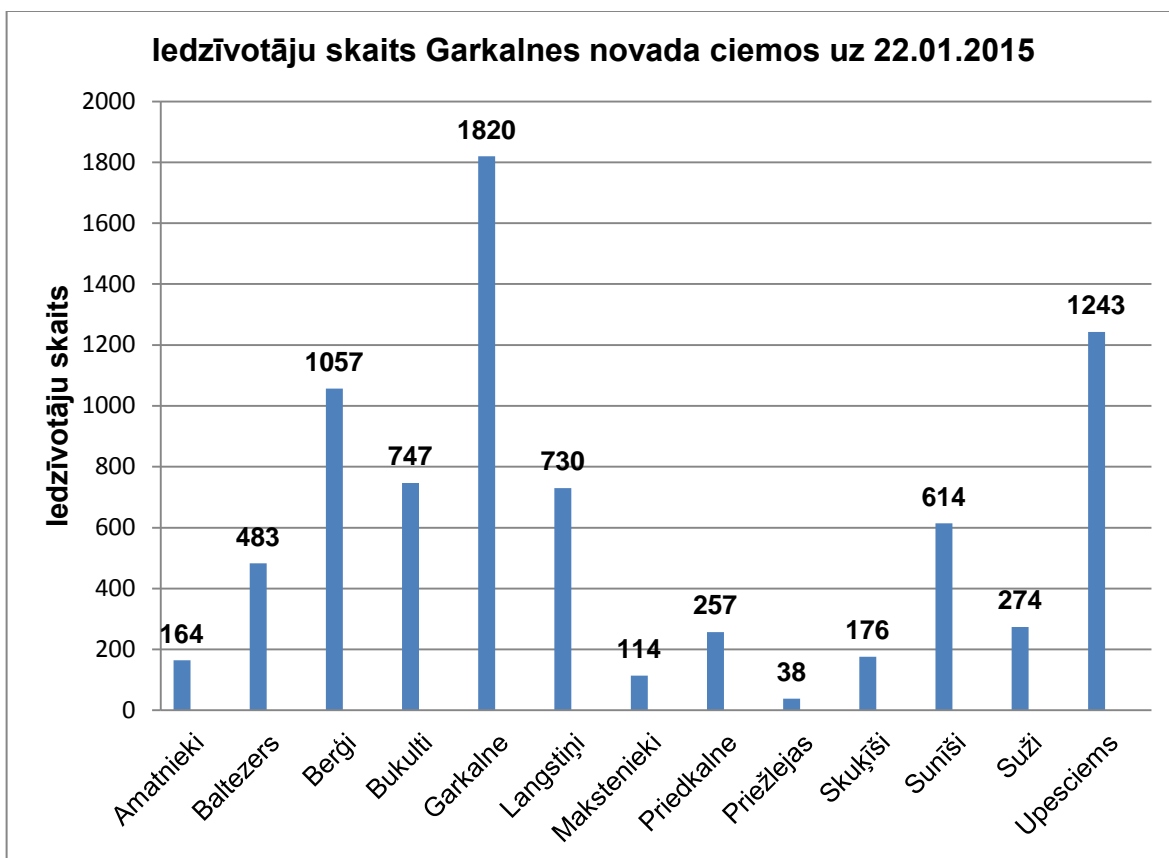
sasaisti ar visiem Latvijas reģioniem un ārvalstīm. Visiem valsts galvenajiem autoceļiem ir asfaltbetona segums, tāpat visiem 1.un 2.šķiras autoceļiem. Visu valsts autoceļu posmu kopgarums novada teritorijā ir 48,18 km. Novadu šķērso Rīgas – Valkas dzelzceļa līnija, kas virzās paralēli auto ceļam A2, krustojot to pie Garkalnes ciema. Pa dzelzceļa līniju notiek gan kravu, gan pasažieru pārvadājumi (stacijas Baltezers, Ropaži, Krievupe), skatīt 3.1.attēlu (Garkalnes novada..., 2013).

Garkalnes novada teritorijā ietilpst 13 ciemi – Garkalne, Bergi, Langstiņi, Baltezers, Upesciems, Bukulti, Makstenieki, Priedkalne, Skuķīši, Amatnieki, Sunīši, Priežlejas un Suži, skatīt 3.2.attēlu.

3.2.attēls **Noteiktie ciemi Garkalnes novadā** (izstrādājusi autore, izmantojot Garkalnes novada pašvaldības datus, 2015)

Novadā kopā dzīvo aptuveni 8015 pastāvīgo iedzīvotāju. Lielākās apdzīvotās vietas uz 2015. gada 22. janvāri ar lielāko kopējo patstāvīgo iedzīvotāju skaitu ir Garkalne ar 1820 iedzīvotājiem, Upesciems ar 1243 iedzīvotājiem, Bergi ar 1057 iedzīvotājiem, Bukulti ar 747 iedzīvotājiem, Langstiņi ar 730 iedzīvotājiem, Sunīši ar 614 iedzīvotājiem un Baltezers ar 483 iedzīvotājiem, skatīt 3.3.attēlu.

3.3.attēls. **Iedzīvotāju skaits Garkalnes novada ciemos uz 22.01.2015.** (izstrādājusi autore, izmantojot Garkalnes novada pašvaldības datus, 2015)

Garkalnes novadā ciemi ir ļoti atšķirīgi, gan pēc iedzīvotāju skaita, apdzīvojuma struktūras, pēc infrastruktūras objektu esamības un nozīmes Garkalnes novada telpiskajā un funkcionālajā struktūrā. Diemžēl Latvijas Republikas Normatīvajos aktos nav noteikta ciema definīcija. Likumā minēti tikai nosacījumi, kādā gadījumā var piešķirt ciema statusu. Atbilstoši Latvijas Republikas likumdošanai ciema statusu var piešķirt tādai novada teritorijas daļai, kurā ir vai tiek plānota koncentrēta apbūve, pastāvīgi dzīvo cilvēki un ir izveidota attiecīga infrastruktūra (Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums, 2008).

Garkalnes novada ciemus var iedalīt ciemu kategorijās pēc J. Turlaja un G. Miltiņa (Miltiņš, Turlajs, 1998) ciemu iedalījuma kategorijas:

- lielciemi - apdzīvota vieta ar kompaktu apbūvi visā teritorijā vai tās daļā, kurā dzīvo ne mazāk kā 400 pastāvīgie iedzīvotāji un kurā ir attīstīta infrastruktūra

(skola, pagasta padome, pasts, ārstniecības iestādes, veikali u.c.). Lielciemu kategorijā tāpat ieskaitāmas visas iepriekš minētajiem kritērijiem neatbilstošas apdzīvotas vietas ar vairāk nekā 1000 pastāvīgajiem iedzīvotājiem;

- vidējciemi – apdzīvota vieta ar kompaktu vai daļēji kompaktu apbūvi, kurā dzīvo 40 līdz 400 pastāvīgie iedzīvotāji, ja ciemā ir kādi infrastruktūras objekti, vai 100 līdz 600 iedzīvotāju, ja infrastruktūras objektu nav;
- mazciemi - apdzīvota vieta, kurā ir kompakti izvietotas dzīvojamās mājas un kurā iedzīvotāju skaits nav liels: ja infrastruktūras objektu nav, iedzīvotāju skaits var sniegties līdz 100, ja ir tad līdz 40;
- vasarnīcu ciemi - apdzīvota vieta ar kompaktu apbūvi, galvenokārt sezonālu apdzīvotību, jo ciemi visbiežāk veidojušies no dārzkopības sabiedrībām un vasarnīcu kooperatīviem (Miltiņš, Turlajs, 1998).

Garkalnes novadā pie lielciemiem var iedalīt tādus ciemus kā - Garkalne, Upesciems, Bergī. Garkalnes novada ciemam jau vēsturiski ir izveidojusies kompakta un skaidrā telpiskā struktūra ar izteiktu centrālo daļu, kurā koncentrēta lielākā daļa publisko iestāžu (vidusskola, bērnudārzs, bibliotēka, doktorāts, dienas centrs, pašvaldības policija, pasts, un sadzīves pakalpojumi- pārtikas veikali, frizētava). Ciemā dominē privātmāju apbūve, bet ciema centrālajā daļā vēsturiski izveidojusies jaukta tipa apbūve ar savrupmājām un daudzdzīvokļu mājām. Ciema centrālajā daļā ir izveidots parks, kas nodrošina rekreācijas iespējas ciema iedzīvotājiem un daļēji izbūvētas centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas. Ciemam ir ērta sasniedzamība ar novada pārvaldes iestādi un galvaspilsētu Rīga, izmantojot vilcienu (dzelzceļa stacija Ropaži) vai starppilsētu satiksmi, pa valsts autoceļu A2 Rīga – Sigulda – Igaunijas robeža (Veclaicene), bet nav sasaistes ar pārējiem novada ciemiem.

Otrs lielākais ciems ar iedzīvotāju skaitu un publisko iestāžu un pakalpojumu klāstu ir Upesciems. Upesciemā ir izveidojusies centrs, kurā atrodas skola, bērnudārzi, doktorāts, dienas centrs, bibliotēka un pārtikas veikals. Ciemā atrodas dažādi uzņēmumi, autosporta trase, hipodroms un zirgaudzētava. Ciemā ir daļēji izbūvētas centralizētā ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas un gāzes apgāde. Ciemam ir ērta sasniedzamība ar novada pārvaldes iestādi, ko nodrošina SIA „Rīgas satiksme” sabiedriskais transports. Šajā ciemā atrodas stadions, kas tiek atvēlēts dažādiem pasākumiem, kā arī iedzīvotāju sportiskām

aktivitātēm. Upesciemā atrodas viens no Latvijas labākajiem regbija laukumiem. Tā pat kā Garkalnes ciemā arī Upesciemā dominē privātmāju apbūve, tikai ciema centrālajā daļā ir dažas daudzdzīvokļu mājas. Īpatnējs ir Berģu ciema statuss, tajā ir trešais lielākais iedzīvotāju skaits no novada esošajiem ciemiem, bet praktiski Berģu ciemu veido vienots veselums ar Rīgas piepilsētas apkaimi – Berģi. Apdzīvotajām vietām ir kopīgs ielu tīkls, tehniskā infrastruktūra, sabiedriskais transports, sadzīves pakalpojumu nodrošinājums un privātās pirmskolas izglītības iestādes.

Garkalnes novadā pie vidējciemiem var iedalīt tādus ciemus kā - Baltezers, Bukulti, Langstiņi, Sunīši, Priedkalne. Šajos ciemos katrā ir pa kādam infrastruktūras objektam, piemēram, Langstiņos ir privātā pirmskolas izglītības iestāde, veikals un ērta sasniedzamība ar novada pārvaldes iestādi, ko nodrošina SIA „Rīgas satiksme” sabiedriskais transports. Bukultos atrodas veikals, kafejnīca, vairāki uzņēmumi un arī laba sasniedzamība ar novada pārvaldes iestādi, ko nodrošina SIA „Rīgas satiksme” sabiedriskais transports. Baltezera ciemā ir skola, kas paredzēta bērniem, kas ārstējas rehabilitācijas slimnīcā „Baltezers”. Ciemā ir veselības centrs «Baltezers» un viesnīca „Baltvilla”. Ciema sasniedzamību nodrošina starppilsētu satiksme. Sunīšu un Priedkalnes ciemi ir savrupmāju ciemi, kuros daudzu īpašumu apbūves gabalu platība un māju lielums, to arhitektūra pretendē uz ekskluzīvu rezidenču statusu (Bauze Krastiņa, Zunde, 2013). Sunīšu ciemā atrodas viesnīca „Ezerkrasts” un ir sasniedzamība ar galvaspilsētu Rīga, ko nodrošina SIA „Rīgas satiksme” sabiedriskais transports. Ciemos - Baltezers, Priedkalne, Bukulti, Langstiņi un Sunīši ir daļēji izbūvētas centralizētā ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas un gāzes apgāde.

Mazciemi Garkalnes novadā ir Amatnieki, Priežlejas. Šajos ciemos iedzīvotāju skaits pieaug lēnām, jo ir nepietiekamu publisko pakalpojumu pieejamība. Teritorijās atrodas privātmāju apbūve un ir sasniedzamība ar galvaspilsētu Rīga, ko nodrošina SIA „Rīgas satiksme” sabiedriskais transports.

Vasarnīcu ciemi Garkalnes novadā ir Suži, Makstenieki, Skuķīši. Ciemati ir izbijuši dārziņu kooperatīvi, kuri pēdējo gadu laikā veidojas kā jaunu privātmāju teritorijas, kuros problēmas rada neatbilstoša inženiertehniskā infrastruktūra, kas nav bijusi paredzēta, veidojot sezonālos ciemus.

Skatoties Garkalnes novadu pēc ģeomorfoloģiskās rajonēšanas shēmas. Novads atrodas Piejūras zemienes Rīgavas līdzenumā un Viduslatvijas zemienes Ropažu līdzenumā, kas aizņem lielāko novada daļu, tāpēc teritorija ir viegli viļņota, līdzena, virs tās paceļas kāpu grēdas un masīvi, kuru augstums parasti mainās no dažiem metriem līdz pat 10-15 metriem. Augstākais punkts ir Buļļu kalns 32.3 m. Reljefa iepakās izveidojušies purvi un ezeri. Biežāk sastopamie augsnes tipi ir velēnpodzolētās glejgaugšnes un tipiski podzolētās augsnes (Garkalnes novada vides pārskats, 2013). Novada teritorija atrodas uz ūdensšķirtnes starp Gauju un Daugavu, taču upju tīkls nav sazarots, to pārsvarā viedo Daugavas baseina upju (Lielā un Mazā Jugla, Tumšupe, Krievupe) posmi, kā arī mazi strauti un novadgrāvji. Lielākie ezeri novadā ir Lielais Baltezers, Langstiņu ezers, Lielais Jūgezers, Mālezers un Upesciema dīķi. Novada austrumu daļā atrodas Maltuves purvs (Garkalnes novada..., 2013).

Pēc NĪVK IS reģistrētajiem datiem uz 01.01.2015 no kopējās Garkalnes novada teritorijas pēc lietošanas veidu sadalījuma vislielākās platības aizņem mežu zemes 11024.7 ha. Apbūves zeme aizņem 448.6 ha no novada teritorijas, lauksaimniecībā izmantojamā zeme 564.1 ha, bet ūdeņi ap 995.1 ha, skatīt 3.1.tabulu.

3.1.tabula

Zemes sadalījums zemes lietošanas veidos (platība, ha)

Zemes lietošanas veidi	Uz 01.01.2015.	% no novada kopējās platības
Lauksaimniecībā izmantojamā zeme (LIZ)	564,1	3,7
Mežs	11024,7	72,2
Krūmājs	127,8	0,8
Purvs	335,3	2,2
Ūdens objektu zeme	995,1	6,5
Zeme zem ēkām un pagalmiem	448,6	2,9
Zeme zem ceļiem	511,9	3,4
Pārējās zemes	1266,6	8,3
Novadā kopā:	15274,1	100

Garkalnes novada teritorijas novietojums Rīgas pilsētas tuvumā un labi attīstītā satiksmes infrastruktūra ir tie ietekmējošie faktori, kas pierāda potenciālo novada attīstību. Garkalnes novadam ir būtiska vieta Rīgas aglomerācijā, ko nosaka pievilcīgas

dzīves vietas un rekreācijas iespēju piedāvājums tiešā Rīgas pilsētas tuvumā. Novadā esošo ceļu tīkls nodrošina pieejamības potenciālu, kas ir ļoti nozīmīgs faktors jaunu uzņēmumu izveidei un attīstībai, kā arī specializētai komerciālai darbībai un loģistikas pakalpojumu sniegšanai. Atpūtas un tūrisma pakalpojumu potenciālo attīstību nodrošina pievilcīgā novada teritorijas ainava, kas sastāv no mežiem, ūdenstilpnēm un ūdenstecēm. Vienmuļajā meža ainavā uzmanību piesaista vizuāli pievilcīgie un ekoloģiski nozīmīgie priežu meži uz kāpām un mazie mežezeri ar apkārtni, kas uztur bioloģisko daudzveidību un ir vizuāli pievilcīgi. Tās ir vērtības, kas var veicināt attīstību, bet prasa saudzējošu attieksmi un labai draudzīgu saimniekošanu (Garkalnes novada..., 2013).

3.2.Upesciema un Sunīšu ciema apdzīvojamības veidošanās un plānošanas pirmsākumi

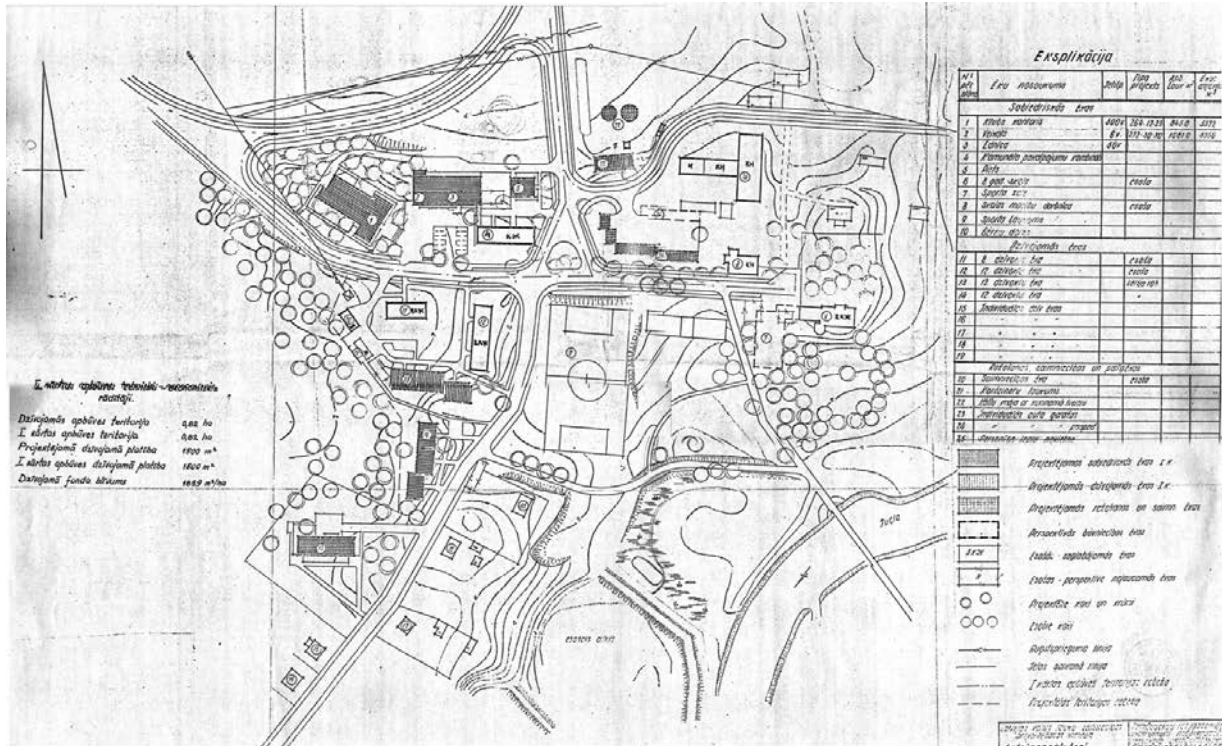
Mūsdienās ciemu ilgtspējīga attīstība ir aktuāla tēma, tāpēc maģistra darbā izvēlēta tika Garkalnes novada ciemu – Sunīšu, Upesciema, teritorijas, kurās ir novērojama ciemu attīstības dažādība.

19.gs. pirmajā pusē radās pirmie teritoriju plāni zemnieku saimniecībām, kuros galvenā nozīme bija zemes gabalu robežu un zemes labuma noteikšanai. Tajā laikā nenotika teritorijas plānošana patreizējā izpratnē. Arhīvos atrodamas ziņas par 19.gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā izpirktajām zemnieku sētām pašreizējā Garkalnes novada teritorijā kādreizējo Bukultu, Bergu muižu un Zaķumuižas teritorijās (Garkalnes novada teritorijas..., 2009).

20.gs. sākumā plašāka mēroga teritorijas plānošana nenotika, arī būvniecības apjomi bija niecīgi. Par šo laiku liecina bijusī padomju armijas daļa un to aizņemto teritoriju izbūve Garkalnē un ģimenes māju apbūves izvietošana ap Langstiņu ezeru, Baltezera un Bukultos, kā arī zivsaimniecības sovhoza Upesciems ciemata izbūves sākumposms (Garkalnes novada teritorijas..., 2009).

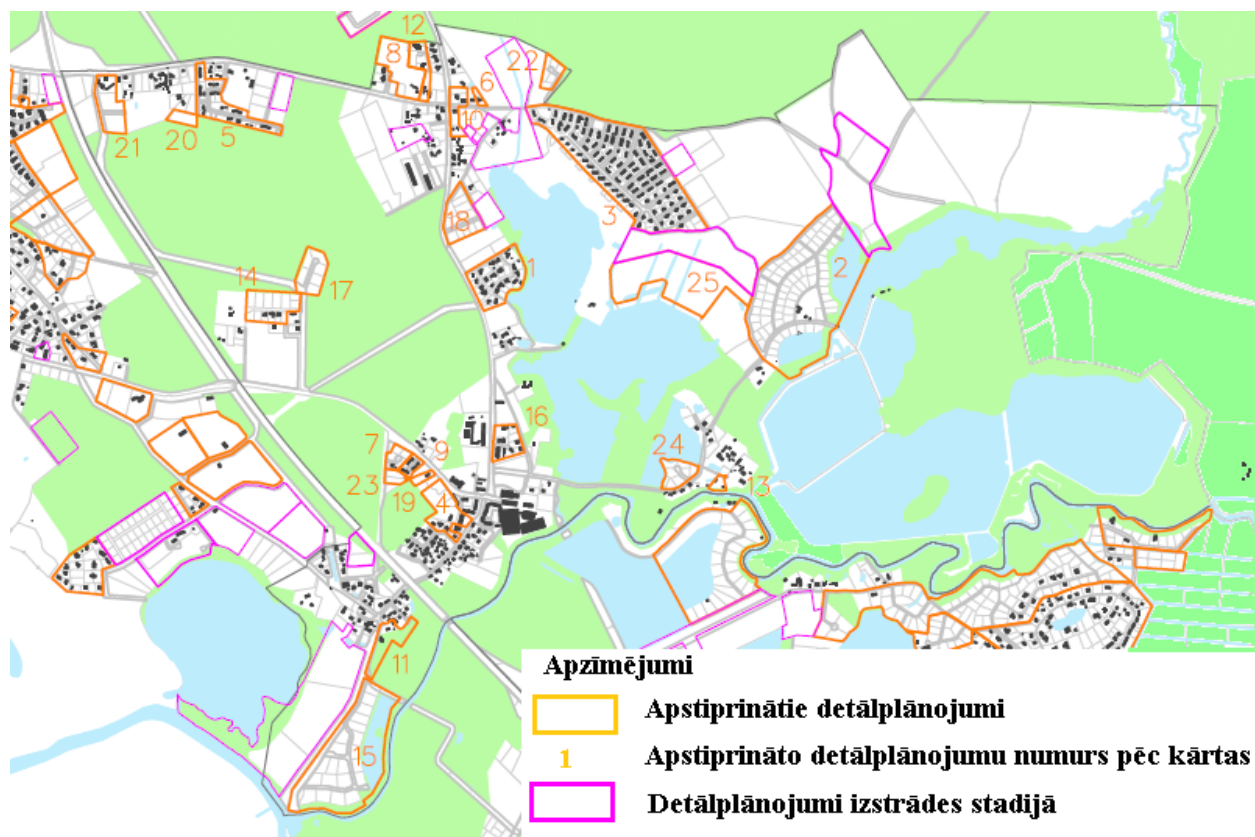
1960. gados Latvijā sākās tai skaitā lauku rajonu rajonālā plānošana. 1970.gadu sākumā uzsākta sovhoza ciemata „Upesciems” plānošana. Atbilstoši prasībām, ciemata teritorijas plānojums izstrādāts kā zonējums, kuru papildina detālplānojums, skatīt 3.4.attēlu, 3.5.attēlu. Ciemata dzīvojamās zonas platība bija parādzēta 14.57 ha, ražošanas zonas platība 8.19 ha un pārējām vajadzībām bija paraudzēts 33.89 ha. Ciematā plānots

3.5.attēls.Sovhoza „Upesciems” detālplānojums (1973). (Garkalnes novada teritorijas..., 2009).

Upesciems vēsturiski ir veidojies kā valsts zivsaimniecības “Upesciems” centrālais ciemats ap kādreizējo Berģu muižu. 1922. gadā uz muižas kungu māju pārcelta 1870. gadā dibinātā Berģu skola. Laika gaitā ciemata apbūve izpletusies vairākos virzienos un teritorijas centrālo daļu aizņem zivju dīķu sistēma, kas 1960.-1970. gados izveidota uz Lielās Juglas un Krievupes. Daļa no dīķiem tiek uzturēta un apsaimniekota, to īpašnieki ir vairākas fiziskas un juridiskas personas. Savukārt dīķu aizbēršana un uzbērto teritoriju apbūve notiek pie Sunīšiem un Mašēnu ezera. 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā Upesciema apkārtnē sākās strauja privātmāju ciematu būvniecība izstrādājot detālplānojumus, skatīt 3.6.attēlu.

3.6.attēls. **Apstiprinātie un izstrādes stadijā esošie detālplānojumi Upesciemā.**
(izstrādājusi autore, izmantojot Garkalnes novada pašvaldības datus, 2015)

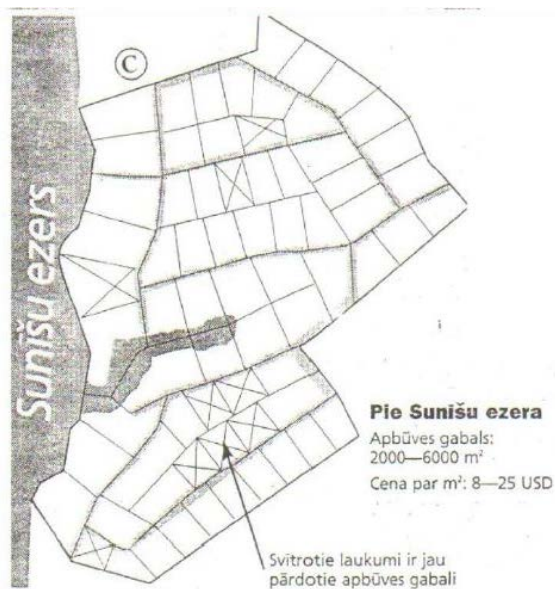
Upesciemu veido senais ciema centrs, kā arī jaunas apdzīvotas vietas, kā piemēram, apstiprinātais detālplānojums „Skudriņas”(Nr.1), „Padebeši”(Nr.3), „Vecdrumbāji”(Nr.5) un citi detālplānojumi kas izstrādāti pēc 1999.gada. Pavisam kopā Upesciemā no 1999.gada līdz 2015.gada janvārim ir izstrādāti un apstiprināti 25 detālplānojumi, to kopējā platība aizņem 94.4 ha, skatīt 1.pielikumu.

Sunīšu ciems ir jauns ciems, kuram apdzīvotas vietas statuss piešķirts pēc pēdējās zemes reformas. 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā tagadējā ciemā teritorijā atradās tikai dažas viensētas, ap Sunīšu ezeru atradās neskarts priežu mežs, skatīt 3.7.attēlu.

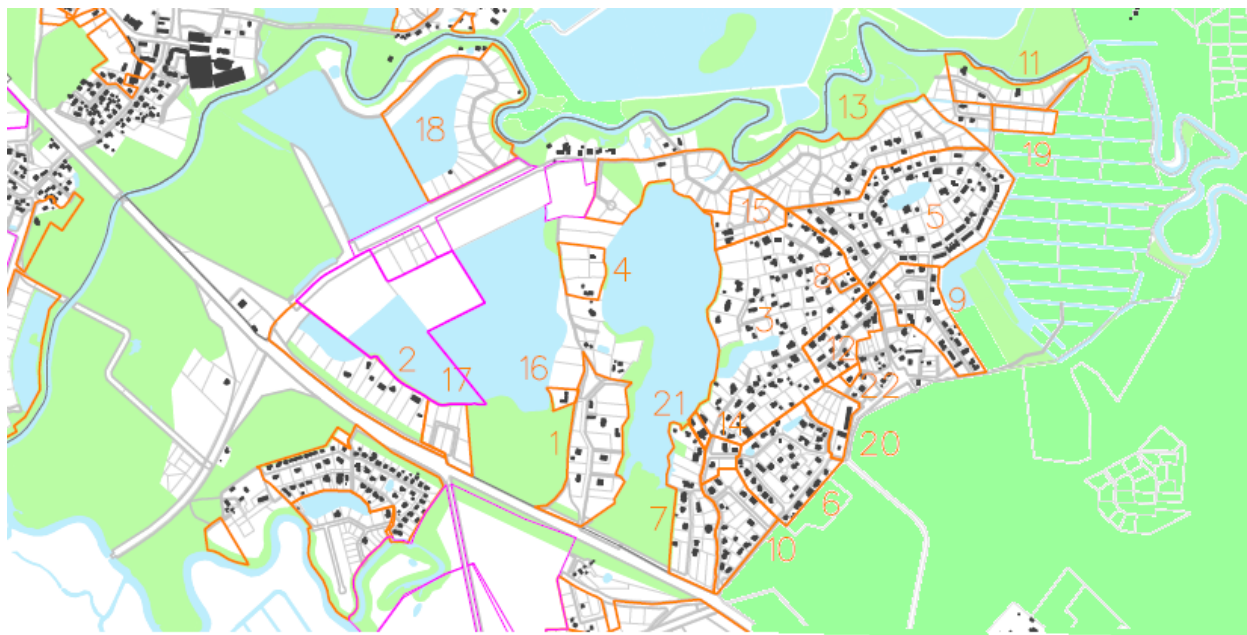
3.7.attēls. **Teritorija pirms Sunīšu ciema izveidošanas.** (izstrādājusi autore, izmantojot Garkalnes novada pašvaldības datus, 2015)

21. gadsimta sākumā, kad nekustamo īpašumu tirgū bija liels pieprasījums pēc mājokļiem, Sunīšu ciemā tika uzsāki detālplānojumi un piedāvāti apmēram 70 apbūves gabali mežā pie Sunīšu ezera ar skatu un pieeju ezeram, neskartā priežu mežā. Objekti tika piedāvāti virtuāli, pirms būvniecības uzsākšanas, skatīt 3.8.attēlu.

3.8.attēls. **Pirmie detālplānojumi pie Sunīšu ezera (2001.).** (Garkalnes novada teritorijas..., 2009).

Virtuāli piedāvātie objekti bija bez kopīgi plānotas tehniskās un transporta infrastruktūras, kā arī netika paredzētas vietas publiskajiem pakalpojumiem. Pievilcīgā dabas vide – priežu mežs, Sunīšu ezers un Lielas Juglas upes tuvums bija tie faktori, kas nodrošināja sākotnējo pieprasījumu. Taču laika gaitā daļa no meža tika pilnīgi iznīcināta vienlaidus apbūvējot Sunīšu ezera austrumu krastu ar savrupmājām. Daļa no Upesciema dīķiem tika aizbērta un pilnīgi klajā vietā veidotas jaunas apbūves teritorijas. Kā pirmie no izstrādātajiem detālplānojumiem „Vecliepiņas-3” (Nr.1) un „Rutki - 1” atradās tuvāk Rīgas apvedceļam (Baltezers – Saulkalne), skatīt 3.9.attēlu. Nākošie jau tika izstrādāti Sunīšu ezera austrumu krastā „Mārtiņi, Kalnmārtiņi, Ezerkrasti” (Nr.3) un „Saulespriedes” (Nr.5) paredzot 42,7 ha lielu teritoriju savrupmāju apbūvei.

Apzīmējumi

- Apstiprinātie detālplānojumi**
- 1 **Apstiprināto detālplānojumu numurs pēc kārtas**
- Detālplānojumi izstrādes stadijā**

3.9.attēls. **Apstiprinātie un izstrādes stadijā esošie detālplānojumi Sunīšu ciemā**
(izstrādājusi autore, izmantojot Garkalnes novada pašvaldības datus, 2015)

Pavisam kopā Sunīšu ciemā no 1999.gada līdz 2015.gada janvārim ir izstrādāti un apstiprināti 22 detālplānojumi, to kopējā platība aizņem 146,4 ha, skatīt 2.pielikumu.

3.10.attēls **Upesciema centra apbūve**
(Garkalnes novada..., 2013)

3.11.attēls **Sunišu ciema apbūve**
(Garkalnes novada..., 2013).

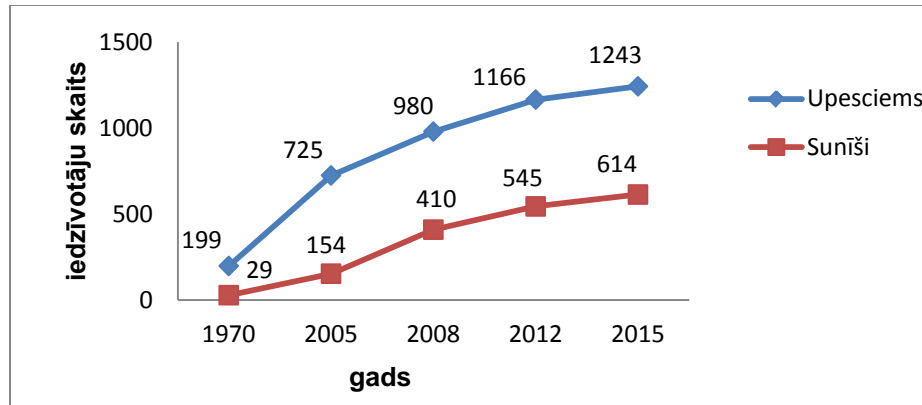
Pēdējos 15 gadus politiski ekonomiskā situācija izmainīja Pierīgas novadu apdzīvojuma esošo situāciju. Projektu attīstītāji izstrādāja plānojumus izdabājot pasūtītāja interesēm, netika objektīvi izvērtēta esošā situācija. Novadā tika izstrādāti detālplānojumi ar neieplānotu vai nepareizi ieplānotu tehnisko infrastruktūru. Tika izstrādāti detālplānojumi neņemot vērā kopējā ciema attīstību. Detālplānojumi netika izstrādāti kompakti, pēc iespējas tuvāk ciema centram, tāpēc mūsdienās ciemu iedzīvotājiem sociālā infrastruktūra un pakalpojumi nav kājāmgājējam sasniedzamā attālumā, skatīt 4.pielikumu.

3.3.Upesciema un Sunišu ciema pašreizējās apdzīvojuma attīstības un situācijas raksturojums

3.3.1. Apdzīvojuma struktūras attīstības tendences

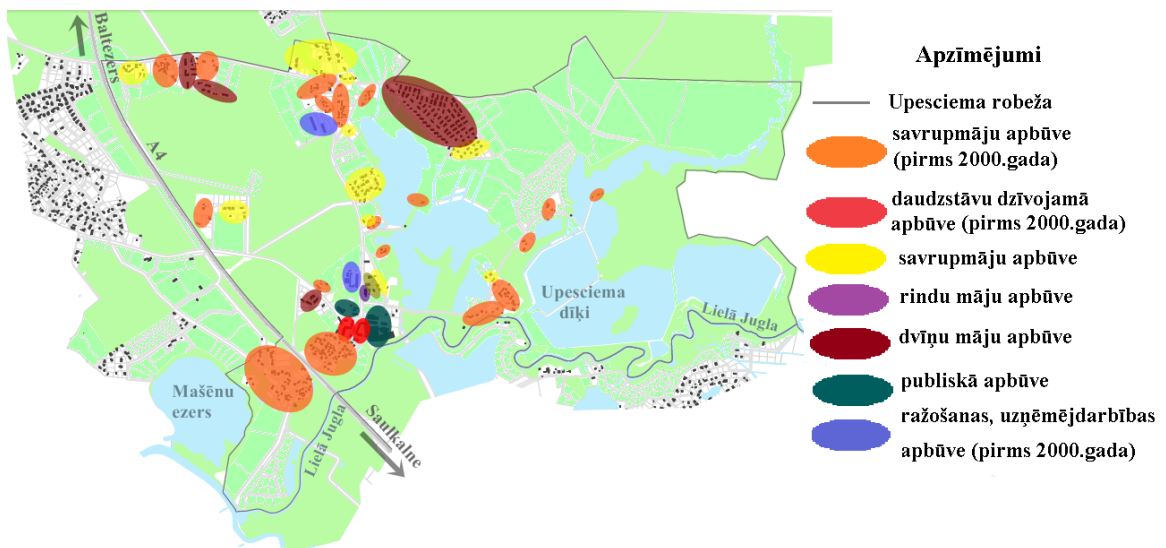
Apdzīvojuma struktūra ir apdzīvotas vietas dažādo telpā nodalāmo elementu savstarpējā izvietojuma un saikņu noturīgs kopums, kas ir veidojusies ilgstoši dažādu vēsturisku, politisku, dabas un citu faktoru ietekmē. Apdzīvojuma struktūra nosaka iedzīvotāju izvietojumu, apdzīvoto vietu hierarhiju, savstarpējās saites, resursu izvietojumu, kas ir teritorijas attīstības pamats (Vides aizsardzības..., 2014).

Garkalnes novada ciemos: Upesciems un Suniši iedzīvotāju skaitam ir tendence pieaugt, skatīt 3.12.attēlu.

3.12.attēls. Iedzīvotāju skaita izmaiņas no 1970.gada līdz 2015.gadam. (Garkalnes novada teritorijas..., 2009).

Upesciemā ir daudzveidīgas attīstības iespējas, to nosaka gan tā izvietojums pie autoceļa A4, gan brīvās neapbūvētās teritorijas. Upesciema apdzīvojuma struktūru veido lielākoties izkliedēti apdzīvotās vietas ar savrupmāju dzīvojamo apbūvi vai arī dvīņu māju apbūvi un savrupmāju apbūvi pirms 2000.gada, skatīt 3.13.attēlu.

3.13. attēls. Apdzīvojuma veidi Upesciemā (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Upesciemā ir izveidojies sabiedriskais centrs, kur atrodas skola, bērnudārzs, doktorāts, bibliotēka, dienas centrs un sporta stadions. Upesciema centrā atrodas arī daudzstāvu dzīvojamā apbūve, kuru veido pagājušā gadsimtā celtas sēriju tipa daudzdzīvokļu mājas, skat 3.14.attēlu.

3.14.attēls **Upesciems ciems**

(Foto:D.Gruzīte,2014)

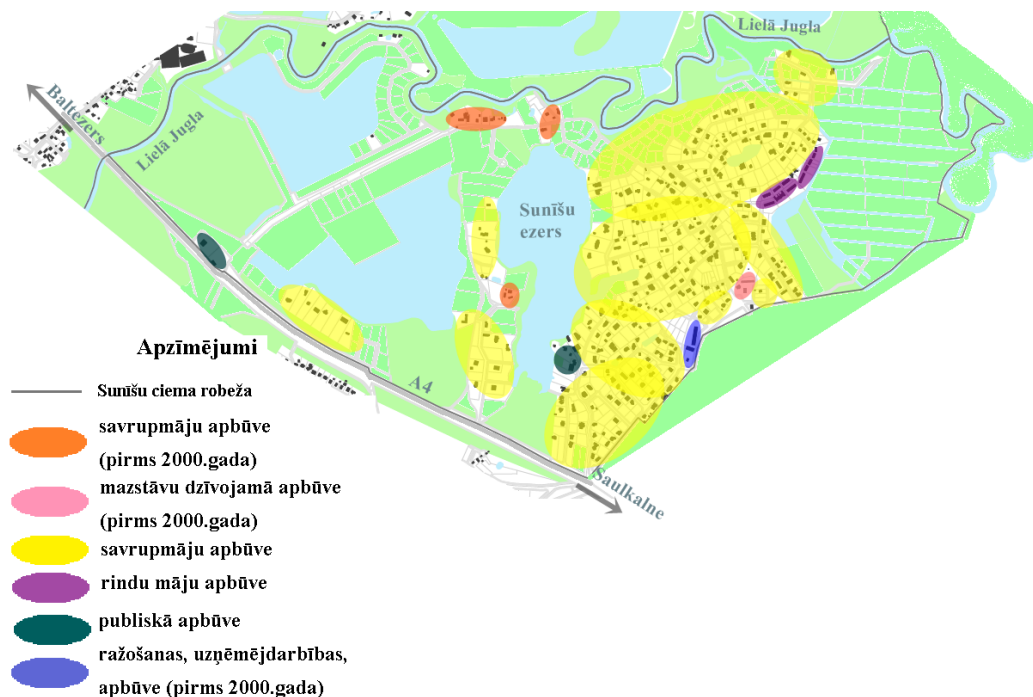
3.15.attēls **Upesciems ciems**

(Foto:D.Gruzīte,2014)

Savrupmāju apbūvei, kura strauji attīstījās pēdējā desmitgadē, vietas raksturo vājš un no automašīnām atkarīgs ikdienas pakalpojumu klāsts vai vispār pakalpojumu trūkums, jo atrodas attālāk no ciema centra. Vietām pamanāms strupceļiem esošs ielu tīklojums, privātīpašumu atdalošas zīmes, skatīt 3.15.attēlu. Kas liecina par to, ka jaunās apdzīvotās vietas ir attīstījušas katra individuāli pēc zemes īpašnieku vēlmēm, neskatoties uz iespējamo pakalpojumu klāstu, infrastruktūru un attālumu no ciema centra.

Upesciemam ir tieša funkcionāla sasaite ar Langstiņiem pa Elenburgas ielu un tas robežojas ar Sunīšu ciemu, veidojot nepārtrauktu apdzīvojumu. Upesciemam ir sagatavots priekšlikums robežu maiņai, izslēdzot no ciema teritorijas daļu ap Mašēnu ezeru, kas nav funkcionāli saistīts ar pārējo ciema daļu, jo to atdala valsts galvenais autoceļš A4. Atdalīto daļu plānots pievienot Bergiem.

Sunīšu ciema apbūves attīstības nav vērtējama pozitīvi, jo pašlaik var uzskatīt, ka ir iznīcināts sākotnējais vietas potenciāls, kur bija visas iespējas radīt ekskluzīvas kvalitātes dzīvojamo vidi, ko nodrošināja pieeja ūdeņiem, mežs un laba transporta saikne ar Rīgu. Pašreizējo Sunīšu ciema apdzīvojuma struktūru veido lielākoties jaunās blīvi apdzīvotās vietas - jaunie ciemi ar savrupmāju dzīvojamo apbūvi, skatīt 3.16.attēlu.

3.16. attēls. **Apdzīvojuma veidi Sunišu ciemā** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Sunišu ciemā esošā apbūve ir notikusi fragmentāri un haotiski. Jaunajos savrupmāju rajonos dominē privātās ielas, kuru tīkls ir haotisks un savstarpēji nesaistīts. Ielu platumi vietām mēdz būt nepietiekami, lai pildītu maģistrālo ielu funkcijas. Sunišu ciemā nav ciema centra, kurā būtu tādi publiskās infrastruktūras objekti kā – skolas, bērnudārzi, pārtikas veikals, sadzīves pakalpojumi un publiskās ārtelpas. Autore uzskata, ka šis ciems ir nepilnvērtīgs un tajā nav izteiktas kopienas, jo iedzīvotājiem nav publiskās ārtelpas kur pavadīt brīvo laiku, sastapties un komunicēt savā starpā, kā arī ciemā nav publisko infrastruktūras objektu, kur dzīvot un pilnveidoties. Apskojuma laikā, kas bija brīvdiena, atrodoties ciemā vietām likās tajā ir tikai skaista arhitektūra un ekskluzīvas ēkas, bet nav iedzīvotāju. Tā pat jūtas bija iedzīvotāju vēlme norobežoties no pārējā novada, par ko liecināja iebraucot ciemā novietotās barjeras, skatīt 3.17.attēlu un sarga būda, skatīt 3.18.attēlu. Ciemu varētu uzskatīt par Pierīgas guļamrajonu.

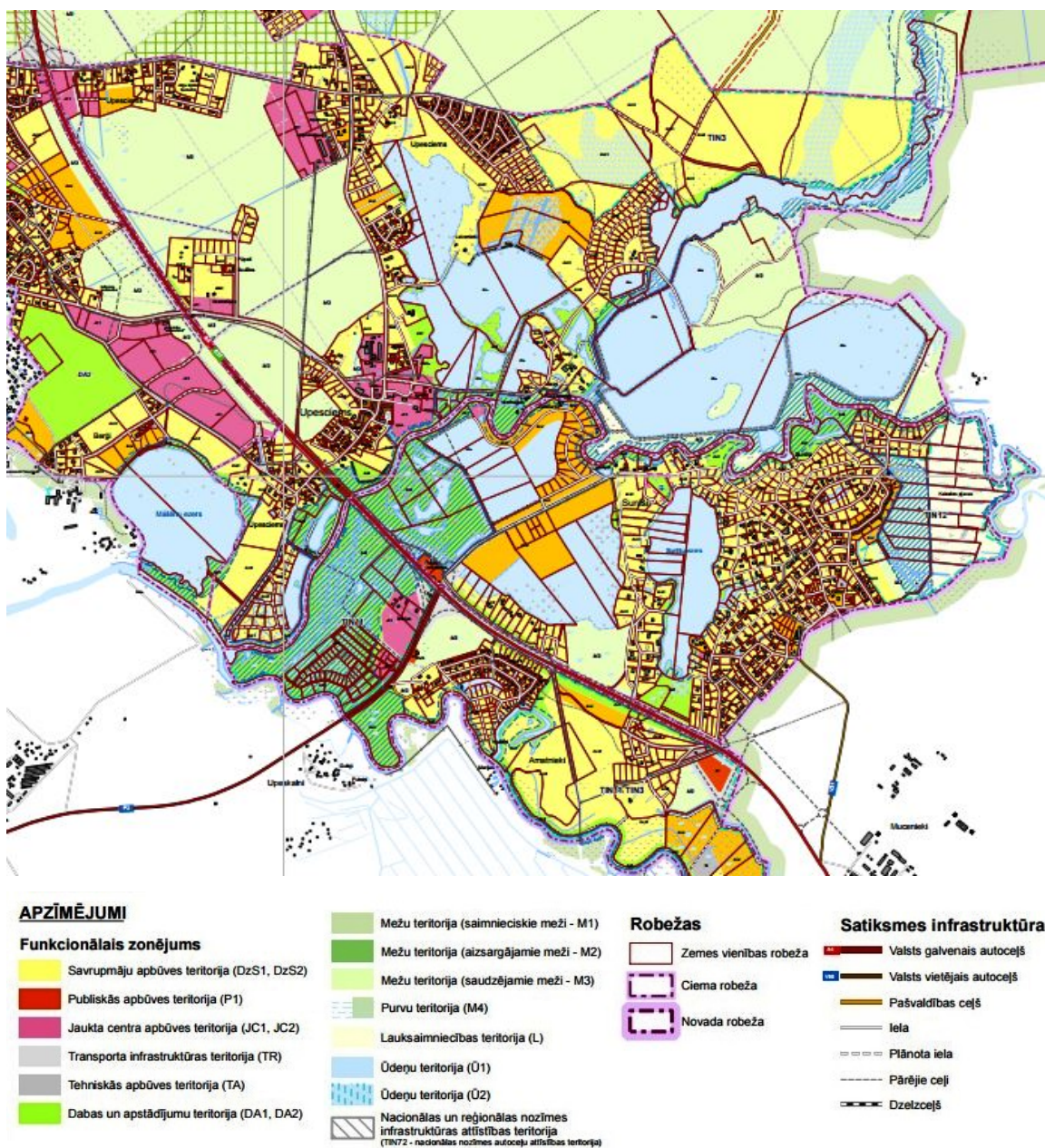

3.17.attēls Ierobežota iebrauktuve Sunīšu ciemā
(Foto: D.Gruzīte,2014)

3.18.attēls Ierobežota iebrauktuve Sunīšu ciemā
(Foto: www.google.com/maps)

Pašreizējā Garkalnes novada teritorijas plānojumā 2013.-2024.gadam Upesciema centrā paredz attīstīt gan jauktas centra apbūves teritorijas, gan daudzstāvu dzīvojamās apbūves teritorijas, gan savrupmāju apbūves teritorijas, bet neparedz mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorijas un publiskās apbūves teritorijas. Sunīšu ciemā nav pašvaldības īpašumu, līdz ar to Garkalnes novada teritorijas plānojumā 2013.-2024.gadam plānotā atļautā izmantošana noteikta pēc fizisko vai juridisko iesniegumiem. Sunīšu ciemā noteikta savrupmāju apbūves teritorija vai mazstāvu apbūves teritorija, skatīt 3.19.attēlu.

3.19.attēls. Upesciema un Sunišu ciema funkcionālais zonējums. (Garkalnes novada..., 2013).

Pašvaldībai ir plānots izstrādāt Upesciema centra teritorijas attīstības koncepciju, ar mērķi nodrošināt nepieciešamos infrastruktūras objektus, veidojot labiekārtotu, interesantu un ērtu ciema centra publisko ārtelpu, saglabājot apbūves individualitāti, izceļot vērtīgos arhitektoniskos elementus un dabas ainavas (Garkalnes novada..., 2013).

Upesciema tālākā veidošanās būtu jāizvērtē, ņemot vērā, ka Upesciema, Sunīšu, Amatnieku Bergu un Langstiņu apbūve tuvākajā laikā var saplūst, veidojot lielciemu.

3.3.2. Problēmas un iespējas publiskās infrastruktūras attīstībai

Pēdējo 15 gadu laikā straujais iedzīvotāju skaita pieaugums Garkalnes novada ciemos: Upesciems un Sunīši rada pastiprinātu pieprasījumu pēc publiskās infrastruktūras attīstīšanas. Neesošas vai nekvalitatīvi attīstīta ciemu publiskā infrastruktūra var radīt novadam vides un ekonomiskās problēmas.

Publiskā infrastruktūra ir tautsaimniecības teritoriālās struktūras sastāvdaļa, ko veido tehniskā infrastruktūra (transporta, sakaru, enerģētikas, ūdensapgādes un vides objekti) un sociālā infrastruktūra (izglītības, zinātnes, veselības un sociālās aprūpes, valsts pārvaldes, sabiedrisko pakalpojumu, kultūras un rekreācijas objekti) (Teritorijas attīstības plānošanas likums, 2011).

Garkalnes novada ciemos: Upesciems un Sunīši ir nodrošināti ar šādu tehnisko infrastruktūru:

- **Ūdenssaimniecība.** Garkalnes novadam ir izstrādāts ūdenssaimniecības attīstības plāns līdz 2023.gadam, tas aptver visas novada apdzīvotās vietas un paredz pieslēgt centralizētai ūdensapgādes sistēmai gandrīz 80% no visām novada mājāsaimniecībām. Upesciemā un Sunīšu ciemā ir daļēji izbūvēti ūdensapgādes centralizētie tīkli, taču plānojot jaunas apdzīvotas vietas un izstrādājot detālplānojumu, pirms tā realizācijas ir jāizbūvē un jāpieslēdzas centralizētai ūdensapgādes sistēmai. Pašlaik Upesciemā ir realizēts Eiropas Savienības Kohēzijas Fonda un ERAF līdzfinansēto ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstības projekts. Ir panākta vienošanās ar Rīgas pilsētu par notekūdeņu pieņemšanu no Upesciema, pieslēdzot Rīgas pilsētas kanalizācijas tīkliem notekūdeņus no Upesciema kanalizācijas attīrīšanas iekārtām. Ir jau realizēts projekts „Kanalizācijas spiedvada projekta izstrādāšana Elenburgas iela, Rožu prospektā un Garajā Jūdzē, Upesciemā, Garkalnes novadā”, kas sadzīves kanalizācijas notekūdeņus no ciemata „Upesciems” novada uz SIA „Rīgas Ūdens” piederošo kanalizācijas tīklu (Garkalnes novada..., 2013).

- **Gāzes apgāde.** Upesciems un Sunīšu ciems ir daļēji nodrošināts ar centralizēta

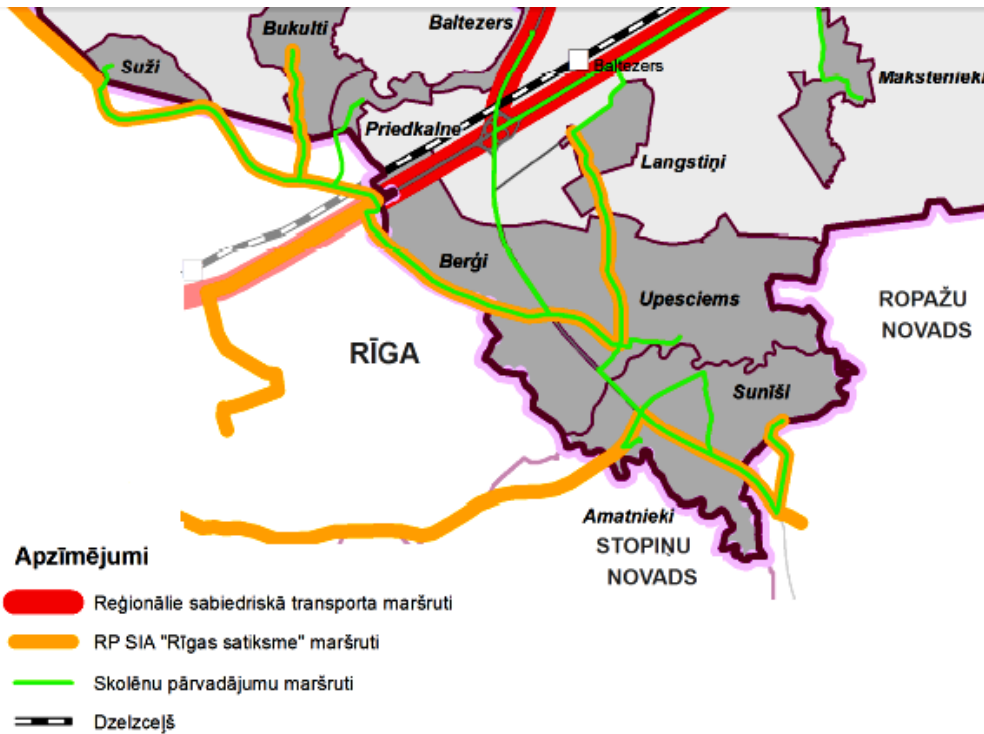
gāzes apgāde tīkliem. Ciemu teritorijā atrodas AS „Latvijas gāze” ekspluatācijas iecirkņa „Gāzes transports” ekspluatācijas zonā esošie gāzesvadi un AS „Latvijas gāze” Rīgas ekspluatācijas iecirkņa ekspluatācijas zonā esošie sadales gāzesvadi un to iekārtas (Garkalnes novada..., 2013).

- **Elektroapgāde.** Upesciemā un Sunīšu ciema elektrības pievades tīkli, transformatoru jaudas, iekšējie sadales tīkli ir novecojuši, daudzviet transformatoru jaudas un esošās gaisa līnijas nevar apmierināt augošo patēriņu.

- **Atkritumu apsaimniekošana.** Atkritumu apsaimniekošana ciematos tiks organizēta saskaņā ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem Nr.7. „Par sadzīves atkritumu savākšanu, transportēšanu un noglabāšanu Garkalnes novada ciematos un apdzīvotajās vietās”.

- **Sabiedriskais transports.** Sabiedrisko transportu Upesciemā un Sunīšos nodrošina SIA „Rīgas satiksme”. No Rīgas kursē pilsētas autobusu maršruts 28 Jugla3-Langstiņi, kas nodrošina sabiedriskā transporta pakalpojumus Bergū, Upesciema un Langstiņu ciemu iedzīvotājiem, bet maršruts 16 Abrenes iela – Garkalnes Mucenieki nodrošina sabiedriskā transporta pakalpojumus Amatnieku un Sunīšu ciemu iedzīvotājiem. Tai pat laikā jāatzīmē, ka starp novada ciemiem, kā arī no ciemiem uz novada administratīvo centru Bergos ir sliktas satiksmes iespējas. Būtisks šķērslis tam ir, ka nav izbūvētas normatīviem atbilstošs maģistrālo ielu tīkls, kuru parametri ļautu nodrošināt netraucētu autobusu kustību. Garkalnes novada transporta shēmu skatīt 3.20.attēlā.

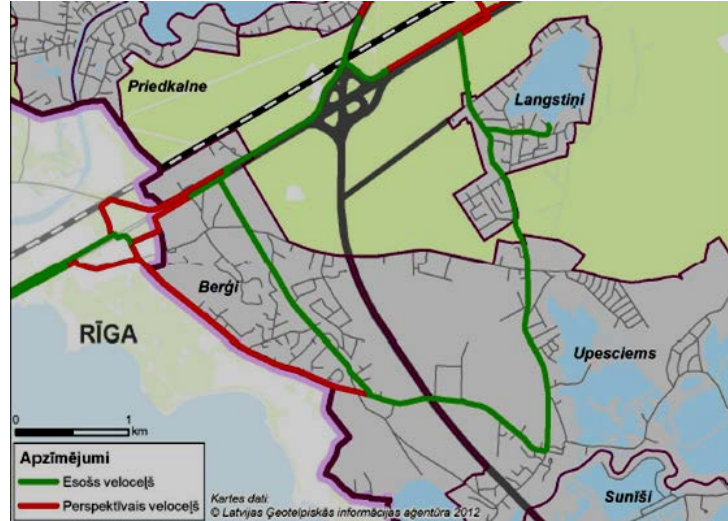
- **Gājēju un veloceliņi.** Sekmējot velotūrisma attīstību un uzlabojot brīva laika pavadīšanas iespējas, ERAF projekta ietvaros ir izbūvēts labiekārtots veloceliņš Bergi-Upesciems-Langstiņi 7,9 km garumā, skatīt 3.21.attēlu. Veloceliņš ir aprīkots ar apgaismojumu, satiksmes organizācijas tehniskiem līdzekļiem un pie veloceliņa ir izvietoti informācijas stendi. Veloceliņš apvieno astoņas apskates vietas un pie tā ir iekārtotas trīs autostāvvietas un divas atpūtas vietas. Nākotnē paredzēts izbūvēt vairākus jaunus veloceliņu maršrutus, kuri saslēgtos ar Rīgas pilsētas veloceliņu un ar Ādažu novada veloceliņu, skatīt 3.22. attēlu.

3.20.attēls **Transporta shēma.** (Garkalnes novada..., 2013).

3.21.attēls **Veloceliņš Upesciemā**
(Foto:D.Gruzīte,2014)

3.22.attēls **Veloceliņu shēma**
(Garkalnes novada..., 2013)

Izvērtējot tehnisko infrastruktūru, secināms, ka ciemos kopumā vēl ir nepietiekošs inženiertehniskais nodrošinājums. Turpmāk tehniskās infrastruktūras attīstībā visvairāk vērības jāpievērš centralizētas ūdensapgādes un notekūdeņu savākšanas sistēmas

ierīkošanai un energoapgādei, nodrošinot elektroapgādi atbilstoši pieprasījumam un augošajam patēriņam. Centralizēto ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu neesamība veido Sunīšu ezera un Lielās Juglas vides piesārņojuma draudus. Nav izvērtēts arī kādu iespaidu ir atstājusi dīķu aizbēršana un meliorācijas sistēmas izjaukšana. Nākotnē nepieciešams veikt L.Juglas lejteces baseina hidroloģisko un ģeoloģisko izpēti un pamatojoties uz secinājumiem, plānot turpmākās apbūves iespējas saglabājot esošās meliorācijas sistēmas.

Pašlaik lielas neērtības un problēmas gan iedzīvotājiem, gan pašvaldībai rada haotisks ielu tīkls. Jāuzlabo esošo ielu un ceļu kvalitāte, izbūvējot trotuārus, lietusūdeņu novadīšanas sistēmas un ierīkojot ielu apgaismojumu. Ir nepieciešams veidot jaunas maģistrālās ielas un pie A4 autoceļa iekšējo paralēlo ceļu, kas organizētu vietējas nozīmes satiksmes plūsmu līdz ieplānotajiem pieslēgumiem un divlīmeņu šķērsojuma, kas nodrošinās ērtu un drošu Upesciema centra sasniedzamību no citiem tuvākajiem novada ciemiem (Garkalnes novada..., 2013).

Sunīšu ciemā esošā transporta infrastruktūra ir problemātiska, jo nav atrisināta pieslēgšanās valsts galvenajam autoceļam A4. Esošo Upesciema dīķu izvietojums un blīvā apbūve neļauj izveidot maģistrālo ielu caur Sunīšu ciemu. Nākotnē nepieciešams izveidot jaunu maģistrālo ielu kā apvadu Sunīšu un Upesciema teritorijai gar ziemeļaustrumu un austrumu pusi, daļēji izmantojot Ropažu novada ceļus (Garkalnes novada..., 2013).

Garkalnes novada ciemos: Upesciems un Sunīši ir nodrošināti ar šādu sociālo infrastruktūru:

- **Izglītības iestādes.** Upesciemā atrodas Bergū Mūzikas un mākslas pamatskola, kurā var iegūt gan pirmsskolas, gan pamatskolas izglītību un pamatskolas izglītību ar profesionālās ievirzes programmu mūzikā vai mākslā. Nākotnē ir ieplānots Bergū Mūzikas un mākslas pamatskolas paplašināšana.

Upesciemā vēl atrodas divas privātās pirmsskolas izglītības iestādes, ar kurām pašvaldībai noslēgts līgums. Sunīšu ciemā nav izglītības iestādes.

- **Kultūras iestādes.** Nozīmīgākās kultūras dzīves aktivitātes notiek Bergū

kultūras namā (centrā), kas atrodas novada Domes ēkā Rīgas pilsētas teritorijā pie autoceļa A2 (Rīga-Veclaicene), taču lokāla rakstura pasākumiem tiek izmantota arī Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolā esošā zāle.

Upesciemā darbojas arī bibliotēka, kur pieejami datori, bezmaksas interneta pieejas punkts, ka arī bezvadu interneta izmantošanas iespējas bibliotēkas telpās. Bibliotēkā tiek piedāvāta brīva pieeja lasītavas fondam, t.sk. jaunākajai periodikai, literatūras izsniegšana uz mājām.

- ***Veselības un sociālās aprūpes iestādes.*** Upesciema centrā atrodas Upesciema doktorāts. Upesciemā atrodas arī dienas centrs, kas ir pašvaldības izveidots un no pašvaldības budžeta finansēta struktūrvienība. Dienas centrs sniedz praktisku atbalstu iedzīvotājiem, piedāvājot iespēju saņemt higiēnas pakalpojumus – dušu, veļas mazgāšanu, pirti. Tajā iespējams pavadīt brīvo laiku interešu grupās, izmantot datorus un internetu, iepazīties ar preses izdevumiem. Dienas centru aktīvi izmanto gan jaunieši, gan vecāka gadagājuma cilvēki, jo tur tiek organizēti dažādi izglītojošie, tematiskie un atpūtas pasākumi, dota iespēja skolas vecuma bērniem gan mierīgā atmosfērā izpildīt mājas darbus, gan interesanti un radoši pavadīt brīvo laiku (Garkalnes novada..., 2013).

- ***Sabiedriskās drošības iestādes.*** Sabiedrisko kārtību un drošību nodrošina visā novada administratīvajā teritorijā Garkalnes novada pašvaldības policija. Kuras pienākums ir kontrolēt Garkalnes novada saistošo noteikumu un citu likuma normu ievērošanu.

- ***Komunālie pakalpojumi.*** Komunālos pakalpojumus visam novadam Nodrošina pašvaldības sabiedrība ar ierobežoto atbildību (SIA) „Garkalnes Komunālserviss”. Uzņēmuma galvenie darbības virzieni ir mājtsaimniecību apkalpošana, t.i., komunālo pakalpojumu sniegšana, novada ceļu un ielu apgaismojuma uzturēšana, kanalizācijas notekūdeņu attīrīšana un dzeramā ūdens kvalitātes uzlabošana, transporta pakalpojumi.

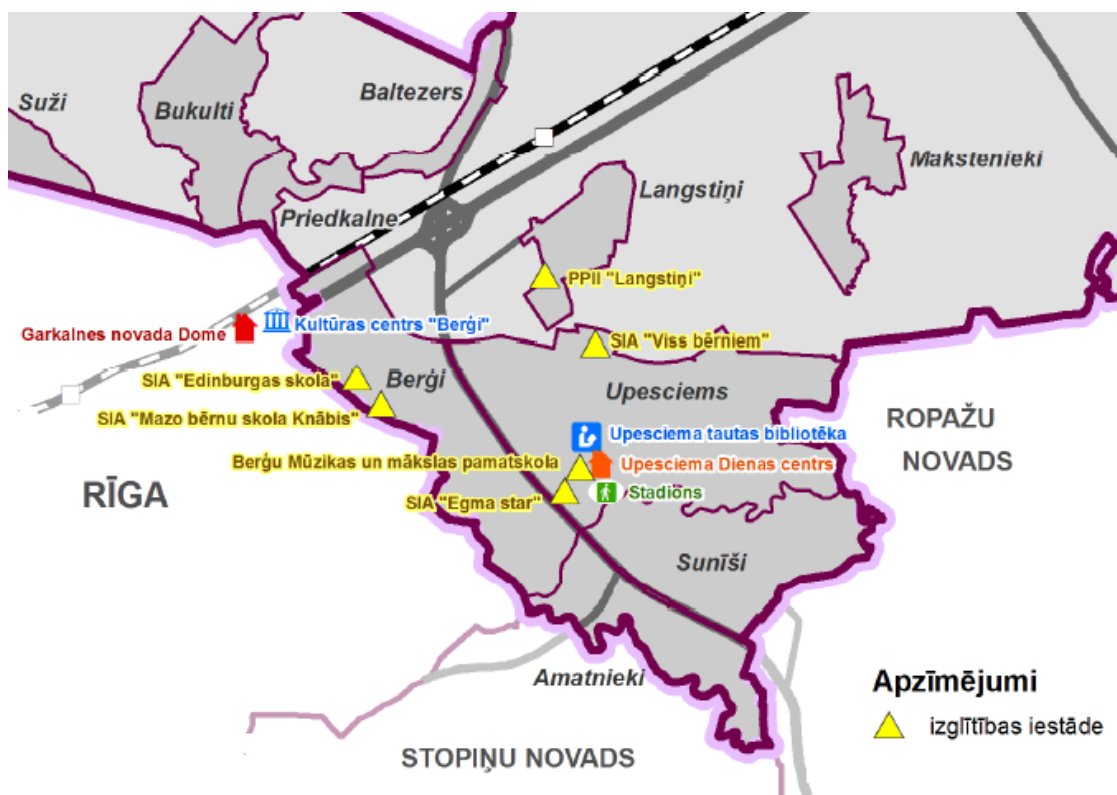
- ***Sports un brīvā laika pavadīšanas iespējas.*** Upesciemā atrodas viens no Latvijā labākajiem regbija laukumiem. Sporta pasākumiem tiek izmantota Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolā esošā zāle un Upesciema lielais stadions, kas rekonstruēts un papildināts ar laukumiem dažādām sporta spēlēm. Ziemas periodā Upesciemā darbojas bezmaksas slidotava. Novadā ir izbūvēts velosciņš un tā maršruts iet caur Upesciemu.

Taču Upesciemā un Sunīšos ir nepietiekošs labiekārtotu peldvietu un atpūtas vietu skaits pie ūdens.

- **Tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi.** Ņemot vērā Rīgas pilsētas tuvumu un labo sasniedzamību pakalpojumi Upesciemā un Sunīšu ciemā nav visai attīstīti. Upesciemā ir viens pārtikas tirdzniecības veikals. Nākotnē turpmāk būtu nepieciešams atbalstīt pirmās nepieciešamības preču veikalu pieejamību iedzīvotāju dzīves vietas tuvumā.

- **Naktsmītnes un tūrisma pakalpojumi.** Sunīšu ciemā pie ezera ir viesu nams “Ezerkrasti” ar labiekārtotu pludmali, savukārt Upesciemā atrodas makšķernieku iecienīts kempings „Alberta dīķi”.

- **Pārvaldes iestādes.** Pašvaldības dome, kā administratīvu pakalpojumu sniegšanas vieta, atradusies ārpus novada teritorijas - Rīgas pilsētas Bergos. Šāds administratīvo pakalpojumu izvietojums ir vienlīdz ērti pieejams no citiem attīstības centriem.

3.23.attēls Upesciema un Sunīšu ciema sociālo pakalpojumu izvietojums. (Garkalnes novada..., 2013).

Kā redzams 3.23.attēlā Upesciemā no sociālās infrastruktūras ir pieejami pakalpojumi - izglītības, kultūras un veselības aprūpes iestādes, taču mazāk ir attīstīti komercpakalpojumi – dažādu preču veikalu, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumi, dažādi sadzīves pakalpojumi. Pašlaik to attīstību nosaka pieprasījums, ko nav iespējams iepriekš izplānot, taču teritorijas plānojumā galvenajās funkcionālajās zonās tāda iespēja ir paredzēta.

4. ATTĪSTĪBAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTU ANALĪZE

Teritoriju attīstības plānošana kopš Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas ir būtiski mainījusies. Līdz ar pārmaiņām politikā, ekonomikā, sociālajā jomā, mainījies arī plānošanas tiesiskais darbības veids, kurš sastāv no vairākiem tiesību normatīvajiem aktiem(Briņķis, Buka, 2001).

Teritorijas attīstība jāplāno tā, lai varētu paaugstināt dzīves vides kvalitāti, ilgtspējīgi, efektīvi un racionāli izmantot teritoriju un citus resursus, kā arī mērķtiecīgi un līdzsvaroti attīstīt ekonomiku. Plānojot ir jālīdzsvaro zemes īpašnieku un lietotāju teritorijas izmantošanas un apbūves iespēju intereses ar sabiedrības kopējām interesēm un tiesībām dabas resursu izmantošanā, aizsardzībā un kvalitatīvā vides attīstībā. (Teritorijas attīstības plānošanas likums, 2011).

Teritorijas attīstības plānošanā ir jāievēro vairāki teritorijas attīstības plānošanas principi:

1. ilgtspējības princips – plāno teritorijas attīstību tā, lai saglabātu un veidotu esošajām un nākamajām paaudzēm kvalitatīvu vidi un līdzsvarotu ekonomisko attīstību, nodrošinātu racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, saglabā un attīsta dabas un kultūras mantojuma attīstību;
2. vienlīdzīgu iespēju princips – nozaru, teritoriālās, privātpersonu un sabiedrības intereses tiek vērtētas kopsakarībā, lai veicinātu attiecīgās teritorijas ilgtspējīgu attīstību;
3. pēctecības princips - izvērtējot spēkā esošos attīstības plānošanas dokumentus un to īstenošanas praksi, izstrādā jaunus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus;
4. atklātības princips - teritorijas attīstības plānošanā un dokumentu izstrādē nodrošina informācijas un lēmumu pieņemšanas atklātumu sabiedrībai;
5. nepārtrauktības princips - teritorijas attīstību plāno nepārtraukti, cikliski un elastīgi, izvērtējot jaunāko informāciju, zināšanas, vajadzības un iespējamus risinājumus;

6. daudzveidības princips - teritorijas attīstību plāno tā, lai tiktu ņemta vērā dabas, kultūrvides, cilvēku, materiālo resursu un saimnieciskās darbības daudzveidība;
7. integrētas pieejas princips - ekonomiskie, kultūras, sociālie un vides aspekti tiek saskaņoti, atsevišķu nozaru intereses tiek koordinētas, teritoriju attīstības prioritātes tiek saskaņotas visos plānošanas līmeņos, sadarbība ir mērķtiecīga, un tiek novērtēta plānoto risinājumu ietekme uz apkārtējām teritorijām un vidi;
8. savstarpējās saskaņotības princips - savstarpēji saskaņojot un izvērtējot citos teritorijas attīstības plānošanas dokumentos noteikto, tiek izstrādi teritorijas attīstības plānošanas dokumenti (Teritorijas attīstības plānošanas likums, 2011).

Mūsdienās ir noteikta attīstības plānošanas sistēma, ar mērķi sekmēt valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu. Noteiktā attīstības plānošanas sistēma aptver politikas un teritorijas attīstības plānošanu, nodrošina attīstības plānošanas sasaisti ar finanšu plānošanu un valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu savstarpējo saskaņotību (Attīstības plānošanas sistēmas likums, 2008).

Izstrādājot attīstības plānošanas dokumentus, tajos izvirza mērķus un sasniedzamos rezultātus attiecīga politikas jomā vai teritorijā, apraksta noskaidrotās problēmas un paredz to risinājumus, izvērtē šo risinājumu iespējamo ietekmi, plāno turpmāko politikas īstenošanai un rezultātu novēršanai nepieciešamo rīcību (Attīstības plānošanas sistēmas likums, 2008).

Atbilstoši likumdošanai teritorijas attīstību plāno, izstrādājot šādus savstarpēji saskaņotus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus:

- nacionālajā līmenī — Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un Nacionālo attīstības plānu;
- reģionālajā līmenī — plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un attīstības programmu;
- vietējā līmenī — vietējās pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, attīstības programmu, teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu (Teritorijas attīstības plānošanas likums, 2011).

Katra plānošanas līmeņa teritorijas attīstības plānošanas dokumenta saturu un izstrādes kārtību nosaka atbilstošie Ministru kabineta noteikumi. Teritorijas attīstību plāno, izstrādājot savstarpēji saskaņotus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus. Izstrādājot zemāka līmeņa teritorijas plānojumu, ievēro spēkā esošo augstāka līmeņa teritorijas plānojumu, tas nozīmē, ka katra zemākā līmeņa teritorijas plānojums ir ar arvien lielāku detalizācijas pakāpi un detalizē augstāka līmeņa teritorijas plānojumu:

- nacionālajā līmenī - kurā nosaka valsts intereses un prasības valsts teritorijas izmantošanā un attīstībā, tas ir saistošs teritorijas plānojums valsts iestādēm un pašvaldībām, bet ne privātīpašniekiem;
- reģionālajā līmenī - kurā noteiktas reģiona teritorijas attīstības iespējas, virzieni un aprobežojumi, to izstrādāt, pamatojoties uz atbilstošo pilsētu un novadu vietējo pašvaldību sadarbības līguma plānošanas reģiona ietvaros;
- vietējā līmenī - kurā noteiktas vietējās pašvaldības teritorijas attīstības iespējas, virzieni un aprobežojumi, grafiski attēlota vietējās pašvaldības teritorijas pašreizējā izmantošana un noteikta plānotā (atļautā) izmantošana ar ilgtermiņa perspektīvu uz 12 gadiem, tas obligāti jāizstrādā ikvienā pilsētā un novadā, tam jāaptver visa attiecīgās pašvaldības teritorija, tas ir saistošs visām pārvaldes institūcijām, kuras nodarbojas ar zemes attīstīšanu, un visiem nekustamā īpašuma īpašniekiem.

Pēc šiem plānošanas dokumentiem Garkalnes novada pašvaldība izstrādā savus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus:

- Garkalnes novada telpiskās attīstības stratēģija 2008.-2030.gadam;
- Garkalnes novada attīstības programma 2013.-2019.gadam;
- Garkalnes novada teritorijas plānojums 2013.-2024.gadam.

Maģistra darba ietvaros tika izvērtēti teritorijas attīstības plānošanas dokumenti nacionālajā līmenī (Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam), reģionālajā līmenī (Rīgas plānošanas reģiona attīstības stratēģija 2000-2020, aktualizēta 2008.gadā un Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014 – 2030, projekts 25.05.2015.) un vietējā līmenī (Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, Garkalnes novada telpiskas attīstības stratēģija 2008.-2030.gadam). Tika analizēti šo

dokumentu izvirzītie galvenie attīstības prioritātes, virzieni, mērķi un risinājumi, ciktāl tie atbilst vai skar novada attīstības intereses. Analizējot šos dokumentus, darba autors novēroja un saskatīja, dažādākus attīstības virzienus un mērķus attiecībā uz galvaspilsētu un pilsētu aglomerāciju, kas detalizētāk atspoguļots skatot katru plānošanas līmeni atsevišķi.

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam(LIAS2030)

LIAS2030 kā galvenais Latvijas kapitāls tiek nosaukti cilvēki – viņu spējas, zināšanas un talanti. Latvijas kapitāls ir arī daba, vide, telpa, kultūras mantojums un radošums, spēja sadarboties. Sadarbība starp valsts, reģionālā un vietējā līmeņa institūcijām, pašvaldībām un iedzīvotāju kopienām, dod iespēju pieņemt efektīvākus lēmumus un atrast optimālākos risinājumus (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Kā pirmā no prioritātēm LIAS2030 ir kultūras telpas attīstība. Saglabāt un attīstīt savu identitāti, valodu, nacionālās kultūras vērtības un dzīvesveidu. Nepieciešama pāreja no izglītības sistēmas, kas vērsta galvenokārt uz loģisko domāšanu un intelektu, uz tādu, kas stimulē iztēli, intuīciju, emocijas, radošas idejas, attīsta kritisko domāšanu un spēj ģenerēt jaunas vīzijas un vērtības (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Kā otra no prioritātēm LIAS2030 ir ilgtermiņa ieguldījumi cilvēkkapitālā. Jāparedz risinājumi, kā motivēt ikvienu iesaistīties sava cilvēkkapitāla konkurētspējas attīstībā. Uzsvars jāliek uz izglītību visa mūža garumā, uz mūžizglītības attīstību, pieaugušo izglītošanu esošās izglītības sistēmas ietvaros un darbavietā iegūtā kapitāla ietekmes palielināšanu. Ieguldījumam jābūt tendētam uz visu vecuma grupu cilvēku izglītību un cilvēkkapitāla produktivitātes kāpināšanu (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Trešā prioritāte LIAS2030 ir paradigmas maiņa izglītībā. Latvijā pastāv nevienlīdzīga resursu sadale starp valsts, pašvaldību un privātajām skolām. Jārada īpaša atbalsta sistēma mazajām lauku skolām, lai pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem nodrošinātu skološanos pēc iespējas tuvāk dzīves vietai (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Ceturta prioritāte LIAS2030 ir inovatīva un ecoefektīva ekonomika. Valsts un pašvaldības institūcijām būtu jāatvēr finansu līdzekļi, lai iepirktu jaunus inovatīvus pakalpojumus un produktus, līdz ar to pārvaldes institūcijas uzņemtos katalizatora lomu jaunrades un inovatīvas uzņēmējdarbības vides veicināšanā. Valdībai un pašvaldībām

jaunu pakalpojumu, produktu un tehnoloģiju radīšana būtu finansiāli jāatbalsta tikai tad, ja izstrādes procesā piedalās to potenciālie lietotāji (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Kā piektā prioritāte LIAS2030 ir daba kā nākotnes kapitāls. Izmantojot pieejamo dabas kapitālu, Latvijai jāklūst par ES līderi ilgtspējīgu dabas pakalpojumu sniegšanā. Šīs vērtības uzturēšana, vairošana un komercializēšana var kļūt par svarīgu Latvijas konkurētspējas resursu un būtisku iedzīvotāju labklājības un dzīves kvalitātes daļu, jo Eiropā un citur pasaulē daba pamazām kļūst par pieprasītu retumu (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Sestā prioritāte LIAS2030 ir telpiskās attīstības perspektīvas, kuru uzdevums ir noteikt politikas virzienus ilgtspējīgai un līdzsvarotai valsts teritorijas attīstībai, panākot reģionu ekonomiskā potenciāla pilnvērtīgu izmantošanu, iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšanu, dabas un kultūrvēsturisko vērtību saglabāšanu un prasmīgu izmantošanu. Telpiskās attīstības perspektīvas piedāvā vadlīnijas turpmākai attīstības plānošanai un sekmēšanai nacionālā, reģionālā un vietējā pārvaldes līmenī atbilstoši teritorijas izaugsmes potenciālam un vajadzībām (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Starp nacionālas un reģionālas nozīmes centriem jānodrošina sabiedriskais transports, kas kursē gan ekspreša, gan parastajā režīmā, tādā veidā sniedzot iespējas lauku teritoriju iedzīvotājiem nokļūt pakalpojumu sniegšanas vietās. Jāuzlabo arī to autoceļu kvalitāte, kas savieno kādreizējos pagastu administratīvos centrus ar novadu centriem, reģionālas un nacionālas nozīmes centriem. Jāpilnveido arī dažādu transporta veidu maršrutu sasaiste, piemēram, attīstot "Park & Ride" sistēmu. Pilnvērtīgi jāizmanto esošā dzelzceļa tīkla potenciāls, jā saglabā esošais dzelzceļa tīkls un jāplāno tā uzlabošana (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Rīgas pilsētas un Rīgas metropoles reģiona teritoriju plānojumos jāparedz un jānodrošina teritorijas nozīmīgu transporta infrastruktūras objektu izbūvei, lai mazinātu transporta kaitīgo ietekmi uz pilsētu iedzīvotāju drošību un veselību. Jāizbūvē apvedceļi tām pilsētām un apdzīvotām vietām, ko šķērso ievērojamas tranzīta plūsmas. Lai nodrošinātu tālredzīgu transporta infrastruktūras un pakalpojumu plānošanu nepieciešams izstrādāt un īstenot Rīgas un Pierīgas mobilitātes plānu, izvērtēt nepieciešamību izstrādāt reģionāla līmeņa mobilitātes plānus arī citiem reģioniem (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Pašreizējai monocentriskai apdzīvojuma struktūrai pretstatā ir jāattīsta policentriska apdzīvojuma struktūra, ko veidotu savstarpēji pakārtoti un saistīti dažāda līmeņa attīstības centru tīkli, tajā pašā laikā nevājinot Rīgas kā metropoles pozīcijas. Jāveicina pilsētulauku partnerība, lai varētu nodrošināt līdzvērtīgākus dzīves un darba apstākļus, pieeju pamata pakalpojumiem un mobilitātes iespējas gan pilsētās, gan laukos. Lai to sasniegtu, ir jāuzlabo plānošanas reģionu un pašvaldību kapacitāte teritorijas attīstības plānošanā (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Novadu nozīmes attīstības centriem ir jāiekļaujas kopējā nacionālas un reģionālas nozīmes attīstības centru funkcionālajā tīklā. Novadu nozīmes attīstības centros ir jākoncentrē pakalpojumi, kas nodrošina pievilcīgu dzīves vidi un priekšnoteikumus ekonomikas attīstībai. Pierīgas attīstības centru stiprināšana vienlaikus ierobežos nekontrolētas suburbanizācijas procesus Rīgas aglomerācijā. Novadu nozīmes attīstības centru sekmīgai attīstībai nepieciešams nodrošināt visa veida infrastruktūras attīstību un tās kvalitātes uzlabošanu, pamata (izglītības, veselības, sociālo u.c.) pakalpojumu un kvalitatīvu mājokļu pieejamību, kultūras un brīvā laika pavadīšanas iespējas, kā arī uzņēmējdarbības aktivitāti, radot darba iespējas iedzīvotājiem, tostarp attīstības centram piegulošajās lauku teritorijās (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Jāīsteno sadarbība starp vietējām pašvaldībām, plānošanas reģioniem un valsts institūcijām, lai nodrošinātu Rīgas metropoles areāla vienotu un ilgtspējīgu attīstību. Jāpanāk Rīgas metropoles areāla telpiskās struktūras saskaņota attīstība, izstrādājot sasaistītu telpiskās attīstības perspektīvu (tematisko plānojumu), lai saskaņotu Rīgas pilsētas, apkārtējo pašvaldību, valsts un iedzīvotāju dažādās intereses (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Kā septītā prioritāte LIAS2030 ir inovatīva pārvaldība un sabiedrības līdzdalība. Politikas veidošanā maksimāli jāiesaista sabiedrība. Iesaistot sabiedrību likumu un lēmumu projektu izstrādē un izvērtēšanā, jāņem vērā sabiedrības dažādība un sociālā daudzveidība (Latvijas ilgtspējīgas..., 2010).

Rīgas plānošanas reģiona attīstības stratēģija 2000-2020, aktualizēta 2008.gadā un Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014 – 2030, projekts 25.05.2015.

Rīgas reģiona nākotnes *vīzija* ir stabils iedzīvotāju skaits reģionā ar augstāko vai profesionālo izglītību un gandrīz visi iekļāvušies mūžizglītības procesos. Iedzīvotāji jūtas piederīgi un atbildīgi par vietējo un reģionālo kopdzīvi, veidojot rīcībspējīgas, darbīgas un saliedētas kopienas, kopīgu mērķu sasniegšanai. Samazinās māju un darba vietu distances un mehāniskā transporta izmantošana. Iedzīvotāju dzīves telpa vērsta uz pašpietiekamību un līdzsvarotību enerģijas radīšanā un patērēšanā. Kopumā reģionā katrā vietā ir zaļo telpu un elementu cauraudums. Reģionā attīstās vienota satiksmes sistēma, kuras pamatu veido visu veidu sabiedriskā transporta tīkls. Galvaspilsēta Rīga ir nacionāla un multikulturāla ziemeļ-Eiropas metropole, kā Latvijas un reģiona virzītājspēks. Rīgai kā metropolei pastāvēs saikne ar pilsētu aptverošām telpām – Pierīgas urbāno un Pierīgas zaļo, Rīgas līci un tā piekrasti (Rīgas plānošanas..., 2014).

Rīgas plānošanas reģionam ir noteikti šādi stratēģiskie ilgtermiņa attīstības *mērķi*:

- sociāli iekļaujoša kopdzīve labklājīgās kopienās;
- zināšanās balstīta “zaļa”, inovatīva un elastīga ekonomika;
- ekoloģiski tolerant dzīves veids un vietas (Rīgas plānošanas..., 2014).

Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģijā ir noteiktas šādas prioritātes:

- vitāla dabiskā kustība un migrācija;
- kopienas un to pašpietiekamība;
- elastīga un izcila izglītība;
- globāli konkurētspējīgas nozares;
- kvalitatīva satiksme un loģistika;
- pašvaldības – attīstības virzītājas;
- ilgtspējīga dzīvesvide;
- vieda attīstība (Rīgas plānošanas..., 2014).

Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģijā iesaka veicināt reģionā strukturētu apdzīvojuma sistēmu, veidojot policentriskas pilsētas un ciemus, prioritāri attīstot šo pilsētu un ciemu infrastruktūru. Izvērtēt apdzīvojuma esošo struktūru un

ievērot pēctecības principu, attīstot un restrukturizējot esošās apdzīvotās vietas, kas noteiktas spēkā esošajos vietējo pašvaldību plānojumos (Rīgas plānošanas..., 2014).

Veidojot jaunas apdzīvotas vietas, attīstot esošās apdzīvotas vietas, jāveido komplekss plānojums, paredzot infrastruktūru, darbavietas, rekreācijas vietas, vietu sabiedriskajam transportam, nodrošinot atbilstošu pakalpojumu un tehnisko infrastruktūru. Attīstot esošās un plānojot jaunas apdzīvotās vietas, izmantot plānošanas paņēmienus, kas nepieļauj vienlaidus apbūves zonu izveidi gar ceļiem, ūdenstilpju un ūdensteču krastiem un citur reģiona teritorijā (Rīgas plānošanas..., 2014).

Pašlaik arī nav izdevies ieviest vienotu sabiedriskā transporta sistēmu. Kopējais ceļu stāvoklis finansējuma trūkuma apstākļos ir pasliktinājies, attīstoties atsevišķos virzienos. Nav notikusi velotīkla plānošana (Rīgas plānošanas..., 2014).

Rīgas teritorijas plānojumā jāizskata jautājumi, kas saistīti ar teritoriju rezervēšanu ārpus pilsētas administratīvajām robežām. Rīgai vitāli svarīgu funkciju nodrošināšanai, jāsniedz priekšlikumi Rīgas administratīvo robežu mainīšanai. Sezonas apdzīvoto vietu – vasarnīcu un dārzkopju ciemu – iespējas pārtapt par pastāvīgi apdzīvotām vietām izvērtēt plānošanas procesā. Izvērtējot katru gadījumu atsevišķi, jo nav pieļaujama pastāvīgi apdzīvoto ciemu veidošana bez kopējas komunālās infrastruktūras (Rīgas plānošanas..., 2014).

Saglabāt sabiedrībai piekļuvi ūdensmalām, paredzēt ūdensmalu izmantošanu sabiedrības vajadzībām - pastaigu takas, celiņi skriešanai, skrituļošanai, velo celiņi u.c. Nodrošināt upju ainavekoloģisko funkciju saglabāšanu, neparedzot darbības, kas varētu tās apdraudēt. Paredzēt upju ieleju prioritāru izmantošanu rekreācijai un ilgtspējīga tūrisma attīstībai. Paredzēt pasākumus meliorācijas sistēmu uzturēšanai gan meža zemēs, gan lauksaimniecības zemēs (Rīgas plānošanas..., 2014).

Lielrīgas areālā esošo pašvaldību plānojumos par prioritāti uzskatāma teritoriju rezervācija valsts, reģiona un Rīgas attīstības nodrošināšanai un zaļo teritoriju saglabāšanai. Teritoriju plānojumos paredzēt pasākumus, kas veicina mājokļu ciemu izpēti un tās rezultātiem atbilstošu nodrošināšanu ar tehnisko un vides infrastruktūru, pakalpojumiem, darbavietām un rekreācijas iespējām. Izvērtēt apdzīvojuma esošo struktūru un paredzēt atlūzu apbūves konsolidācijas pasākumus. Nepieļaut jaunu ciemu

un apdzīvotu vietu veidošanu, bez īpaša pamatojuma. Paredzēt pasākumus, kas nepieļauj vairāku apdzīvoto vietu apbūves saplūšanu (Rīgas plānošanas..., 2014).

Rīgas un Pierīgas teritorijām jāizskata kopīgi jautājumi par iedzīvotāju kustības prognozēm, darba vietu attīstības prognozēm, kopīgu inženiertīklu izvietojumu, kopīgām rekreācijas atpūtu vietām, par vienotiem transporta risinājumiem (Rīgas plānošanas..., 2014).

Veidot Rīgas un Pierīgas zaļos koridorus savstarpēji saistītus un neapbūvētus. Pašvaldību plānojumos par prioritāti uzskatāma Rīgas zaļā loka viengabalainība (Rīgas plānošanas..., 2014).

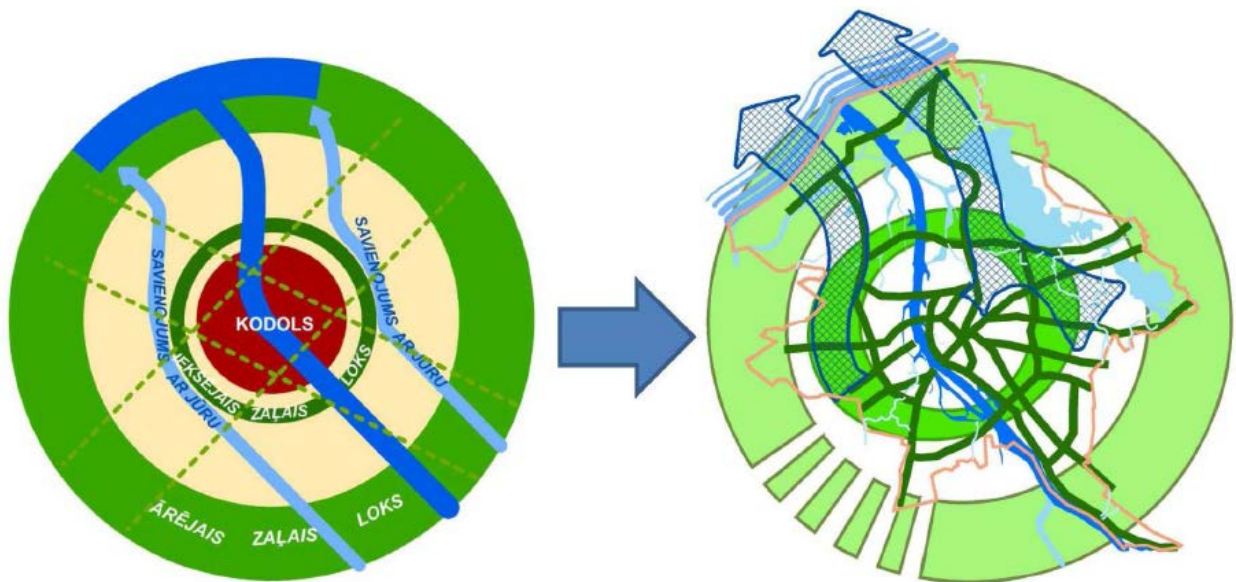
Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam

Rīga ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam paredz, ka pilsētas iedzīvotāju skaits vairs nesamazinās, bet sāks palielināties, jo palielināsies bērnu un iebraukušo skaits. Uz Rīgu atnāks dzīvot Pierīgas ģimeņu jaunā paaudze, iedzīvotāji no dažādām Latvijas vietām, kā arī atbrauc atpakaļ aizbraukušie un iebrauc no citām valstīm. Dzīvošana pilsētā būs nopietna alternatīva iedzīvotājiem, kuri pašlaik izvēlas dzīvot ārpus pilsētas, tās aglomerācijā, jo papildus dabas un ūdeņu teritoriju pieejamībai, Rīga sniedz arī sociālo un kultūras dzīvi, kas ērti sasniedzama, lietojot sabiedrisko transportu (Rīgas ilgtspējīgas..., 2014).

Lai veicinātu Rīgas pievilcību dzīvošanai, ir jāmaina vairāki pilsētvides aspekti - jāveicina gājēju un velosipēdistu kustība, jāsamazina autotransporta plūsma, tādējādi samazinot gaisa un trokšņa piesārņojumu. Iedzīvotājiem trūkst publiskās ārtelpas. Gājēju un velosipēdistu pārvietošanās pakārtota automobiļu satiksmei. Galvenā prioritāte jādod gājējiem, velosipēdistiem un sabiedriskajam transportam, tāpēc jāievieš ne tikai motivējoši, bet arī ierobežojoši pasākumi privātā autotransporta izmantošanai Rīgas centrā. Jānodrošina arī kravu transporta plūsmu novirzīšana no Rīgas centra. Veloinfrastruktūrai jāsavieno Rīgas apkaimes un sadarbojoties ar citām pašvaldībām, arī Rīgas tuvumā esošajām apdzīvotās vietas. Daudzviet, jo īpaši uz vietējās nozīmes ielām, jāveido mākslīgi sašaurināti ielu profili, dažāda veida ātrumu ierobežojoši vaļņi, jāizvieto ielu apstādījumi, tādējādi samazinot šo ielu izmantošanu jebkāda veida tranzīta satiksmei, kopumā veicinot pilsētvides uzlabošanu un tās draudzīgumu iedzīvotājiem. Rezultātā

priekšpilsētas apkaimēs ir sakārtota automobiļu piebraukšana un apstāšanās pie daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām, bet aglomerācijā dzīvojošie ir iecienījuši tramvajus, atstājot savus automobiļus pie pilsētas robežas ērtos stāvparkos. Nākotnē iespējama iebraukšanas maksas noteikšana (Rīgas ilgtspējīgas..., 2014).

Rīgas pilsētas piegulošo zaļo joslu veido piepilsētas meži, no kuriem liela daļa ir Rīgas pilsētas pašvaldības īpašums, skatīt 4.1. attēlu. To pamatfunkcija ir uzlabot Rīgas pilsētvides kvalitāti, mazināt vides piesārņojumu, uzlabot mikroklimatu un nodrošināt rekreācijas iespējas Rīgas pilsētas iedzīvotājiem.

4.1.attēls **Pilsētas galvenie dabas teritoriju telpiskās struktūras elementi** (Rīgas ilgtspējīgas..., 2014).

Piepilsētas meži maksimāli ir jāsauglabā un nav pieļaujama to atsevišķu daļu transformācija. Piepilsētas meži daļēji izmantojami plānotai un organizētai rekreācijai, paredzot publiski organizētu ārtelpu sadarbībā ar novadiem, kurā tie atrodas (Rīgas ilgtspējīgas..., 2014).

Visas Rīgas aglomerācijas attīstības priekšnoteikums ir cieša un konstruktīva pašvaldību sadarbība, jo Rīga ir nozīmīgākā pilsēta Baltijas valstīs. Ar Rīgas starptautiskajām pozīcijām, ieguvējas būs visas pašvaldības un Latvijas iedzīvotāji kopumā.

Garkalnes novada telpiskas attīstības stratēģija 2008.-2030.gadam

Garkalnes novada telpiskās attīstības stratēģijas mērķis ir iezīmēt novada telpiskās struktūras attīstību, nodrošinot tās ilgtspējīgu dzīves vides, sociālo un ekonomisko attīstību Rīgas plānošanas reģiona sastāvā. Uzdevums ir veidot novada telpisko struktūru norādot :

- lielāko apdzīvoto vietu, pakalpojumu, ražošanas objektu un teritoriju izvietojumu un to iespējamās attīstības virzienus;
- svarīgākās infrastruktūras izvietojumu, organizēšanu un attīstību;
- aizsargājamo, ainaviski nozīmīgo mežu un zemes izmantošanu un aizsardzību (Garkalnes novada..., 2008).

Novada attīstības vispārējais mērķis ir iedzīvotāju veselīga, labvēlīga un droša vide dzīvošanai. Sociāli un telpiski līdzsvarota attīstība, kas virzīta uz daudzveidīgu, kultūrā un zināšanās balstītu konkurētspējīgu saimniecisko darbību.

Telpiskās attīstības stratēģijā noteiktas četras **prioritātes**:

- Cilvēkresursu attīstība. Atbalstīt jaunu ģimeņu veidošanos un dabisko pieaugumu veicinošu apstākļu attīstību. Nodrošināt pieejamu, kvalitatīvu visu līmeņu skolas izglītību, paplašināt tālākizglītības iespējas, augsti kvalificēta darbaspēka piesaisti darbam novadā. Atbalstīt radošo aktivitāti un sabiedrības līdzdalības veicināšanu. Attīstīt vietējo identitāti un saimnieciski efektīvu, sociāli orientētu pārvaldi;
- Sakoptas, drošas un veselīgas dzīvesvides veidošana. Atbalstīt jaunu kvalitatīvu mājokļu būvniecību un apsaimniekošanu vienotā apdzīvojuma tīklā un veicināt esošo mājokļu kvalitātes paaugstināšanu (modernizēšanu). Veicināt apdzīvojuma funkcionālo daudzveidošanos (pakalpojumu un mājokļu veidi) un apdzīvojuma un satiksmes telpiski līdzsvarotu attīstību. Nodrošināt sabiedrisko kārtību un sabiedrisko vietu sakopšanu un labiekārtošanu;
- Saimnieciskā attīstība. Veidot labvēlīgu vidi uzņēmējdarbībai. Atbalstīt uz zināšanām balstītu modernu tehnoloģiju un inovāciju piesaisti biznesam, kas orientēts uz produkciju ar augstu pievienoto vērtību. Nodrošināt novada kā piepilsētas teritorijas attīstību pakalpojuma centru aktīvajai atpūtai;
- Ilgspējīga / telpiskā attīstība. Nodrošināt kvalitatīvu un pievilcīgu Rīgas piepilsētas ainavu attīstību. Attīstīt ilgtspējīgu, saskaņotu daudzveidīgu

daudzcentru apdzīvojuma sistēmu, sadarbojoties ar kaimiņu pašvaldībām. Paaugstināt sadarbību starp iedzīvotājiem, uzņēmējiem un pašvaldības institūcijām. Atbalstīt daudzveidīgu, videi draudzīgu mājokļu izbūvi un ražošanu, un izveidot kvalitatīvu ceļu, sakaru un informācijas tehnoloģiju, enerģijas un vides infrastruktūru. Veidot novada ilgtspējīgu attīstību labi organizētu, resursu taupošu un vairojošu (Garkalnes novada..., 2008).

Novada teritorijas attīstībai izvirzīti seši galvenie **mērķi** ar uzdevumiem Kā pirmais no mērķiem ir novada teritorija- līdzsvarot un pievilcīga dzīves telpa. Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi ir:

- dabas un ainaviskās pamatnes saglabāšana un kopšana,
- kvalitatīvas dzīves vides nepārtraukta plānošana,
- ieguldījumu piesaiste kvalitatīva dzīvojamā fonda attīstībai un esošo mājokļu fonda kvalitātes uzlabošanai,
- sabiedrisko vietu labiekārtošana,
- novada iedzīvotāju sociālās un veselības aprūpes infrastruktūras paplašināšana un izbūve,
- Jaunu pieejamu un kvalitatīvu mājokļu skaita palielināšana (Garkalnes novada..., 2008).

Kā otrais no mērķiem ir spēcīga kopiena un ieinteresēta, aktīva iedzīvotāju līdzdalība. Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi ir:

- izglītības un kultūras dzīves infrastruktūras pilnveidošana,
- kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšana, saglabāšana un kopšana,
- novada nozīmes kultūras pasākumu rīkošana,
- tradīciju veidošana un pievilcīga novada tēla veicināšana,
- novada attīstības (kultūras, ekonomiskās, sociālās un vides) koordinācija,
- kultūras un sporta darba organizatoriskās un materiāli tehniskās bāzes attīstīšana,
- pastāvīgu kopējo sabiedrisko, kultūras sporta pasākumu norises attīstīšana (Garkalnes novada..., 2008).

Trešais mērķis ir aktīva un daudzveidīga saimnieciskā darbība un darba vietas. Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi ir:

- atbalsts specializētai ražošanai un daudzveidīgai tūrisma attīstībai,
- veicināt ražošanas attīstību, īpaši augstās tehnoloģijas izmantojošo ražotņu izvietojumu novada teritorijā,
- atbalsts uzņēmējdarbības aktivitātei pakalpojumu sektorā - pakalpojumu servisa radīšanai (Garkalnes novada..., 2008).

Ceturtais mērķis ir ērta sasniedzamība un pievilcīga uzturēšanās novadā / „Piepilsētas pakalpojumu mezglu” attīstība (transporta, apmešanās, informācija). Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi ir:

- kvalitatīvas, ar specifisku pakalpojumu sniegšanu saistītas infrastruktūras attīstības veicināšana,
- sabiedriskā transporta tīkla attīstība un sasaiste ar kaimiņu teritorijām pašvaldības kompetences ietvaros,
- ieguldījumu piesaiste sabiedriskās satiksmes infrastruktūras attīstībai,
- novada informācijas uzturēšana un marketings (Garkalnes novada..., 2008).

Kā piektais mērķis ir uzņēmumu un pašvaldības sadarbība izglītības, ražošanas un pakalpojumu sasaistē. Kvalitatīva un efektīva infrastruktūra. Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi ir:

- atbalsts uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai - ieguldījumi infrastruktūras attīstībai informācijas, sadzīves pakalpojumu, rekreācijas, kultūras un sporta jomā,
- izglītības iestāžu ēku un to inženiertehniskā aprīkojuma modernizācija, kā arī jaunu izglītības iestāžu būvniecība,
- novada autoceļu uzlabošana, rekonstrukcija un apsaimniekošana,
- inženiertehniskās un vides infrastruktūras sakārtošana un uzlabošana (Garkalnes novada..., 2008).

Sestais un pēdējais mērķis ir attīstīta atpūtas infrastruktūra. Mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi ir:

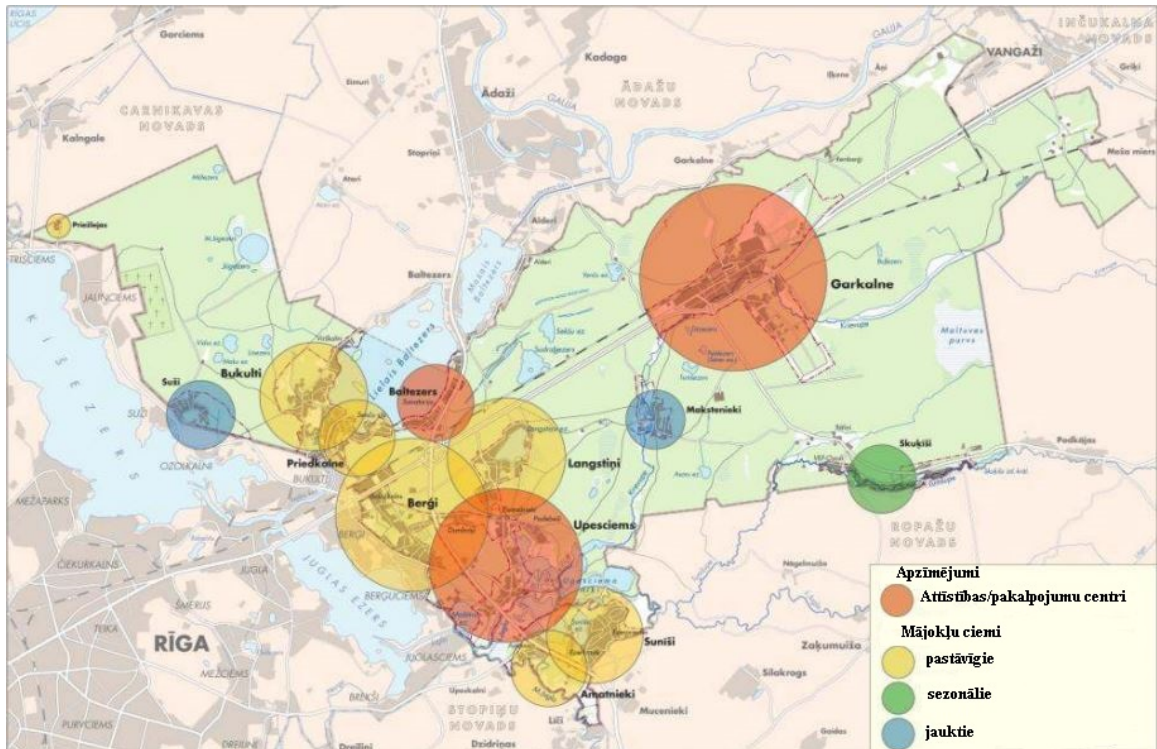
- apmešanās un atpūtas vietu un taku tīkla attīstīšana novada teritorijā,
- velosliņu tīkla attīstīšana novadā,

- atpūtas un brīvā laika pakalpojumu uzturēšana vietējai dzīvei, atpūtnieku un ceļotāju piesaistei,
- kultūras, vēstures un ainaviski vērtīgo vietu iezīmēšana „dabā”,
- aktīvās atpūtas, sporta un tūrisma infrastruktūras plānošana un izbūve (Garkalnes novada..., 2008).

Novadam ir būtiska vieta Rīgas aglomerācijā, ko veido ciešas darbaspēka nodrošinājuma un rekreācijas saites. Novietojums Rīgas pilsētas tuvumā un laba satiksmes infrastruktūra ir liels novada potenciāls, specializētai komerciālai darbībai un loģistikas pakalpojumu sniegšanai, piepilsētas atpūtas un biznesa tūrisma attīstībai. Novadā nepieciešams attīstīt daudzveidīgu uzņēmējdarbību novada teritorijā kā iedzīvotāju nodarbinātības un saimnieciskās labklājības būtisku sastāvdaļu. (Garkalnes novada..., 2008).

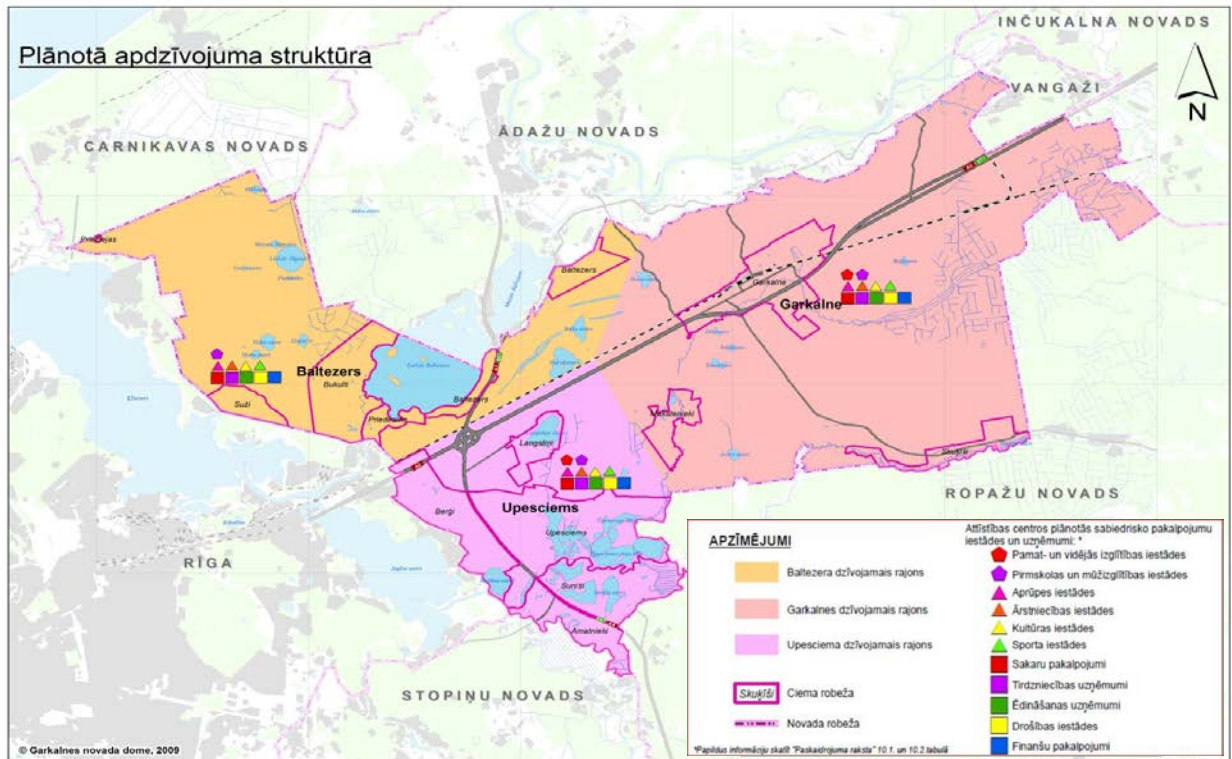
Novada stabila un ilgtspējīga attīstība ir saistīta ar iedzīvotāju skaita un mobilitātes pieaugumu. Pašreiz izaugsmes process notiek Rīgas pilsētas un kaimiņu teritoriju iedzīvotājiem pārceļoties uz dzīvi Garkalnes novadā. Līdz ar to nepieciešams saglabāt un attīstīt novada teritorijas apdzīvojuma struktūru un infrastruktūru, attīstīt augstu dzīves vides kvalitāti esošajās un jaunās apdzīvotās vietās. Jānodrošina transporta, sevišķi sabiedriskā transporta loģistikas pakalpojumus, daudzveidīgu sporta, atpūtas un brīvā laika pavadīšanas pakalpojumus un infrastruktūru novada iedzīvotājiem un viesiem (Garkalnes novada..., 2008).

Garkalnes novada telpiskās attīstības stratēģijā ieteikts, vietu ranžējums – novada nozīmes attīstības centrs, vietējas nozīmes un sezonas apdzīvota vieta, skatīt 4.2.attēlu.

4.2.attēls. **Perspektīvā / ieteicamā ciemu un attīstības centru struktūra.**
(Garkalnes novada..., 2008).

Garkalnes novada telpiskās attīstības stratēģijā ieteikts, novada apdzīvojuma perspektīvo telpisko struktūru veidot izmantojot galvenos elementus abas valsts nozīmes automaģistrāles, kā satiksmes un komunikāciju koridorus, un trīs aktīvākos un lielākos ciemus – Garkalni, Upesciemi, Baltezeru, attīstot tur pakalpojumus un darba vietas, skatīt 4.3.attēlu. (Garkalnes novada..., 2008).

4.3.attēls. **Plānotā apdzīvojamā struktūra.** (Garkalnes novada..., 2013).

Attīstības stratēģijā ir ieteikts attīstīt novada apdzīvojamā struktūru kā Pierīgas policentrisku struktūru, attīstot tur pakalpojumus un, pēc iespējas, arī darba vietas. Rīgas pilsētas tuvums, tās ātrā sasniedzamība, sociālekonomiskās vides dinamiskums un augstais pieprasījums pēc mājokļiem ir priekšrocība apdzīvojamā attīstībai. Taču vienlaikus jā saglabā ainavas, dabas teritorijas un pieeju ūdeņiem, kā galvenos faktorus pievilcīgas dzīves vietas izvēlei (Garkalnes novada..., 2008).

5. IEDZĪVOTĀJU VĒRTĒJUMS PAR DZĪVES KVALITĀTI UPESCIEMĀ UN SUNĪŠU CIEMĀ

Apsekojot Garkalnes novada ciemus: Sunīši un Upesciems tika veikta aptauja, lai noskaidrotu iedzīvotāju viedokli un vērtējumu par dzīvošanas, strādāšanas, pārvietošanās un pilnveidošanās iespējām šajos ciemos. Aptaujāti tika tikai Sunīšu ciema un Upesciema iedzīvotāji, pēc nejaušības principa sastopot uz ielām vai uzrunājot tos, kuri atradās piemājas pagalmos. Aptaujas pamata jautājumi apskatāmi 3 pielikumā.

Aptaujātie respondenti sniedza savus vērtējumus un viedokļus par tādām tēmām kā:

- par esošās dzīvesvietas izvēles iemesliem un iemesliem, kas būtu svarīgi izvēloties dzīvesvietu;
- par strādāšanas un izglītības iespējām;
- par pārvietošanās izvēli un tās ietekmējošiem faktoriem;
- par publiskās infrastruktūras esamību un sasniedzamības iespējām;
- par dzīvesvietas piederības izjūtām;
- par ikdienas kopīgiem darbiem un aktivitātēm ar kaimiņiem.

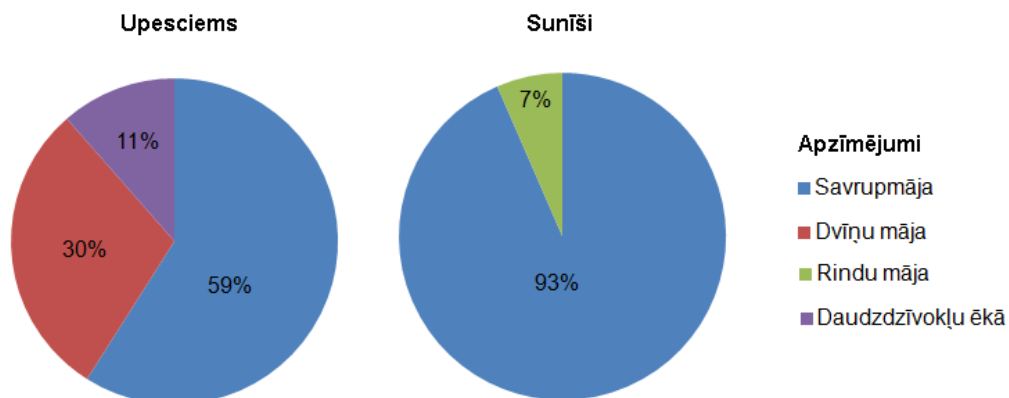
Pētījumā tika aptaujāti 107 respondenti no tiem 61 Upesciema iedzīvotāji un 46 Sunīša ciema iedzīvotāji. Upesciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem 34 jeb 56 % bija sievietes un 27 jeb 44% vīrieši un Sunīšu ciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem bija 27 jeb 59% sievietes un 19 jeb 41% vīrieši. Aptaujātie iedzīvotāji bija lielākā daļa vecumā no 26 līdz 25 gadi un no 41 līdz 55 gadi. Upesciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem 49 jeb 81% strādājošs un Sunīši ciemā 44 jeb 96% strādājošs, skatīt 5.2. tabulu.

5.1.tabula

Respondentu demogrāfiskais profils (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Ciems	UPESCIEMS	SUNĪŠI
DZIMUMS		
Sieviete	56%	59%
Vīrietis	44%	41%
VECUMS		
līdz 18 gadi	5%	0%
no 19 līdz 25 gadi	12%	17%
no 26 līdz 40 gadi	36%	26%
no 41 līdz 55 gadi	39%	50%
no 56 līdz 65 gadi	5%	7%
66 gadi un vairāk	3%	0%
NODARBOŠANĀS		
Skolēns	5%	%
Students	8%	%
Strādājošs	81%	96%
Mājsaimniece	3%	4%
Bezdarbnieks	0%	0%
Pensionārs	3%	0%

Par ēkas tipu kādā dzīvo respondents Sunīšu ciemā 43 jeb 93% iedzīvotāji norādīja savrupmājā un 3 jeb 7% iedzīvotāji norādīja rindu mājā. Upesciemā 36 jeb 59% iedzīvotāji norādīja savrupmājā 18 jeb 30% iedzīvotājs norādīja dvīņu mājā, 7 jeb 11% iedzīvotāji norādīja daudzdzīvokļu ēkā, skatīt 5.1.attēlu.

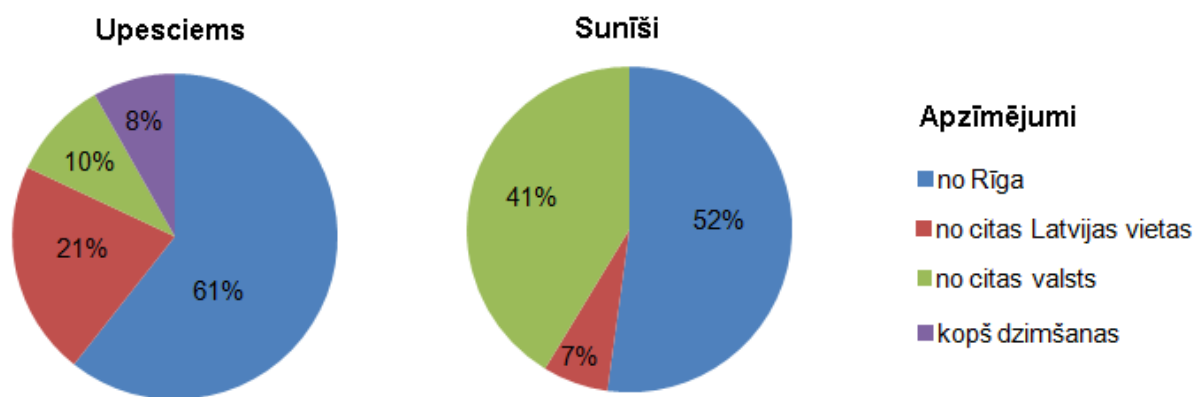

5.1.attēls. Dzīvojamo māju tipi. (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Diagrammā var redzēt, ka Upesciema iedzīvotājiem ir dažādas mājokļa tipa iespējas, pretēji ir Sunīšu ciema iedzīvotājiem, kur lielākoties dominē savrupmāju apbūve. Kā iemesls varētu būt arī tas, ka teritorijas plānojumā ir maz jaukti zemes izmantošanas veidi vairāk dominē savrupmāju apbūves teritorija.

Pašreizējā dzīvesvieta – Upesciems - 17 jeb 28 % iedzīvotājiem ir jau 20 gadus un vairāk, 14 jeb 23% iedzīvotājiem ir no 4 gadiem līdz 10 gadiem, 11 jeb 18% iedzīvotājiem ir no 11 gadiem līdz 15 gadiem, 11 jeb 18% iedzīvotāji ir līdz 3 gadiem un 8 jeb 13% iedzīvotājiem ir no 15 gadiem līdz 20 gadiem. Pašreizējā dzīvesvieta – Sunīši – 23 jeb 50% iedzīvotājiem ir no 4 gadiem līdz 10 gadiem, 14 jeb 30% iedzīvotājiem ir līdz 3 gadiem un 9 jeb 20% iedzīvotājiem ir jau no 11 gadiem līdz 15 gadiem.

Aptaujātie respondenti vairākums norādīja savu iepriekšējo dzīvesvietu – Rīgu, skatīt 5.2.attēlu.

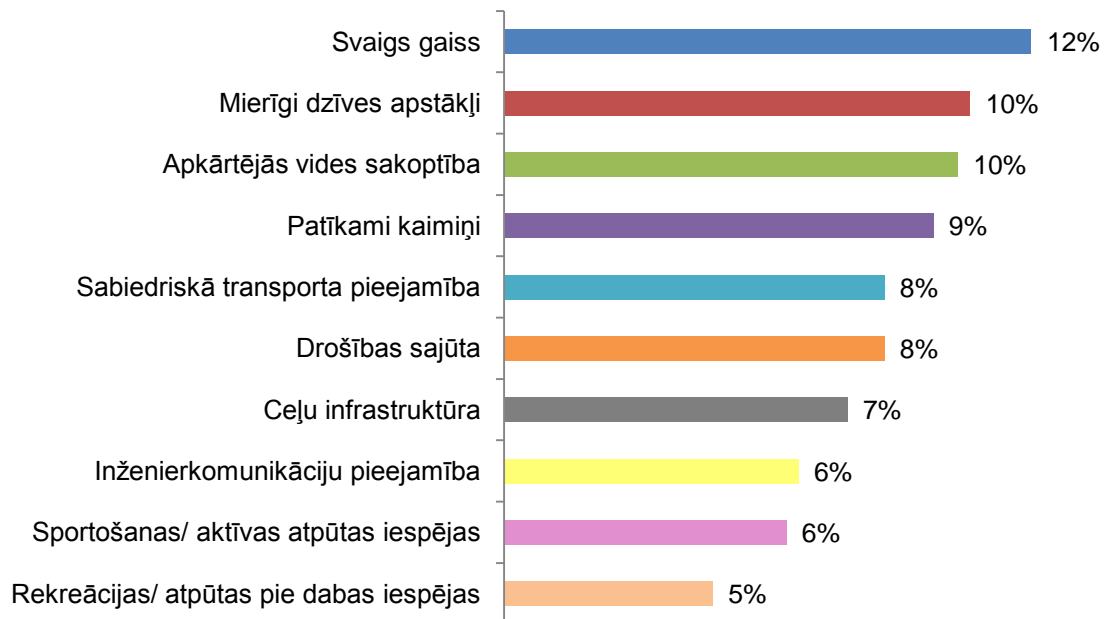
5.2.attēls. **Iepriekšējās dzīvesvietas atrašanās.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Diagrammā var redzēt, ka Upesciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem 37 jeb 61% norādīja Rīgu par savu iepriekšējo dzīvesvietu, 13 jeb 21% norādīja citu Latvijas vietu – Jūrmala, Cēsvaine, Tukums, Balvi, Jelgava u.c. Iedzīvotāji, kas norādīja par iepriekšējo dzīvesvietu citu valsti – Krieviju, Baltkrieviju, Ukrainu, bija 6 jeb 10% iedzīvotāji. Upesciemu par savu dzīvesvietu kopš dzimšanas norādīja 5 jeb 8% iedzīvotāju.

Par iemeslu kapēc mainīja bijušo dzīvesvietu uz esošo minēja tādus kā: pa maz bija telpas jo pirmstam dzīvoja dzīvoklī, tāpēc izvēlējās pārcelties uz privātmāju, gribējās savu dārzu, ģimenes apstākļu dēļ jo viņi pārcēlās, darba iespēju dēļ, gribējās labākus dzīves apstākļus – svaigu gaisu, tuvāk dabai, sakoptāku vidi.

Sunīšu ciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem 24 jeb 52% norādīja Rīgu par savu iepriekšējo dzīvesvietu, 3 jeb 7% norādīja citu Latvijas vietu – Jūrmala, Stopiņu novads. Iedzīvotāji, kas norādīja par iepriekšējo dzīvesvietu citu valsti – Krieviju, Baltkrieviju, Ukrainu, Tadžikistānu bija 19 jeb 41% iedzīvotāji. Par iemeslu kapēc mainīja bijušo dzīvesvietu uz esošo minēja ka: gribējās savu dārzu, labākus dzīves apstākļus – svaigu gaisu, tuvāk dabai, sakoptāku vidi, darbs un biznes atrodas Latvijā, ģimenes apstākļu dēļ jo aprecējās, pirms tam dzīvoja dzīvoklī, gribējās privātmāju.

Lai uzinātu iedzīvotāju viedokli par faktoriem, kas svarīgi izvēloties dzīvesvietu, tika piedāvāti iespējamie iemesli, no kuriem 10 visvairāk atzīmētākie attēloti 5.3.attēlā.

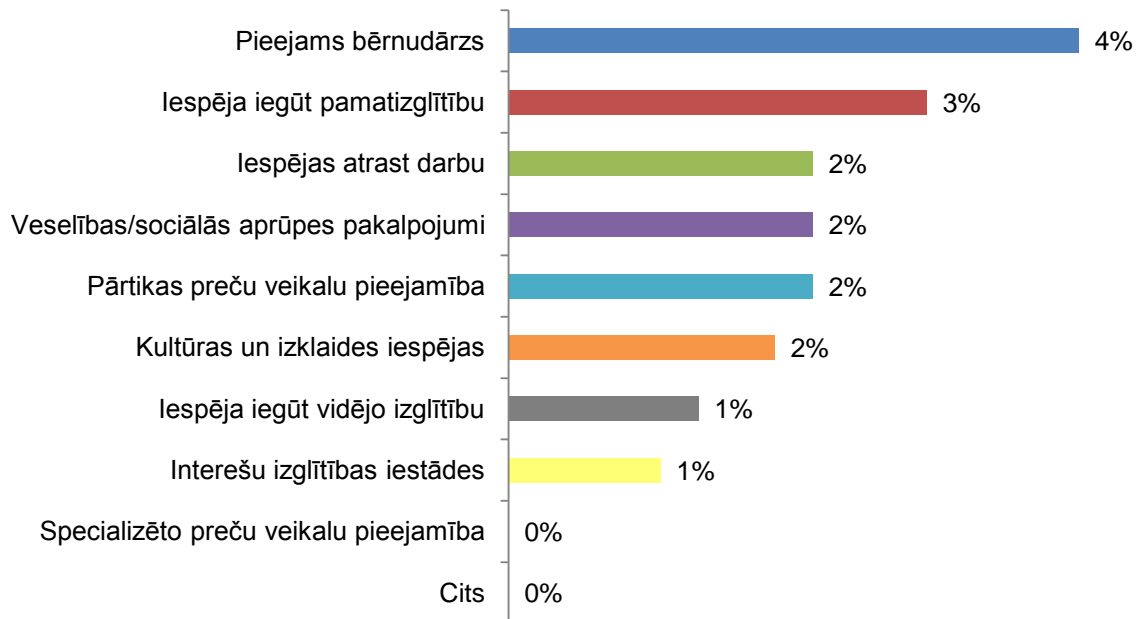

5.3.attēls. **Desmit svarīgākie iemesli izvēloties dzīvesvietu.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Diagrammā var redzēt, ka mūsdienu cilvēka vēlmēs ir būt tuvāk dabai, kur svaigāks gaiss un mierīgāki dzīves apstākļi. Būtiska ir apkārtējās vides sakoptība un iespēja pašam savu dārzu iekot. Pierīgas meži, kā arī pie ūdens novietojums īpaši piesaista mājokļu attīstītājus un iedzīvotājus veidot dzīvesvietu Upesciemā un Sunīšu ciemā, tāpēc tās ir tās vērtības kas var veicināt attīstību, bet prasa saudzējošu attieksmi un dabai draudzīgu saimniekošanu. Būtiska nozīme ir arī kaimiņu attiecībām un drošības sajūtai, tāpēc jāpievērš uzmanība izglītības un kultūras dzīves infrastruktūras pilnveidošana, lai

veicinātu iedzīvotāju solidaritāti, spēcīgas kopienas un ieinteresētu, aktīvu iedzīvotāju līdzdalību.

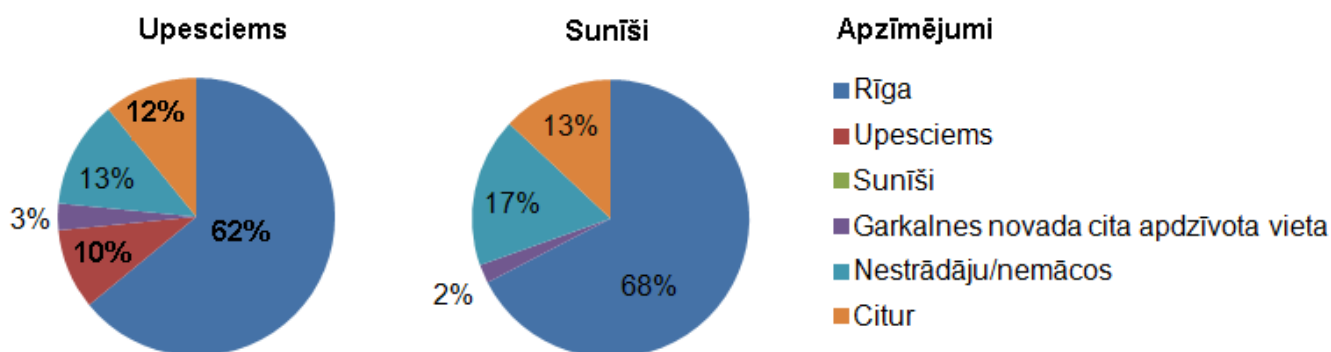
Mazāk svarīgi faktori, kas ietekmē dzīvesvietas izvēli tika atzīmēti darba iespējas, izglītības iespējas, kultūras un izklaides iespējas, skatīt 5.4.attēlu.

5.4.attēls. **Mazāk svarīgi iemesli dzīvesvietas izvēlei.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Tas izskaidrojams ar mūsdienu cilvēku igdienas dzīves gaitām, darba iespējām, jo novada nav attīstīta uzņēmējdarbība vai ražošana, līdz ar to novadā esošajiem iedzīvotājiem savas darba vietas jāmeklē ārpus novada. Darba atrašanās vieta ietekmē arī bērnudārzu un bērnu izglītības iestādes atrašanās vietas izvēli, kā detalizētāk paskaidroja daži iedzīvotāji, ka ne vienmēr darbs beidzas 17:00 bieži gadās ka nākas ilgāk strādāt, līdz ar to bērnudārza vai skolas izvēle tiek izvēlēta tuvāk darbam. Upesciemā aptaujātie respondenti norādīja, ka trūkst vidusskolas, novadā pieejama ir Garkalnes ciemā, kas atrodas neizdevīgā vietā un nav pa ceļam uz darbu. Sunīšu ciemā nemaz nav bērnudārza un skolas, kas ietekmē cilvēku igdienas dzīves modeli. Aptaujātie respondenti norādīja, ka ja būtu bērnudārzs, tad iespējams viņi to izmantotu.

Aptaujājot satiktos iedzīvotājus, kā svarīgs jautājums bija uzzināt viedokli par strādāšanas un izglītības iespējām. No aptaujātajiem iedzīvotājiem vairākums abos ciemos kā savu darba vai mācības vietu norādīja Rīgu, skatīt 5.5.attēlu.

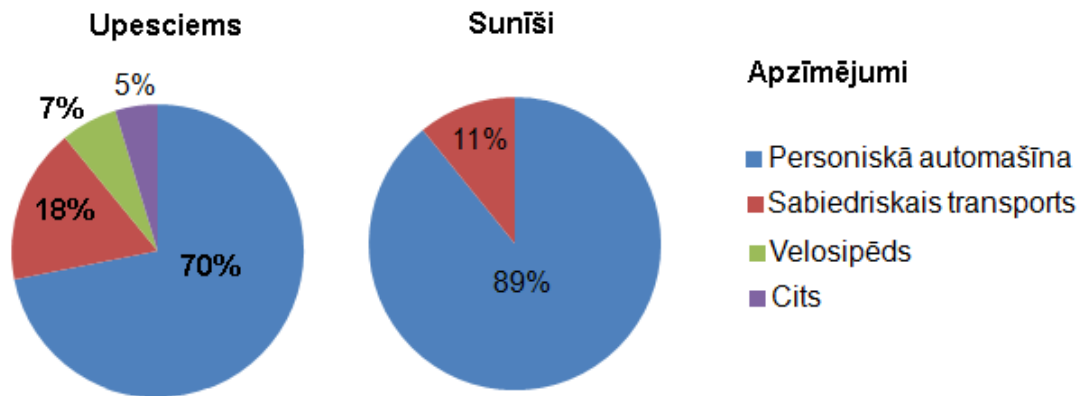
5.5.attēls. **Darba/mācību vietas atrašanās.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Upesciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem 38 jeb 62 % savu darba vai mācību vietu norādīja Rīgu, 6 jeb 10% iedzīvotāju norādīja Upesciemu, 2 jeb 3% norādīja Garkalnes novada Bergu ciemu, 7 jeb 12% norādīja citur ārpus Garkalnes novada – Ādaži, Vangaži, Ulbroka Krievija u.c., pārējie aptaujātie iedzīvotāji 8 jeb 13% norādīja ka pagaidām nestrādā un nemācās. Sunīšu ciemā no aptaujātajiem iedzīvotājiem 31 jeb 68 % savu darba vai mācību vietu norādīja Rīgu, 1 jeb 2% norādīja Garkalnes novada Bergu ciemu, 6 jeb 13% norādīja citur ārpus Garkalnes novada – Krievija, Lietuva, Ulbroka, u.c., 8 jeb 13% norādīja ka pagaidām nestrādā un nemācās.

Garkalnes novadā ir maz attīstīta uzņēmējdarbība un ražošanas tāpēc novada iedzīvotājiem savas darba vietas jāmeklē ārpus novada robežām. Garkalnes novada pašvaldībai vajadzētu atbalstīt uzņēmējdarbību pakalpojumu un tūrisma sektorā, lai veicinātu daudzveidīga tūrisma attīstību un jaunu pakalpojumu servisa radīšanu. Garkalnes novada pievilcīga daba ir potenciāls tūrismam un rekreācijas vietu izveidei novada un Rīgas iedzīvotājiem, savukārt šaurais un neesošais pakalpojuma piedāvājums novada ciemos ir potenciāls uzņēmējdarbībai pakalpojumu sektorā.

Lai noskaidrotu iedzīvotāju pārvietošanās veidus tika piedāvāti populārākie iespējamie pārvietošanās varianti un iespēja arī norādīt savu citu veidu. skatīt 5.6.attēls. No aptaujātajiem iedzīvotājiem Upesciemā 43 jeb 70% norādīja savu pārvietošanās veidu ar personisko automašīnu, 11 jeb 18% norādīja arī sabiedrisko transportu, kā iespējamo pārvietošanās veidu, bet arī atzīmēja personisko automašīnu. 4 jeb 7% norādīja, kā iespējamo pārvietošanās līdzekli velosipēdu un pārējie 3 jeb 5% norādīja ka brauc ar

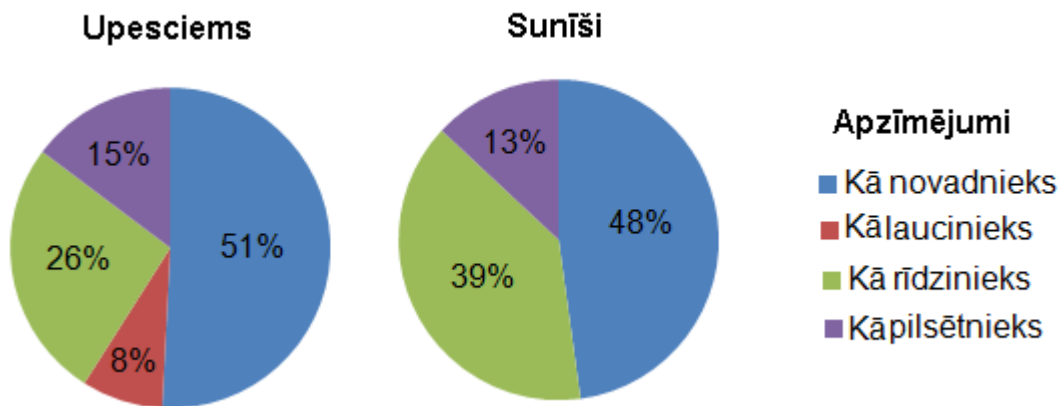
motociklu vai arī pārvietojas ar kājām līdz darbam vai skolai. No aptaujātajiem iedzīvotājiem Sunīšu ciemā 41 jeb 89% norādīja savu pārvietošanās veidu ar personisko automašīnu un pārējie 5 jeb 11%, kā iespējamo pārvietošanās līdzekli norādīja sabiedrisko transportlīdzekli.

5.6.attēls. **Vārvietošanās veida izvēlē.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Faktori, kas ietekmē pārvietošanās veida izvēli iedzīvotāji nosauca tāds, kā ērtums un ātrums. Sunīšu ciema iedzīvotāji uzsvēra, ka izvēloties braukt ar sabiedrisko transportu, lai tiktu līdz Rīgas centram paiet viena stunda, bet braucot ar personisko automašīnu 25 minūtes. Tā pat tika minēti tādi faktori, kā darba specifika vai ikdienas darāmie darbi. Tika minēti arī tādi faktori, ka ja jāved bērns uz bērnudārzu vai skolu un pašam pēc tam jābrauc uz darbu, to ērtāk paspēt un izdarīt ir ar personisko automašīnu. Upesciema iedzīvotāji, kā būtisku faktori minēja to, ka lai nokļūtu līdz Rīgas centram ir jāizmanto divi transportlīdzekļi, kas laika ziņā aizņem aptuveni divas stundas, jo sabiedriskais transports, kas iet Upesciemā brauc tikai līdz Juglai. Iedzīvotāji, kas norādīja, ka uz darbu vai mācībās pārvietojas vainu ar sabiedrisko transportu vai ar velosipēdu, minēja ietekmējošos faktorus laikapstākļi un dienas laikā paveicamie darbi.

Garkalnes novada novietojums Pierīgā un iedzīvotāju migrāciju uz darbu un atpakaļ, rosināja noskaidrot iedzīvotāju piederības izjūtu novadam. Lai uzinātu iedzīvotāju viedokli, tika piedāvāti iespējamie varianti, kā iedzīvotājs sevi izjūt novadā, skatīt 5.7.attēlu.

5.7.attēls. **Dzīvesvietas piederības izjūta.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Diagrammā var redzēt, ka abos ciemos vairākums iedzīvotāju sevi uzskata par novadnieku, bet ir arī iedzīvotāji, kas sevi vairāk izjūt kā rīdzinieku vai pilsētnieku.

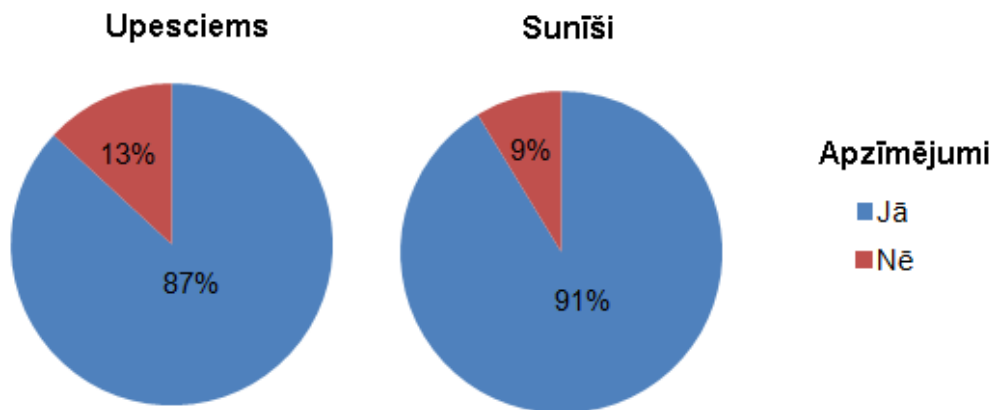
Dažādas bija arī iedzīvotāju domas par ciema centru, uzdodot jautājumu „Kuru vietu Jūs uzskatāt par sava ciema centru?”, Sunīšu ciema iedzīvotāji uzskatīja, ka tāda viņiem nav, daži no aptaujātajiem minēja tādas vietas, kā viesnīca „Ezerkrasts”, publisko peldētavu pie Sunīšu ezera, apsarga būdiņu, autobusa pieturvietu, Garkalnes Novada Domes un Būvvaldes atrašanās vietu. Upesciemā iedzīvotāji vairākums uzskata, ka ciema centrs ir vieta, kur atrodas skola un stadions, daži uzskatīja, ka tāda nav vai minēja tuvākos objektus savai dzīvesvietai, piemēram, autobusa pieturvietu, Padebešu sporta laukums. Atbildot uz jautājumu „Cik bieži Jūs dodaties uz ciema centru (vidējo reižu skaits mēnesī)?”, Sunīšu ciema iedzīvotāji norādīja, ka nedodas, jo tāda nav. Iedzīvotāji norādīja, ka vienīgais vasarās dodas sportiskās aktivitātēs uz peldvietu pie Sunīšu ezera, kur arī ir volejbola laukums pie viesnīcas „Ezerkrasti”. Upesciema iedzīvotāji, kuru bērni iet Bergu Mūzikas un mākslas pamatskola vai bērnudārzā norādīja, ka katru darba dienu. Iedzīvotāji, kas izmanto Upesciemā pieejamās sportiskās aktivitātes (sporta laukums) vai bibliotēku, dienas centru, norādīja, ka aptuveni vienreiz nedēļā apmeklē Upesciema centru. Iedzīvotāji atbildot uz jautājumu „Vai viņi ir apmierināti ar pakalpojumu objektiem(iepirkšanās/ pakalpojumu servisu punktiem u.c.) un izglītības iestāžu daudzumu un izvietojumu?”, Sunīšu ciema iedzīvotāji norādīja, ka drīzāk neapmierina, bet viņi ir pieraduši un īpašu trūkumu neizjūt. Upesciema iedzīvotāji norādīja, ka ar Bergu Mūzikas un mākslas pamatskolu un bērnudārzu ir apmierināti, bet nav apmierināti

ar pakalpojumu servisu klāstu, jo nav un vietējo vienīgo pārtikas veikalu, kur ir augsta cenu politika un nekvalitatīva prece. Abos ciemos aptaujātie respondenti norādīja, ka bieži ciemos braukā zemkopju saimniecības, kas piedāvā savus produktus, bet ņemot vērā, ka tas notiek pa dienu, tad šos pakalpojumus izmanto nestrādājušie iedzīvotāji.

Apsekojuma laikā tika noskaidrots, ka tādi pakalpojumi, kā veikals un sabiedriskā transporta pieturvietas Upesciema iedzīvotājiem atrodas 5-20 minūšu gājienā ar kājām, mazāk bija tādu, kuri norādīja 30-50 minūtes. Upesciema iedzīvotāji norādīja, ka ar kājām 10-30 minūšu attālumā ir arī bērnudārzs, pamatskola, dienas centrs, bibliotēka un stadions. Autore var secināt, ka Upesciema centrā ir izvietoti pakalpojumi, kas kājāmgājējam ir sasniedzami apkārt ciema centram dzīvojošiem iedzīvotājiem, bet ciemam ir tendence izplesties attālāk no centra, kas rada kājāmgājējam nepiemērotu attālumu. Sunīšu ciema iedzīvotāji norādīja, ka 5-15 minūšu gājienā ar kājām atrodas sabiedriskā transporta pietura vieta, bet veikals neesot Sunīšu ciemā, tuvākais veikals ir Rīgā uz Biķernieku ielas 40-50 minūšu attālumā.

Aptaujājot iedzīvotājus, par viņu attiecībām ar tuvumā dzīvojošajiem kaimiņiem, abu ciemu iedzīvotāji norādīja, ka attiecības ir labas, kā kopīgi pasākumi tika minēti dzimšanas dienas svinības, vasarās dārza svētki, sportiskas aktivitātes, kultūras pasākumi un ceļošana. Bija iedzīvotāji, kas norādīja, ka attiecības labas, bet nekādu kopīgu pasākumu nav izņemot pavasara talkas. Sunīšu ciemā viens no aptaujātajiem iedzīvotājiem, sīkāk paskaidroja, ka ņemot vērā Sunīšu ciemā privāto ielu daudzumu, tad ciema iedzīvotāji, paši uztur ciema kārtību – tīra un remontē ceļus, uztur apgaismojumu un apsardzes kompāniju, izved atkritumus. Kaimiņi ir vienojušies, ka pieskata viens otra īpašumus un ir reģistrēti divi apsaimniekošanas kooperatīvi. Aptaujātais respondents ir ļoti neapmierināts arī ar domes rīcību, noņemot barjeras, jo pēc ciemu iedzīvotāju domām tas atvieglina apzagt viņu īpašumus, kā vairāki iedzīvotāji norādīja, ka ir vairākas ēkas apzagtas jau. Aptaujātais respondents bija arī sašutis par pārkāptām apbūves normām, jo ir pārdoti visi ugunsdzēsības piebraucamie ceļi pie Sunīšu ezera, līdz ar to ja rodas ugunsgrēks ugunsdzēsējiem nav, kur ūdeni ņemt.

Apkopojot respondentu atbildes par esošo situāciju, nepieciešam bija noskaidrot vai iedzīvotāji ir apmierināti ar dzīvi savā ciemā, skatīt 5.8.attēls.

5.8.attēls. **Apmierinātība ar dzīvesvietu.** (izstrādājusi D.Gruzīte, 2015)

Attēla 5.8. redzams, ka abos ciemos lielākā daļa respondentu ir apmierināti ar dzīvi savā ciemā. Šādi domājošu iedzīvotāju skaits Upesciemā ir 53 jeb 87% un Sunīšu ciemā 42 jeb 91%. Iedzīvotāji, kas norādīja, ka nav apmierināti ar dzīvesvietu, kā iemeslus minēja nav sakārtota infrastruktūra, pakalpojumu trūkums. Iedzīvotāji, kas norādīja, ka ir neapmierināti ar dzīves vietu minēja arī, ka iespējams plāno pārcelties norādot tādas vietas kā Rīga un Ādaži.

6. CIEMU TĀLĀKĀ ATTĪSTĪBA PIERĪGĀ

Plānojot tālāko ciemu attīstību ļoti būtiski ir ievērot vienlīdzīgu iespēju principu, tas ir ne tikai sadarboties pašvaldībai ar valsts, reģionālā un vietējā līmeņa institūcijām, investoriem vai konkrēta plānotā objekta fiziskajiem vai juridiskajiem īpašniekiem, bet arī piesaistīt attiecīgo nozaru speciālistus un ciema iedzīvotāju kopienas, lai tiktu izvērtētas visas kopsakarības un rezultātā tiktu pieņemts viss efektīvākais lēmums un atrasts optimālākais risinājums.

Garkalnes novada pašvaldībai, tāpat citām Pierīgas pašvaldībām būtu vairāk jāsadarbojas ar kaimiņu pašvaldībām kopīgu sociālo, ekonomisko un vides problēmu risināšanā. Plānošanu nevajadzētu veikti tikai novada administratīvajās robežās, jāsadarbojas ar kaimiņu pašvaldībām. Pašvaldībām ir jāievēro savstarpējais saskaņotības princips, izstrādājot savus teritorijas attīstības plānošanas dokumenti un ir jāizvērtē citu pašvaldību attīstības plānošanas dokumenti. Pašvaldībām ir jābūt ieinteresētām sadarboties nevis jākonkurē par deklarēto personu skaitu pašvaldībās. Jo kā galvenais Latvijas kapitāls LIAS2030 ir nosaukts cilvēks, viņu spējas un zināšanas, tāpēc pašvaldībai jāatbalsta sava novada cilvēkresursu attīstība. Pašvaldībai ir jādomā par pieejamo izglītības iestāžu kvalitāti un sasniedzamību visu esošo novada ciemu iedzīvotājiem. Jāpilnveido izglītības kvalitātes līmenis atbalstot kvalificēta darbspēka piesaisti darbam novadā.

Pašvaldībai sadarbībā ar attīstītājiem un investoriem jāveido kompakta ciema modelis ar kvalitatīvu sabiedriskā transporta infrastruktūru. Plānojot ciemus jāveicina cilvēka mērogam atbilstošas, kājāmģājējiem piemērotas kopienas radīšanu. Projektu attīstītājiem un izstrādātājiem jāstrādā objektīvi, izvērtējot iedzīvotāju intereses nevis tikai subjektīvi izdabājot pasūtītāja interesēm. Jāplāno daudzveidīga zemes izmantošana, kas piedāvā dažādus zemes izmantošanas veidus, lai ciema centrā būtu iespējams izvietot dažādus mājokļu tipus, piemēram, ģimenes mājas, rindu mājas un daudzdzīvokļu mājas. Jāplāno tā, lai netiktu veidota vienvēidīga apbūve, bet lai tiktu nodrošināts cilvēkiem no dažādiem sociālajiem slāņiem iespēju atrast sev piemērotu mājokli, kā arī, lai būtu iespējams uzlabot vietējo uzņēmējdarbību un pakalpojumu klāstu, piemēram, atstājot daudzdzīvokļu ēkās pirmos stāvus pakalpojumu izveidei. Plānojot atsevišķas teritorijas

un ciema centrus jārezervē vieta sabiedriskajām ēkām, lai iespējams pieaugot iedzīvotāju skaitam būtu iespējams nodrošināt vietu izglītības un kultūras objektu izveidei.

Plānojot apdzīvotas vietas jādome par videi draudzīgiem risinājumiem, vispirms apzinot tehniskās infrastruktūras un centralizēto komunikāciju izbūves problēmas un iespējas. Garkalnes novada pašvaldībai, tāpat citām Pierīgas pašvaldībām neattīstīt jaunas apbūves vietas, kur nav iespējas nodrošināt centralizētos inženierkomunikācijas tīklus. Jāatbalsta projekti, kas izmanto videi draudzīgas tehnoloģijas un būvmateriālus. Jāpielieto kompleksi risinājumi sabiedrisko ēku energoefektivitātes palielināšanai, pārejot no fosilā kurināmā apkurē uz atjaunojamiem energoresursiem, samazinot CO2 izmešus un enerģijas patēriņu apkurei.

Pašvaldībai ar aktīvu ciemu iedzīvotāju un sabiedrisko organizāciju līdzdalību nepieciešams izstrādāt ciema attīstības plānus ar mērķi kas būtu vēlamā ciema attīstība visu ieinteresēto pušu redzējumā un lai pilnveidot ciema publisko ārtelpu, paredzot vietas, kur varētu izvietot trūkstošos infrastruktūras objektus, tai pat laikā saglabājot vērtīgās dabas ainavas. Izstrādājot ciema attīstības plānus skaidrāki turpmāk būs rīcību virzieni pilnvērtīgai ciemu attīstība ne tikai pašvaldības darbiniekiem, bet arī ciemu iedzīvotājiem, nekustamo īpašumu īpašniekiem vai to lietotājiem, kā arī investoriem.

Izstrādājot ciema attīstības plānu, tā ietvaros jāizstrādā zemju maiņas priekšlikums, lai varētu pašvaldība pildīt savas likumā „Par pašvaldībām” noteiktās funkcijas un nodrošināt ciema iedzīvotājus ar kvalitatīvu publisko infrastruktūru veidojot pilnvērtīgu ciemu. Ņemot vērā, ka pēc zemes reformas lielāka daļa reģistrēto īpašumu ciemos pieder juridiskajām vai fiziskajām personām, izstrādājot ciema attīstības plānu, jāparedz nepieciešamās zemes vienības ciemu centros, kuras būtu nepieciešamas samainīt, lai varētu attīstīt nepieciešamo publisko infrastruktūru.

Vietās, kur ceļu infrastruktūra attīstījies, kā juridisko vai fizisko personu kopīpašums, bet nepieciešams attīstīt novada nozīmīgu ceļu, pašvaldībai jāizstrādā lokāplānojums un tā ietvaros izmantojot Zemes pārvaldības likumā noteikto, jāvienojas par zemes atsavināšanu, ja vienošanās nav iespējams panākt, jāapstiprina lokāplānojums un jāuzsāk sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšana.

Pašvaldības nekustamo īpašumu speciālistiem nepieciešams apzināt neapdzīvotās ēkas un nekustamo īpašumu nodokļu parādniekus, apsvērt iespējas ēkas vai īpašuma

izmantošanu sabiedriskajām vajadzībām vai uzņēmējdarbības veicināšanai, piešķirot īpašniekiem nodokļu atlaides un slēdzot īres vai nomas līgumus.

Garkalnes novada ciemus tā pat kā citus Pierīgas novadu ciemus, iedzīvotājus ar sabiedrisko transportu nodrošina SIA „Rīgas satiksme”. Garkalnes novada Upesciema iedzīvotājus to maršruti aizved līdz Rīgas apkaimei – Jugla, bet Sunīšu ciema iedzīvotājus līdz Rīgas centram. Nav nodrošināts sabiedriskais transports starp novada ciemiem. Ņemot vērā, ka ciemos nav attīstīta vienlīdzīga sociālā infrastruktūra, būtu jāapsver doma par novada iekšējo sabiedrisko transportlīdzekli starp novada ciemiem.

Attīstot publisko infrastruktūru ciemos, jāņem vērā, ka attīstību nosaka pieprasījums, ko iepriekš nav iespējams izplānot. Ciemos ar nelielu iedzīvotāju skaitu ir grūti realizēt kvalitatīvu un pilnvērtīgu publisko pakalpojumu klāstu. Ciemu attīstības iespējas ļoti arī ietekmē Rīgas pilsētas tuvums, jo aptaujā iegūtie rezultāti norāda, ka vairāk kā 60% abu ciemu iedzīvotāji strādā vai mācas Rīgā. Iedzīvotāji norādīja, ka ērtību un laika resursu dēļ nepieciešamo sociālo infrastruktūru (pašu vai bērnu izglītība, veselības aprūpes iestādes, sadzīve pakalpojumi, kultūras iestādes u.c.) izmanto Rīgas pilsētā. Tāpēc iespējas attīstot publisko infrastruktūru katrā ciemā atsevišķi varētu nebūt tā pieprasījums un līdz ar to kvalitāte, bet integrējot Upesciema un Sunīšu ciemu kopējā funkcionāla tīklā, kas balstīts uz vienu attīstības centru, būtu daudz lielāks potenciāls. Upesciemā ir potenciāls būt attīstības centram, jo Upesciemā ir jau izveidots centrs kur atrodas skola, bērnudārzs, doktorāts, dienas centrs, bibliotēka, kā arī Upesciemā ir brīvas neapbūvētas pašvaldības īpašumā esošas teritorijas, kur iespējams izveidot citus publiskās infrastruktūras objektus.

Pašvaldībai jāatbalsta aktīvākos novada iedzīvotājus, piemēram, nodrošinot telpas, lai varētu organizēt iedzīvotāju izglītošanas un saliedēšanas pasākumus par ciema uzturēšanas, drošības un attīstības jautājumiem. Tādā veidā veicinot pašas sabiedrības iesaistīšanos veicināt savu dzīvesvietu padarīt labāku un palielinot iedzīvotāju apmierinātību ar savu kopieni. Lai iesaistītu iedzīvotājus, jāpielieto dažādas metodes, piemēram, anketēšanu, domu apmaiņu spēles, iesaistot bērnus ar zīmēšanas konkursiem. Jo ņemot vērā īpašuma tiesības, aktīvā ieinteresēto pušu kopdarbība, līdzdarbība un sociālais aktīvisms ir gandrīz vienīgais veids, kā pilnveidot apkārtni, kur dzīvot. Liela nozīme ir arī ne tikai novada, bet arī ciemu nozīmes kultūras pasākumu rīkošanai un

tradīciju veidošanai, lai veicinātu ciema kultūrvēsturiskā mantojuma apzināšanu, kopšanu un saglabāšanu.

Latvijas Republikas likumdošanā jāpārdomā teritorijas attīstības plānošanas sistēma, jo pašlaik reģionu un novadu attīstību nosacījumi ir atkarīgi no politikas, jo lēmumus par attīstības dokumentu uzsākšanu vai apstiprināšanu pieņem padome vai dome. Tāpēc bieži vien plānošanas nozaru speciālistu viedoklis var tik neņemts vērā un tas paliek kā rekomendācija.

SECINĀJUM

- Nepilnīgi Latvijas Republikas likumdošanā ir noteikta ciemu statusa piešķiršanas kritēriji, tie balstās tikai uz iedzīvotāju skaitu, bet netiek skaidri definētas ciema raksturīgās strukturālās un funkcionālās pazīmes, kas veidotu ciemu kā pilnvērtīgu kopienu, kur cilvēkiem dzīvot, strādāt, pārvietoties un pilnveidoties.
- Pašvaldībai sadarbībā ar attīstītājiem, investoriem un iedzīvotājiem, izvērtējot visu intereses, jāveido kompakta ciema modelis ar pilnvērtīgu publisko pakalpojumu klāstu. Jāpielieto plānošanas idejas – pilnvērtīga kopiena, gudrā izaugsme, veselīga kopiena, jaunais urbānisms un citas, kas atbalsta pasākumus pret piepilsētas izplešanos, veidojot ciemus kājāmgājēja mērogam atbilstošus un ar daudzveidīgu zemes izmantošanas veidu.
- Pēdējos gados politiski ekonomiskā situācija izmainīja Pierīgas novadu apdzīvojuma esošo situāciju, tika plānojoti ciemati bez tehniskās infrastruktūras. Plānojumus projektu attīstītāji izstrādāja izstrādāti pēc pasūtītāja interesēm, netika objektīvi izvērtēta ciema esošā situācija.
- Pretrunīgi ir stratēģiskie attīstības mērķi starp Rīgas plānošanas reģionu un Garkalnes novadu. Garkalnes novada stratēģiskais mērķis ir jaunu pieejamu un kvalitatīvu mājokļu skaita palielināšana, bet Rīgas plānošanas reģiona vadlīnijas iesaka nepieļaut jaunu ciemu un apdzīvotu vietu veidošanu, bez īpaša pamatojuma. Garkalnes novada pašvaldībai jānedefinē jauni stratēģiskie mērķi, saskaņoti ar vietēja līmeņa un augstāka līmeņa attīstības plānošanas dokumentiem.
- Garkalnes novada pašvaldībai būtu vairāk jāsadarbojas ar kaimiņu pašvaldībām kopīgu jautājumu risināšanā. Pašvaldībām ir jāievēro savstarpējais saskaņotības princips, izstrādājot savus teritorijas attīstības

plānošanas dokumentus un ir jāizvērtē citu pašvaldību attīstības plānošanas dokumenti.

- Ciemos ar nelielu iedzīvotāju skaitu ir grūti realizēt kvalitatīvu un pilnvērtīgu publisko pakalpojumu klāstu. Upesciemu un Sunīšu ciemu jāintegrē kopējā funkcionāla tīklā, kas balstīts uz vienu attīstības centru – Upesciems – nepieciešami iekšējie gājēju un veloseliņu savienojumi.
- Būtisku lomu ciemu attīstībā nosaka fizisko un juridisko personu attīstības intereses, tāpēc aktīvi jāiesaista ciema iedzīvotāji veidojot kopdarbību un līdzdarbību ciema kopīgai plānošanai un attīstībai.
- Pašvaldībai ar aktīvu ciemu iedzīvotāju un sabiedrisko organizāciju līdzdalību jāizstrādā ciemu attīstības plāns, lai būtu skaidrāki turpmākie rīcību virzieni pilnvērtīgai ciemu attīstībai ne tikai pašvaldības darbiniekiem, bet arī ciemu iedzīvotājiem, nekustamo īpašumu īpašniekiem vai to lietotājiem, kā arī investoriem.
- Izstrādājot ciema attīstības plānu, tā ietvaros jāizstrādā zemju maiņas priekšlikums, ieplānojot nepieciešamās zemes vienības ciemu centros, kas būtu nepieciešamas samainīt, lai varētu attīstīt nepieciešamo publisko infrastruktūru. Vietās, kur ceļu infrastruktūra attīstījies, kā juridisko vai fizisko personu kopīpašums, bet nepieciešams attīstīt novada nozīmīgu ceļu, pašvaldībai jāizstrādā lokāplānojums un izmantojot Zemes pārvaldības likumā noteikto, jāvienojas par zemes atsavināšanu vai tas jāatsavina, ja nespēj vienoties.
- Reģiona un novadu attīstību nosacījumi ir atkarīgi no politikas, jo lēmumus par attīstības dokumentu uzsākšanu vai apstiprināšanu pieņem padome vai dome. Plānošanas nozaru speciālistu viedoklis var tik ņemts vērā tas bieži vien paliek kā rekomendācija.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Grāmatas, raksti grāmatās un žurnālos

Amorim, L. Veras, A. Bez dat. *New Urbanism: ideals and urban configuration*. Universidade Federal de Pernambuco, Brazil. 269 – 282 p.

Audirac, I. 2005. *Information technology and urban form: challenges to smart growth*. International regional science review. 28, 2. Sage publications. 119–145 p.

Ashby Tanata D., Pharr J., 2012. Building Healthy Communities in Southern Nevada. *What is a Healthy Community?* Las Vegas. The Lincy Institute at UNLV.

Bauze Krastiņa E., Zunde E., 2013. *Pastaiga Garkalnes novadā*. Garkalnes novads.

Briņķis J., Buka O., 2001, *Teritoriālā plānošana un pilsētas būvniecība*. Rīgas Tehniskā universitāte: mācību līdzeklis. Rīga: RTU. 6.lpp.

Brain, D. 2005. *From good neighborhoods to sustainable cities: social science and the social agenda of the new urbanism*. International regional science review. 28, 2. Sage publications. 217-238 p.

Briņķis, J., Buka O., Architecture & Urban Planning, 2008, Issue 2, p120-131, 12p;

Brooks A., Ohland G., Thorne-Lyman A., Wampler E., 2012. Creating Complete Communities for 21st Century America. *Are We There Yet? Reconnecting America*. Washington, DC[etc.]

Day, K. 2003. *New Urbanism and the Challenges of Designing for Diversity*. Journal of Planning Education and Research 23. Sage publications. 83-95 p.

Dong, H. Zhu, P. 2015. *Smart growth in two contrastive metropolitan areas: A comparison between Portland and Los Angeles*. Urban Studies Vol. 52(4). Sage publications. 775–792 p.

European Commission — Directorate General for Regional Policy. 2011. *Cities of tomorrow - Challenges, visions, ways forward*. Luxembourg.

Ewing R., Hamidi S. 2014. *Measuring Sprawl 2014*. Smart Growth America.[S.I]

Frank L., Kavage S., Litman T., 2006. Building healthier communities through transportation and land use policies and practices. *Promoting public health through Smart Growth*. Smart Growth BC. Vancouver, British Columbia.

Garde, A.M. 2015. *New Urbanism as Sustainable Growth? A Supply Side Story and Its Implications for Public Policy*. Journal of Planning Education and Research 24. Sage publications. 154-170 p.

Grant, J. 2007. *Planning the Good Community, New Urbanism in Theory and Practice*. New York, The RTPPI Library Series, Routledge Taylor & Feancis Group.

Goetz, A. 2013. *Suburban Sprawl or Urban Centres: Tensions and Contradictions of Smart Growth Approaches in Denver, Colorado*. Urban Studies. 50(11). Sage publications. 2178–2195 p.

Karpova Z., 2008, *Dzīves telpas kvalitāte Latvijā. Situācija šodien*. Academic Journal: Architecture & Urban Planning. Riga Technical University, Volume 2, pp.170-183.

Lu, Y. Glanz, K. Zimring, C. Zook, J.B. 2012. *Design and Pedestrianism in a Smart Growth Development*. Environment and Behavior 44(2). Sage publications. 216–234 p.

Miltiņš G., Turlajs J, 1998, *Latvijas apdzīvotās vietas*, 40.lpp, 41.lpp.

Miklaša M. 2011. *Vietējo kopienu veidojošie faktori piepilsētā: Rānavas – Katlakalna piemērs*. Maģistra darbs. Latvijas Universitāte.

Modarres, A., Kirby, A. 2010. *The suburban question: Notes for a research program*, Cities 27, pp. 114–121.

Saab, A. J. 2007. *Historical Amnesia: New Urbanism and the City of Tomorrow*. Journal of planning history. Vol. 6, No. 3. Sage publications. 191-213 p.

Scott, J. W. 2007. *Smart Growth as Urban Reform: A Pragmatic 'Recoding' of the New Regionalism*. Urban Studies, Vol. 44, No. 1. Sage publications. 15 – 35p.

Skaburskis, A. 2015. *New Urbanism and Sprawl A Toronto Case Study*. Journal of Planning Education and Research 25. Sage publications. 233-248 p.

Talen, E. 2015. *New Urbanism, Social Equity, and the Challenge of Post-Katrina Rebuilding in Mississippi*. Journal of Planning Education and Research 27. Sage publications. 277-293 p.

Trejja S., Trušīņš J., 2008, *Jaunais urbānisms un tā interpretācija Latvijā*. Academic Journal: Architecture & Urban Planning. Riga Technical University, Volume 2, pp.204-213.

Elektroniskie resursi

Alberta Health Services. 2009. Healthy Public Policy Information Sheet. *Urban sprawl and health*. Skatīts:04.04.2015.Pieejams:
<http://www.albertahealthservices.ca/poph/hi-poph-hpp-info-urban-sprawl.pdf>

Cornell University. [S.a] College og Agriculture and Life Sciences. Community and Regional Development Institute. *The Negative Impacts of Sprawl*. Skatīts:04.04.2015. Pieejams:<https://cardi.cals.cornell.edu/focal-areas/land-use/sprawl/impacts-sprawl>

Divritenis.lv, 2015. Velosipēds pilsētas laika gaitā. Skatīts:04.04.2015. Pieejams:<http://www.divritenis.lv/?ct=comment&fu=read&id=2242>

Garkalnes novada teritorijas plānojums 2013.-2024.gadam. Pieņemta 27.12.2013. Garkalnes novada Dome. Skatīts:20.01.2015. Pieejams: <http://www.garkalne.lv/terpl/>

Garkalnes novada telpiskas attīstības stratēģija 2008.-2030.gadam.Pieņemta 19.12.2008. Garkalnes novada Dome. Skatīts:20.01.2015. Pieejams:http://www.garkalne.lv/new/ATTISTIBAS_STRATEGIJA.pdf

Garkalnes novada vides pārskats. 2013. Pieņemta 27.12.2013. Garkalnes novada Dome. Skatīts:20.01.2015. http://www.garkalne.lv/terpl/Vides_parskats.pdf

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (Latvija2030),2010. Latvijas Republikas Saeima.Skatīts:20.01.2015.Pieejams:
<http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/?doc=13857>

LR CSP, 2015. Iedzīvotāji un sociālie procesi. Ikgadējie statistikas dati. Iedzīvotāji. Iedzīvotāji - skaits un tā izmaiņas. ISG032. Iedzīvotāju skaits un tā izmaiņas statistiskajos reģionos.Skatīts:20.01.2015.Pieejams:http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala__ik_gad__iedz__iedzskaits/IS0032.px/table/tableViewLayout1/?rxid=d2f70d8a-e144-4b93-862a-9568d10ab317

Pužulis A., Šķiņķis P., 2009, Pierīgas apdzīvojuma struktūras izpēte. Rīgas plānošanas reģions.Skatīts:20.01.2015.Pieejams:<http://www.rpr.gov.lv/uploads/filedir/Uzraudziba/Pierigas%20apdzivojuma%20struktura.pdf>

Rīgas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam. Pieņemta 27.05.2014.Rīgas Dome. Skatīts:20.01.2015.Pieejams:<http://www.rdpad.lv/strategija/>

Rīgas domes Pilsētas attīstības departaments, 2014. Pierīgas iedzīvotāju dzīves vietas izvēles kritēriji. Pētījumu rezultātu atskaite. Skatīts:20.01.2015.Pieejams:
http://sus.lv/sites/default/files/media/faili/lu_szf_rd_pierigas_iedzivotaji_atskaite_par_pet_ijumu.pdf

Rīgas plānošanas reģiona attīstības stratēģija (2000.-2020.g.), aktualizēta 2008.gadā.
Skatīts:20.01.2015. Pieejams: <http://www.rpr.gov.lv/pub/index.php?id=177>

Rīgas plānošanas reģiona ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2014 – 2030, projekts
25.05.2015.Skatīts:30.05.2015.Pieejams:http://www.rpr.gov.lv/uploads/filedir/IAS%20un%20AP%20izstrade/IAS%202014-2030/RPR%20IAS%20Projekts_5.sep.pdf

University of Delaware. [S.a]. Delaware complete communities planning toolbox.
Skatīts:04.04.2015. Pieejams: <http://www.completecommunitiesde.org/getting-started/>

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, 2014. Metodiskie ieteikumi reģionāla un vietēja līmeņa ilgtspējīgas attīstības stratēģiju izstrādei un to vērtēšanas kārtībai.Skatīts:20.01.2015.Pieejams:<http://www.varam.gov.lv/lat/publ/met/?doc=14074>

Normatīvie akti

Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums. Pieņemts 18.12.2008. Latvijas Republikas Saeima.

Attīstības plānošanas sistēmas likums. Pieņemts 08.05.2008. Latvijas Republikas Saeima.

Teritorijas attīstības plānošanas likums. Pieņemts 13.10.2011. Latvijas Republikas Saeima.

Nepublicētie materiāli

Garkalnes novada teritorijas plānojums 2009.-2021.gadam. Pieņemta 16.12.2009. Garkalnes novada Dome. Skatīts:20.01.2015.

PIELIKUMI

1.pielikums: *Izstrādātie detālplānojumi Upesciemā*

2.pielikums: *Izstrādātie detālplānojumi Sunīšu ciemā*

3.pielikums: *Aptaujas anketa*

4.pielikums: *Apstiprinātie un izstrādes stadijā esošie detālplānojumi Upesciemā un Sunīšu ciemā.*

Izstrādātie detālplānojumi Upesciemā

Nr.p. k.	Detālplānojuma nosaukums	Platība (ha)	Apstiprināšanas gads
1.	Skudriņas	3,9	1999
2.	Jaunmuguri	21,1	2004
3.	Padebeši	19,9	2004
4.	Āboliņi	2,4	2005
5.	Vecdumbrāji	3,3	2005
6.	Pērļu iela 7	0,2	2005
7.	Skolas iela 3	0,7	2005
8.	Puķulapas-2	2,9	2005
9.	Birztales	0,5	2006
10.	Purlīči	1,1	2006
11.	Krūmiņi	1,8	2006
12.	Puķulapas	1,2	2006
13.	Jaunvilciņi	0,3	2006
14.	Vālodzes	2,5	2006
15.	"Brekši", "Zvejnieki"	12,8	2006
16.	Dreieri	1,5	2008
17.	Kalna Mašēni	1,9	2008
18.	Elenburgas iela 63	2,5	2008
19.	Skolas iela 7	0,3	2009
20.	"Jaundukuri"	0,5	2009
21.	Bērziņi	2,2	2010
22.	„Rihardi”	0,8	2010
23.	"Virpuļi, Reinīši"	0,4	2011
24.	„Bērziņkalns”	1,3	2013
25.	Kungu iela 17	8,4	2014
Kopā:		94.4 ha	

2.Pielikums

Izstrādātie detālplānojumi Sunīšu ciemā

Nr.p.k.	Detālplānojuma nosaukums	Platība (ha)	Apstiprināšanas gads
1.	Vecliepiņas-3	8,3	1999
2.	Rutki - 1	9,2	1999
3.	Mārtiņi, Kalnmārtiņi, Ezerkrasti	24,4	2000
4.	Lāči	2,8	2000
5.	Saulespriedes	18,3	2002
6.	Lauksaimnieki, Āres, Jugliņas	7,8	2002
7.	Upmales	6,4	2003
8.	Dzērvju iela 2	0,3	2004
9.	Virsaīši	5,1	2004
10.	Ezerpriedes	4,7	2004
11.	Vikingi	4,2	2004
12.	Mārkalni 2.z.g.	3,6	2004
13.	Sunīši	19,8	2004
14.	Kalnāji	1,2	2005
15.	Kobiņi, Sudmalas, Dzērvju iela 12a	3,0	2005
16.	Sunīšu 15	0,4	2005
17.	Rutku iela 25, Vecrutki	2,6	2006
18.	Glūdas, Līčupes	14,0	2006
19.	Āmuļi, Vikingu iela 18	1,6	2006
20.	Dīķa iela 4, Lauksaimnieks 1z.v.	2,1	2008
21.	Dzegužu iela 2	6,4	2009
22.	Kaiceles iela 3A	0,2	2009
Kopā:		146,4 ha	

3.Pielikums

LATVIJAS UNIVERSITĀTE Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, Ģeogrāfijas nodaļa

APTAUJAS ANKETA

Cienījamais iedzīvotāj! Tiek veikts pētījums par Rīgas piepilsētas ciemu (Upesciems, Sunīši) attīstību un to iedzīvotāju dzīves, darbības un atpūtas telpu. Aptauja ir anonīma, tās rezultāti tiks apkopoti un izmantoti tikai pētījuma izstrādei.

1. Kur Jūs dzīvojat?

- Upesciems
- Sunīši
- Citur novadā _____ (lūdzu norādīt)
- Citur ārpus novada _____ (lūdzu norādīt)

2. Cik ilgi jau dzīvojat pašreizējā dzīvesvietā?

- līdz 3 gadiem
- no 4 gadiem līdz 10 gadiem
- no 11 gadiem līdz 15 gadiem
- no 15 gadiem līdz 20 gadiem
- 20 gadus un vairāk

3. Kāda tipa ēkā Jūs dzīvojat?

- Savrupmājā
- Dvīņu māja
- Rindu māja
- Daudzdzīvokļu ēkā

4. Vai Jūs esat apmierināti ar savu dzīvesvietu?

- Jā
- Nē _____ (kāpēc)

5. No kurienes Jūs ieradāties savā pašreizējā dzīvesvietā?

- no Rīga
- no citas Latvijas pilsētas _____ (no kuras)
- no cita Latvijas novada _____ (no kura)
- no citas valsts _____ (no kuras)

6. Kāpēc Jūs mainījāt savu dzīvesvietu?

7. Lūdzu, atzīmējiet iemeslus, kas Jums būtu svarīgi, izvēloties dzīves vietu:

☐ Apkārtējās vides sakoptība	☐ Pieejams bērnudārzs
☐ Mierīgi dzīves apstākļi	☐ iespēja iegūt pamatzglītību
☐ Svaigs gaiss	☐ iespēja iegūt vidējo izglītību
☐ iespējas atrast darbu	☐ Interesu izglītības iestādes
☐ Pārtikas preču veikalu pieejamība	☐ Kultūras un izklaides iespējas
☐ Veselības/sociālās aprūpes pakalpojumi	☐ Sportošanas/ aktīvas atpūtas iespējas
☐ Specializēto preču veikalu pieejamība	☐ Rekreācijas/ atpūtas pie dabas iespējas
☐ Sabiedriskā transporta pieejamība	☐ Patīkami kaimiņi
☐ Ceļu infrastruktūra	☐ Drošības sajūta
☐ Inženierkomunikāciju pieejamība	

Cits variants _____

8. Vai tuvāko piecu gadu laikā esat plānojis mainīt dzīvesvietu?

- Jā, Garkalnes novada robežās _____ (norādiet uz kurieni)
 Jā, ārpus Garkalnes novada robežām _____ (norādiet uz kurieni)
 Nē

Ja atbilde ir jā, tad lūdzu uzrakstiet kāpēc? _____
_____

9. Jūsu darba/mācību vieta atrodas?

- Upesciemā
 Garkalnes novada citā apdzīvotā vietā _____ (norādīt kur)
 Ārpus Garkalnes novada _____ norādīt kur)
 Nestrādāju/nemācos

10. Uz darbu/mācībām Jūs pārvietojaties ar?

- Personiskā automašīna
 Sabiedriskais transports
 Skolas autobuss
 Velosipēds
 Cits variants _____ (lūdzu norādīt)

11. Kas ietekmē Jūsu pārvietošanās veida izvēli?

_____
_____

12. Jūsu dzīvesvietā ejot ar kājām sasniedzams:

- Veikals _____ (minūtes)
- Sabiedriskā transporta pietura vieta _____ (minūtes)
- Cits _____
- Cits _____

13. Kā Jūs sevi izjūtat?

- kā novadnieks kā laucinieks
 kā rīdzinieks kā pilsētnieks

14. Kuru vietu Jūs uzskatāt par sava ciema centru? (lūdzu, norādiet vietu)

_____
_____

15. Lūdzu, norādiet cik bieži uz vietējo centru dodaties? (vidējais reižu skaits mēnesī)

_____
_____

16. Lūdzu, atzīmējiet biežākos iemeslus, kāpēc dodaties uz vietējo centru?

- Bērnu izglītība Sportiskās aktivitātes
 Paša izglītība Pārtikas veikals
 Darbs Pakalpojumi (pasts, bibliotēka u.c.)
 Izklaide
 Cits Jums nepieciešamais pakalpojums _____

17. Vai Jūs esat apmierināts ar pakalpojuma objektiem (iepirkšanās/pakalpojumu servisu punktiem, u.c.) daudzumu un izvietojumu?

- Apmierināts
 Daļēji apmierināts _____ (kāpēc?)
_____
 Neapmierināts _____ (kāpēc?)
_____
 Neizmantoju _____ (kāpēc?)
_____

18. Vai Jūs apmierina vietējās apkaimes izglītības iestāžu – skolu un bērnudārzu daudzums un izvietojums?

- Apmierināts
 Daļēji apmierināts _____ (kāpēc?)
 Neapmierināts _____ (kāpēc?)
 Neizmantoju _____ (kāpēc?)

19. Cik bieži Jūs dodaties uz Rīgu? (lūdzu norādiet vidējo došanās reižu skaitu mēnesī)

_____

20. Lūdzu, atzīmējiet biežākos iemeslus kāpēc dodaties uz Rīgu?

- Bērnu izglītība   Sportiskās aktivitātes
 Paša izglītība   Pārtikas veikals
 Darbs   Pakalpojumi (pasts, bibliotēka u.c.)
 Izklaide
 Cits Jums nepieciešamais pakalpojums _____

21. Vai Jūs izmantojat interneta pakalpojumus, pasūtot ikdienā nepieciešamās preces ar piegādi uz mājām (pārtiku, apģērbu, saimniecības preces)?

- Nē
 Jā _____ (kādas preces)

22. Vai Jums ir vajadzīga Jūsu ciemā publiskā ārtelpa ārpus privātās telpas (dzīvokļa/privātmājas)

- Nē
 Jā _____ (kas nepieciešams)

23. Lūdzu, novērtējiet līdz šim pašvaldībā pieejamo pakalpojumu un infrastruktūras kvalitāti.

	Ļoti apmierina	Apmierina	Drīzāk neapmierina	Ļoti neapmierina	Nav pieejams	Neizmanto
Pirmsskolas izglītības pakalpojumi						
Pamatskolas izglītības pakalpojumi						
Vidusskolas izglītības pakalpojumi						
Kultūras un izklaides pasākumi						
Interesu izglītības pasākumi						
Sporta un aktīvas atpūtas pasākumi						
Sociālas aprūpes pakalpojumi						
Veselības (t.sk.ģimenes ārstu) pakalpojumi						
Iespējas saņemt sociālo aprūpi mājās						
Zobārsta pakalpojumi						
Pārtikas preču veikalu pieejamība						
Specializēto preču veikalu pieejamība						
Sadzīves pakalpojumu pieejamība (šūšanas pakalpojumi, frizieris, u.c.)						
Informācijas centrs novadā (darbā iekārtošana, mūžizglītība, iespēja piedalīties projektos, apmācībās)						

Publiskās ārtelpas pieejamība:						
parki						
bērnu rotaļu laukumi						
sporta laukumi						
ielu trenāžieri						
Publisko peldvietu nodrošinājums						
Rekreācijas un atpūtas vietu nodrošinājums						
Inženierkomunikāciju pieejamība:						
elektroapgāde						
ūdensapgāde						
kanalizācija						
gāzes apgāde						
Sabiedriskā transporta nodrošinājums						
Satiksmes drošība						
Ielu apgaismojums						
Privāto ielu un ceļu uzturēšana:						
vasarā						
ziemā						
Pašvaldību ielu un ceļu uzturēšana:						
vasarā						
ziemā						
Gājēju ietvju nodrošinājums						
Veloceliņu nodrošinājums						
Sabiedriskās kārtības nodrošināšana						
Pašvaldības administratīvās ēkas sasniedzamība						
Citu ciemu sasniedzamība						
Vides kvalitāte						
Apkārtējā ainava						
Mājokļa labiekārtojums						

24. Kādas Jums ir attiecības ar kaimiņiem, tuvumā dzīvojošajiem? Vai jums ir kādi kopīgi darbi, pasākumi? Pastāstiet, lūdzu, sīkāk!

25. Kas uzlabotu Jūsu un Jūsu ģimenes dzīvi Garkalnes novadā?

26. Jūsu dzimums?

Sieviete

Vīrietis

27. Jūsu vecums?

līdz 18 gadi

no 26 līdz 40 gadi

no 56-65 gadi

no 19 līdz 25 gadi

no 41-55 gadi

66 gadi un vairāk

28. Vai esat deklarējis savu dzīvesvietu Garkalnes novadā?

Jā

Nē

29. Jūsu nodarbošanās:

Skolēns

Strādājošs

Bezdarbnieks

Students

Mājsaimniece

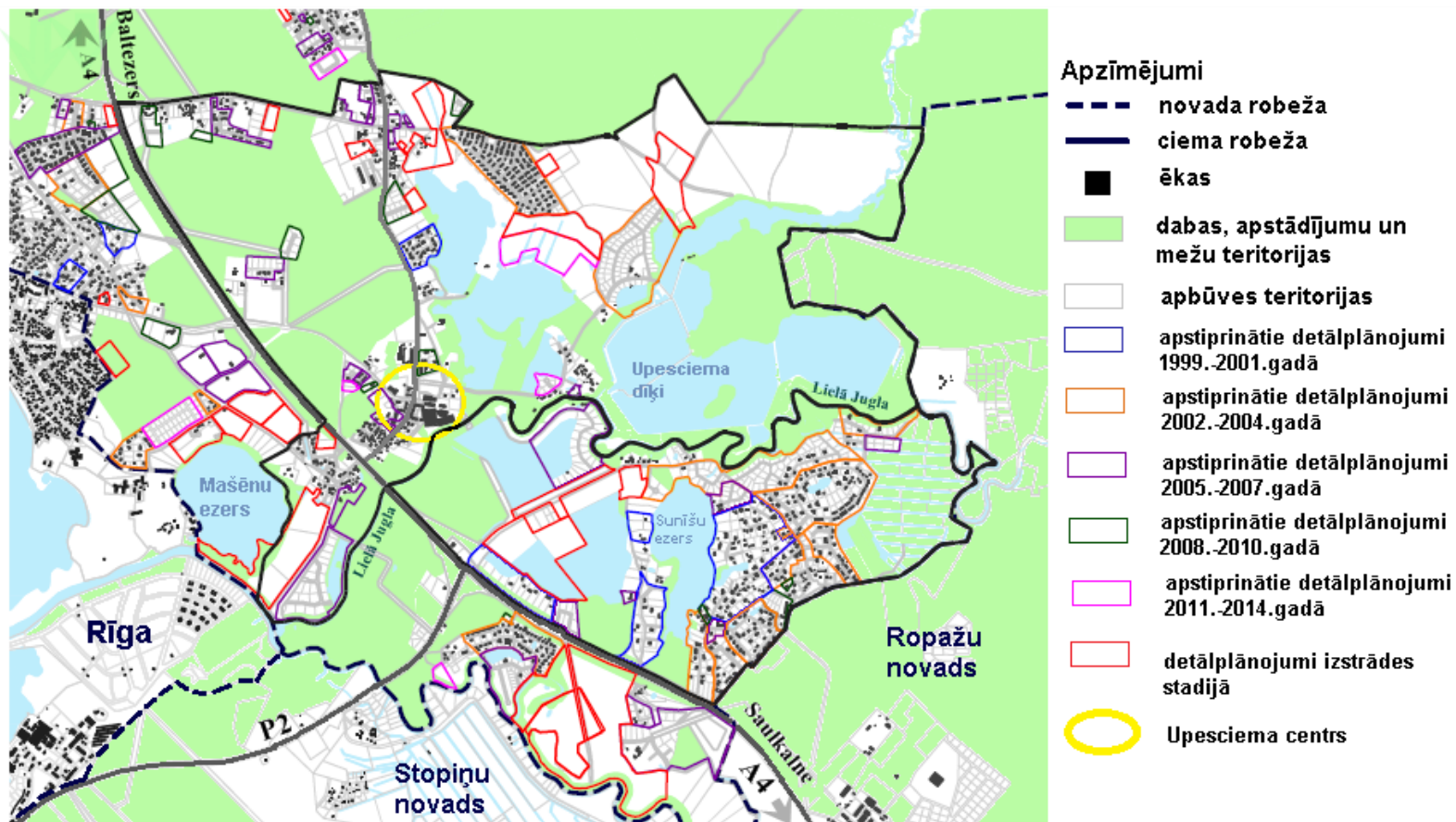
Pensionārs

Cits variants _____

Jūsu ieteikumi Upesciema un Sunīšu ciema attīstībai!

Paldies par dalību aptaujā!

Apstiprinātie un izstrādes stadijā esošie detālplānojumi Upesciemā un Sunīšu ciemā.

Informācija par darbu un tā aizstāvēšanu

Ar šo apliecinām, ka maģistra darbs

Ciemu attīstības iespējas Pierīgā: Garkalnes novada piemērs

ir sagatavots aizstāvēšanai gala pārbaudījumu komisijā
maģistra grāda un profesionālās kvalifikācijas Telpiskās attīstības plānošanā iegūšanai

Autors Daiga Gruzīte

Paraksts, datums .....

Zinātniskais vadītājs Pēteris Šķiņķis

Paraksts, datums .....

Noslēguma darba saņemšanas reģistrācija:

Darba reģistrācijas Nr. ....

Nodaļas lietvede .....

Paraksts, datums .....

Noslēguma darba aizstāvēšanas rezultāti:

Darbs aizstāvēts studiju gala pārbaudījumu komisijā

.....

gads, datums, mēnesis

un aizstāvēts ar atzīmi .....

Priekšsēdētājs ..... Paraksts, datums .....

Vārds, uzvārds

Sekretārs ..... Paraksts, datums .....

Vārds, uzvārds